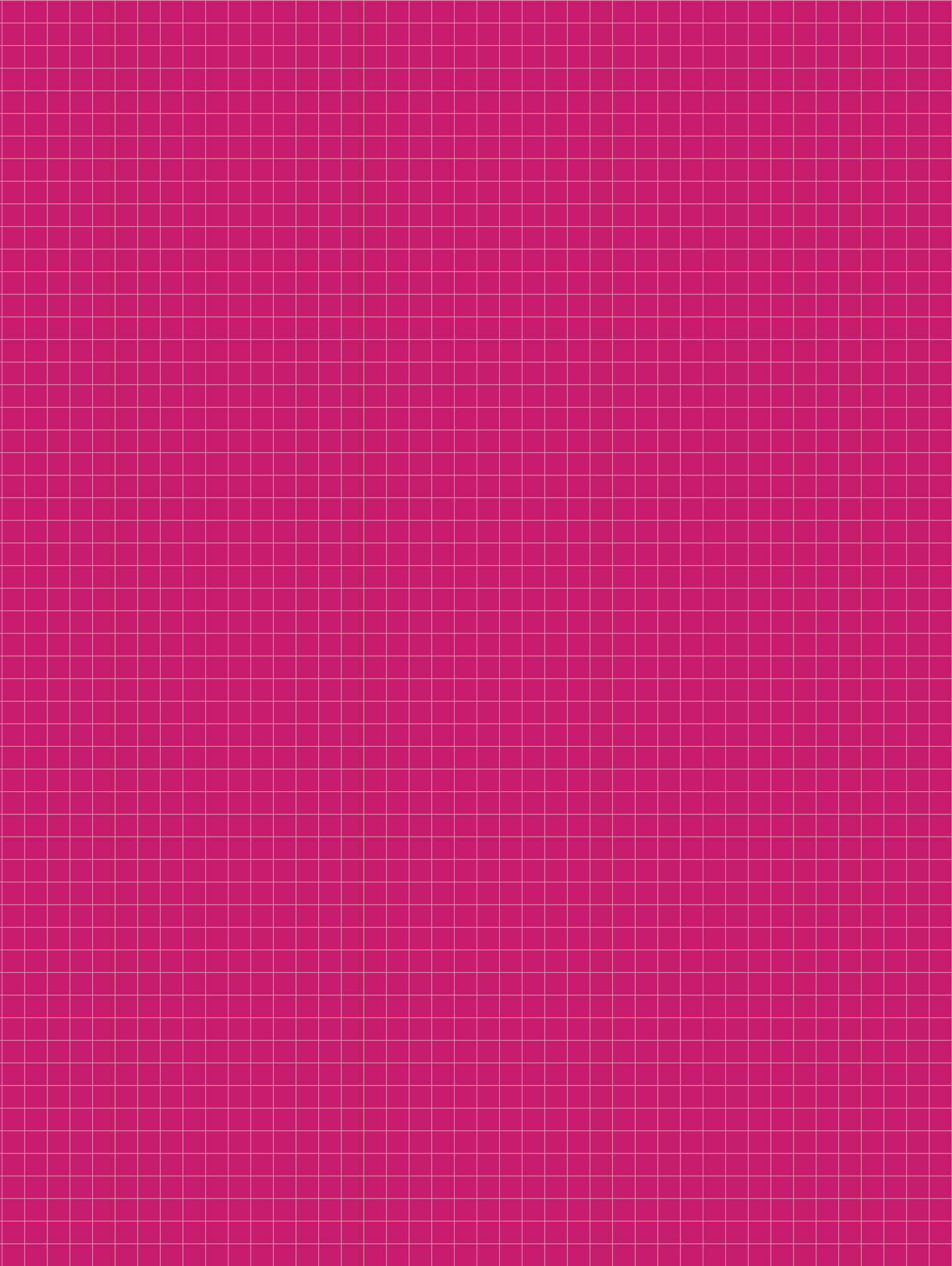
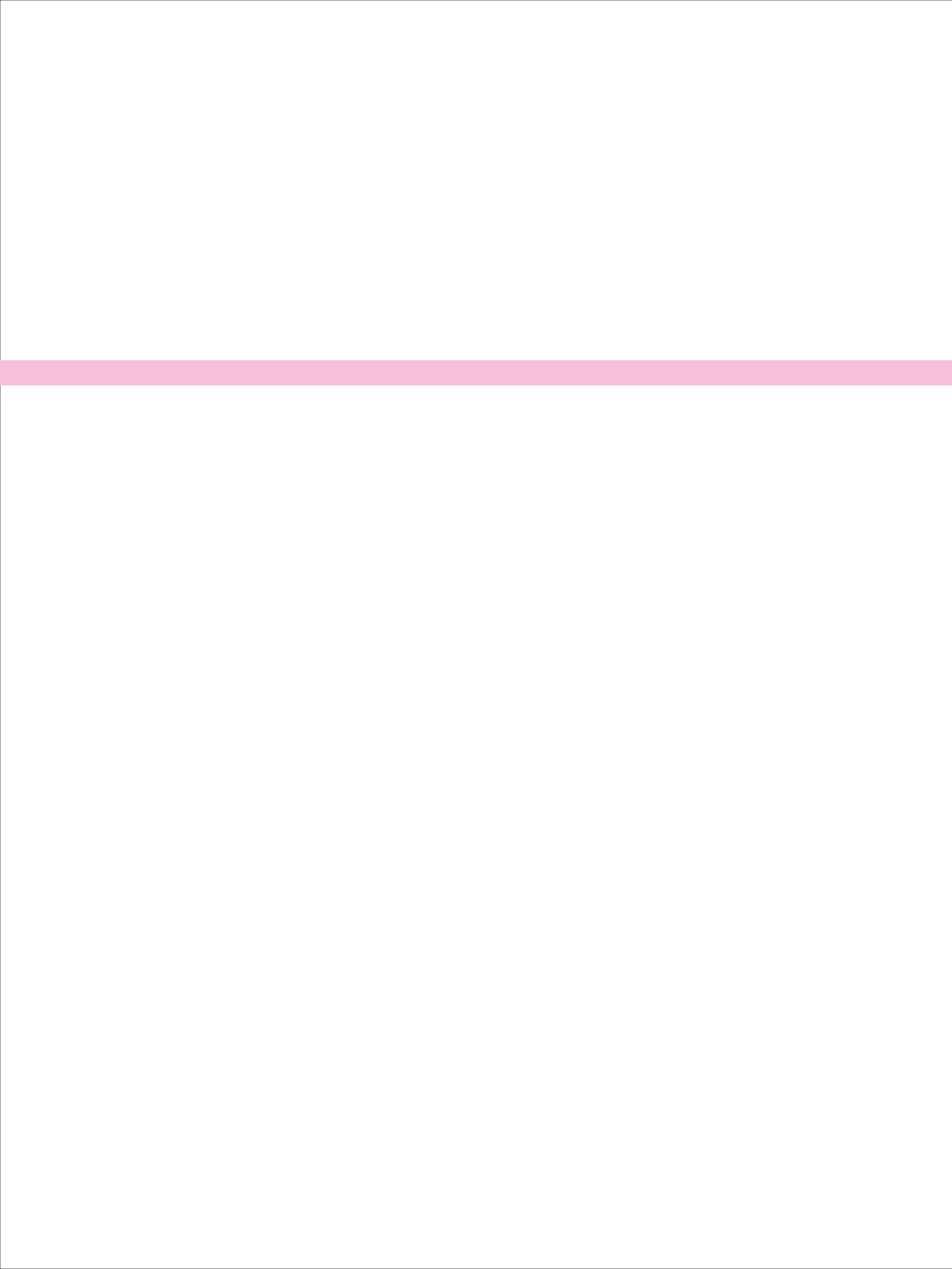

El Carme-Vedruna Manlleu

Des de 1856 fent escola

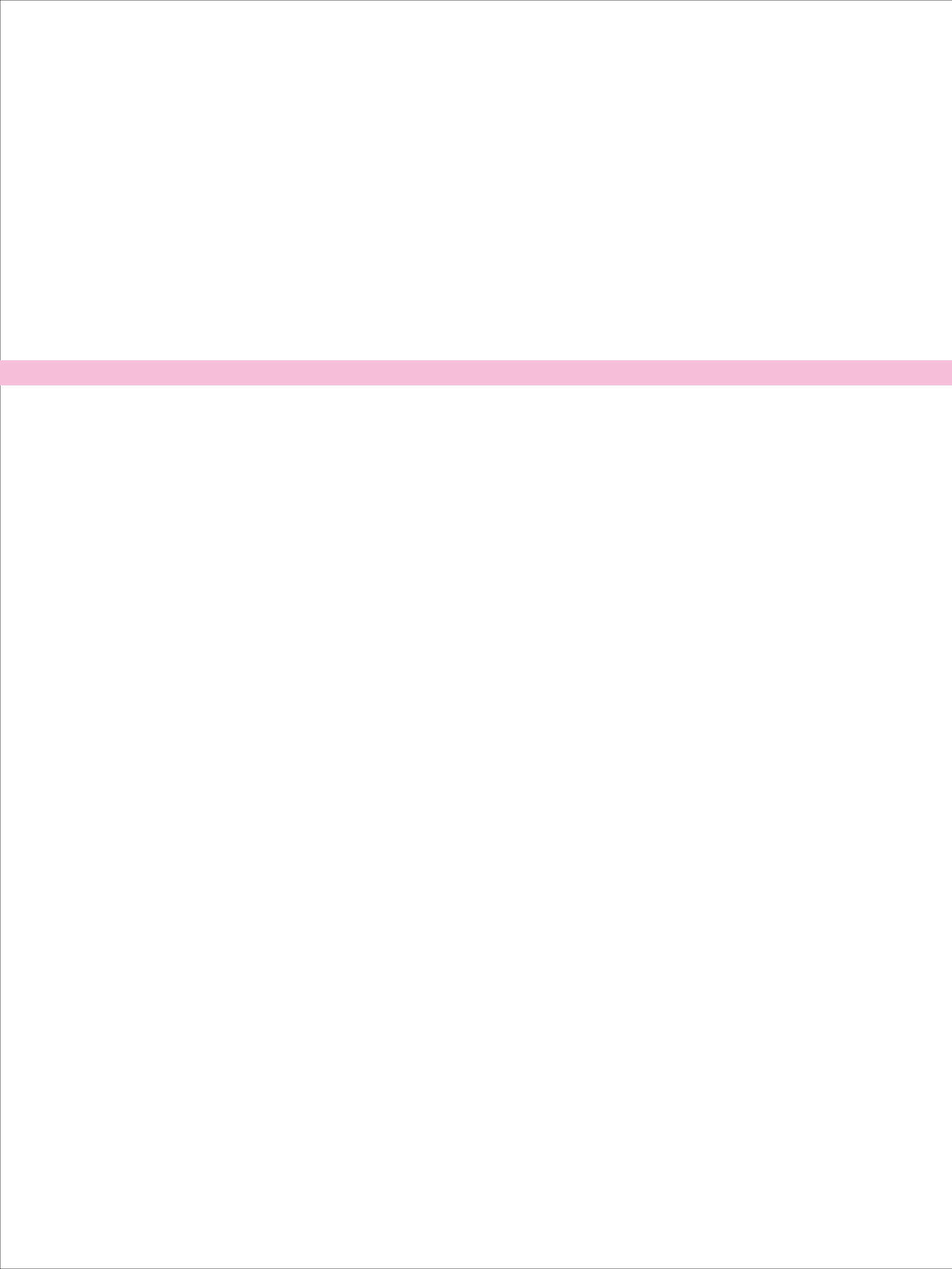

El Carme-Vedruna Manlleu

Des de 1856 fent escola

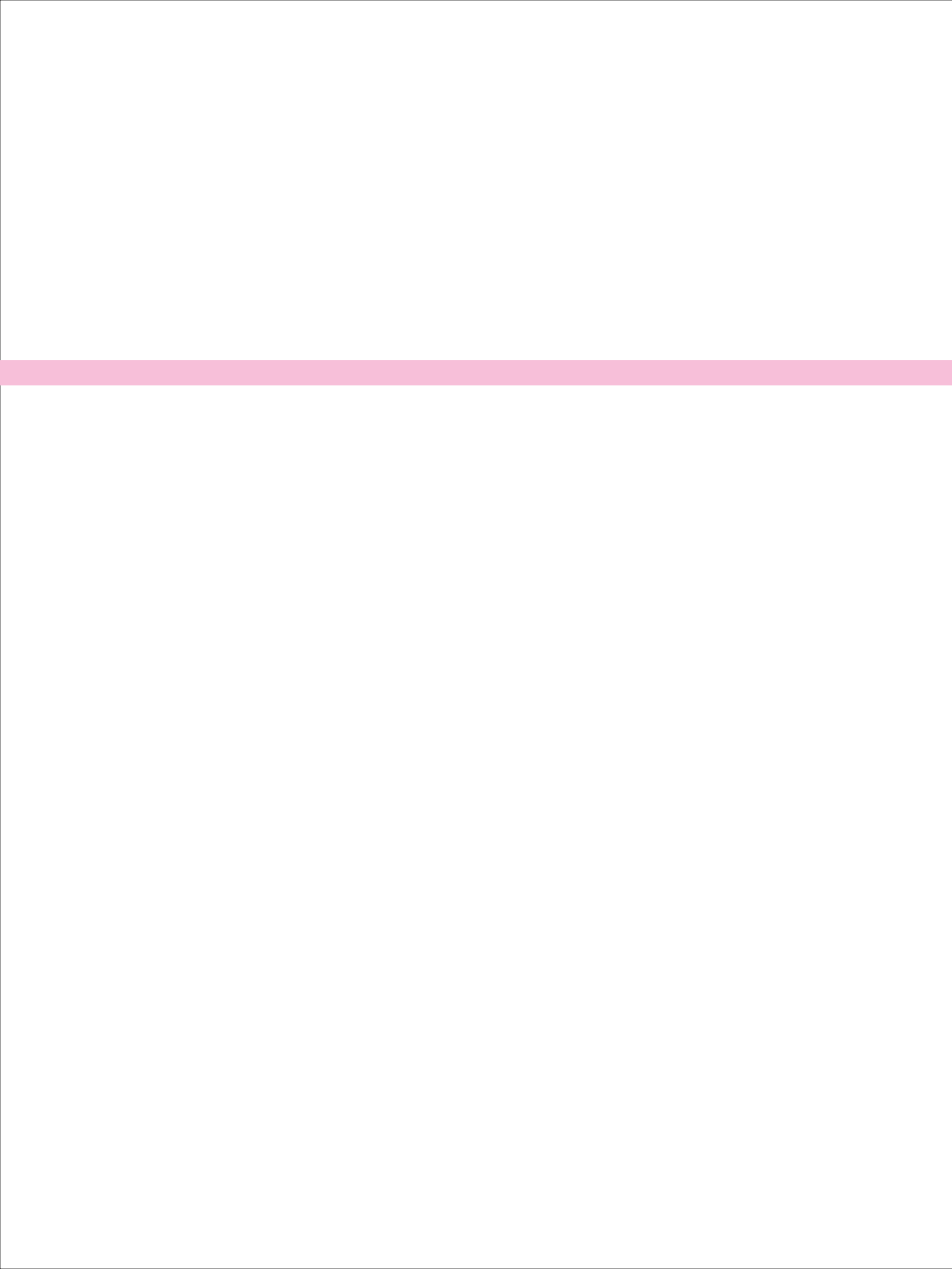

En nom del Patronat de la Fundació Privada Educativa Vedruna-Barcelona, tinc el goig d'encapçalar unes ratlles de benvinguda al primer volum de la història de cada una de les escoles que formen part de la Fundació. En concret, el volum dedicat a l'Escola del Carme de Manlleu. Amb aquesta iniciativa, la Fundació vol anar recollint, de forma documentada, la rica herència de tradició pedagògica que han anat conformant les escoles Vedruna fundades per la Congregació de les Germanes Carmelites de la Caritat-Vedruna. Una de les intencions d'aquesta col·lecció és donar a conèixer aquesta herència en forma d'estudis històrics que donin raó i explicació de la vida de cada una de les escoles Vedruna que formen part d'aquesta Fundació. Estem convençuts que tota la comunitat educativa formada per germanes, mestres, alumnes, pares, mares, personal d'administració i serveis estaran prou satisfets de poder disposar de la història de la seva escola, entenent que l'escola –per a molts i moltes– ha estat un punt de referència i una raó de ser.

Desitgem que, amb aquest volum, la història del Carme-Vedruna de Manlleu quedi una mica més ressenyada i afermada. Així mateix, pensem que la seva riquesa històrica és un patrimoni que val la pena de fruir i divulgar i que, a la vegada, és un estímul per seguir endavant. Ens és útil conèixer el passat per entendre el nostre present i projectar-nos amb força cap al futur.

D'altra banda, conèixer la història de cada un dels centres que formen la xarxa educativa Vedruna ens permetrà aprofundir en una manera determinada de fer servei i fer escola a través d'una opció educativa concreta que té l'aval de la tradició i la intuïció pedagògica formulada per Joaquina de Vedruna.

A tots, una bona i feliç lectura!

Dia rere dia, any rere any, hem anat construint la història de l'escola El Carme-Vedruna fins arribar als 150 anys. Amb motiu d'aquesta data tan assenyalada, ens ha semblat que era un bon moment publicar una història de l'escola. Per recordar-nos d'on venim, què hem fet, qui som i com hem d'orientar la nostra acció educativa en el futur. Per analitzar el recorregut històric de la presència de les germanes Vedruna a Manlleu. Recorregut que ha adquirit una presència social dins la nostra ciutat, que s'ha guanyat un prestigi i ha aportat un impuls decisiu de renovació pedagògica. Aquest llibre és un reconeixement i un agraïment a totes les persones que han dedicat la seva vida en bé de l'escola.

Ens fa molta il·lusió que, per celebrar aquesta efemèride, es publiqui un llibre. Totes les activitats projectades amb motiu dels 150 anys de la fundació de l'escola les retindrem, segur, a la memòria, però el que quedarà per sempre serà la part escrita. Aquesta és una de les intencions més importants d'aquesta publicació.

I qui ens podia fer l'estudi de la història de l'escola? Una comissió de mestres de l'escola va començar a pensar-hi i a buscar els col·laboradors. Així és que el llibre ha estat elaborat per diferents mans amb la intenció de recordar el conjunt d'il·lusions, de neguits, d'esforços, de problemes, de reptes i d'emocions que s'han anat dipositant, a poc a poc, al calaix de la memòria i que han anat donant gruix al projecte que un bon dia va començar Joaquina de Vedruna.

Des d'aquí voldria donar les gràcies a tots els "artesans" que han fet possible aquest llibre: a Joaquim Albareda, que de forma molt acurada ens ha reflexionat sobre l'educació en el passat, posant la mirada cap al futur. A Mercè Puntí, exalumna de l'escola, que ha aprofundit en el procés de la fundació de la nostra escola. A Emili Bayon, que ens situa la ciutat de Manlleu dins l'època de la industrialització. A Imma Domènech i Assumpta Tort, exalumnes de l'escola, que han tractat l'evolució del centre al llarg del segle XX. A Jordi Rosanes, mestre de l'escola, que de manera vivencial ens ha parlat del present sense deixar de pensar en el repte educatiu d'aquí en endavant.

Al meritós treball en equip que també han fet unes mestres concretes de l'escola (Imma Pomier, Eugènia Juanola, Gemma Tió, Laura Font i Anna Font) per coordinar el llibre i buscar la documentació fotogràfica fonamentada en un munt d'entrevistes amb exalumnes i testimonis de diferents èpoques.

A Ramon Rial, per coordinar i donar impuls al nostre somni, i al Patronat de la Fundació Privada Educativa Vedruna Barcelona, per la seva iniciativa i col·laboració en l'edició del llibre.

I finalment a totes les persones que han col·laborat i que tan amablement ens han explicat les seves vivències i ens han cedit les seves fotos.

És, doncs, a partir d'aquesta feina col·lectiva que ha estat possible l'edició d'aquest llibre. Un llibre que volem adreçar i dedicar a tota la comunitat educativa: en primer lloc, a les germanes Vedruna que viuen a Manlleu i a totes les germanes que han passat pel centre, però també a totes les mestres i exmestres de l'escola, als pares i a les mares que han posat confiança en el centre i a tots els alumnes i exalumnes. Pretenem que tots s'hi trobin reflectits en aquestes pàgines i que, la lectura d'aquest volum ajudi a completar i recordar la història particular que cadascú guarda de l'escola del Carme.

Congratulem-nos, doncs, d'aquest treball col·lectiu que ens permetrà conèixer millor la història de la nostra escola amb l'esperança i confiança de poder continuar per molts anys la tasca educativa.

Gràcies a tots i a totes.

Pòrtic

* Mabel Burgell i Ramon Rial

El llibre que teniu a les mans tracta específicament de l'escola El Carme-Vedruna de Manlleu i del seu origen i evolució fins avui. Una història que, de lluny o de la vora, ha estat viscuda i pot ser recordada avui per moltíssimes persones, que han viscut en aquesta escola una experiència educativa que ha acompanyat la seva infantesa i la seva adolescència. Esperem que el contingut del llibre respongui a les expectatives que ha generat en la nostra comunitat educativa, de manera que els textos i la documentació gràfica que inclou aquest volum ajudin tots els qui han estat protagonistes d'aquesta història a reviure amb satisfacció anys importants de la seva joventut.

Des d'aquesta perspectiva, pensem que és important situar el 150è aniversari de la fundació de l'escola dins d'un context. La història del Carme-Vedruna forma part d'una obra àmplia i sòlida, promoguda per Joaquina de Vedruna, obra a la qual, de bon principi i al llarg dels anys, des del segle XIX fins avui, s'han anat incorporant centenars de dones que s'han integrat a les seves comunitats i s'han compromès en la millora del nivell educatiu del país. La fundació de l'escola de Manlleu va ser la número 34 de les iniciades d'ençà del naixement de la Congregació de les Germanes Carmelites Vedruna l'any 1826, fundació a la qual seguiren, al llarg dels segles XIX i XX, 538 fundacions més. L'acció educativa i social d'aquesta congregació és, doncs, remarcable. I pel que fa a la tasca educativa, es tracta de la primera congregació religiosa femenina que enceta a Catalunya la funció d'oferir una educació sistemàtica a les dones.

Cal preguntar-nos el perquè d'aquesta vigorositat en la creació d'escoles. La resposta la trobem en l'empenta d'una persona —Joaquina de Vedruna— i d'un nombre important de dones que van fer propi el seu carisma i van voler donar resposta a la greu situació social i cultural en què vivia la Catalunya del segle XIX i de bona part del segle XX. En aquest sentit, l'oferta educativa donada per les Carmelites de la Caritat-Vedruna anava dirigida a un dels sectors més febles de la societat: les noies. Hi ha prou dades demogràfiques, com podrem veure al llarg del llibre, que il·lustren aquest fet.

Durant el segle XIX, seguidores de Joaquina de Vedruna van ser cridades per molts ajuntaments del país per realitzar una tasca educativa. Una tasca que s'entén, en el segle XIX, com una tasca d'instrucció i d'interès públic al servei del país. Una voluntat que ha perdurat fins avui en les escoles Vedruna, essent com són, escoles concertades amb el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

No pretenem, com hem dit a l'inici, escriure amb aquest volum la història de la Congregació. El llibre està centrat en la de l'escola Vedruna de Manlleu. Amb aquest volum, des de la Fundació Privada Educativa Vedruna-Barcelona, s'enceta una iniciativa que ens sembla important: redescobrir la història local de cada un dels centres que formen part de la xarxa d'escoles Vedruna. Entenem que aquest projecte té dues intencions molt clares: 1. Posar a l'abast dels alumnes, exalumnes, mestres i famílies, la història particular de cada escola, tot situant-la en els diferents contextos socials, culturals, polítics i econòmics que ha viscut. 2. Fer, a la vegada, una aportació a la història de la pedagogia del país. Constatem que ens calen monografies concretes que exposin de manera clara la història particular de cada centre. És a partir de la història local que podem anar descobrint els grans i rics moviments pedagògics que hi ha hagut, i encara hi ha, a Catalunya. El model pedagògic de Joaquina de Vedruna n'és un dels pioners al nostre país.

És per aquest motiu que aquest volum està estructurat en dues grans parts. La primera part inclou un seguit d'articles que responen a preguntes diferents i que són clau: com era la societat on van arribar les germanes Vedruna, "les monges", a Manlleu? Quines característiques socials i econòmiques determinaven la seva feina? De quina manera es va dur a terme la fundació de l'escola del Carme? A quin context responia? Quins són els trets rellevants que defineixen el Carme-Vedruna al llarg del segle XX? Com ens podem mirar l'escola en els darrers anys i quines són les seves perspectives i reptes de futur? Són reflexions que ens ajuden a entendre els aniversaris. Perquè si bé és cert que els aniversaris serveixen per recordar, per fer memòria i per afermar-nos en un passat que reconeixem valuós, entenem que són també una bona oportunitat per fer-nos saber que les institucions som vives i presents i que, tot recollint i aprenent del passat, apuntem al futur.

La segona part del llibre està centrada en les imatges. Sovint diem que les imatges valen més que mil paraules. De segur que les fotografies i els documents que acompanyen aquest volum ens permetran evocar vivències del passat que ens recorden estils i maneres de fer de diferents èpoques i moments. Una galeria de fets viscuts i de persones que, des d'una història anònima, han estat protagonistes reals d'una tasca sostinguda una generació rere l'altra.

Del conjunt del llibre volem destacar un fet important: la recuperació de la memòria escolar que això suposa. La història prou remoguda del nostre país, unida a l'escàs hàbit de guardar documents que en un primer moment no semblen prou importants, han fet difícil la tasca d'investigar el procés històric del centre. Agraïm, en aquest sentit, l'esforç i la dedicació que ha suposat l'elaboració de cada un dels articles.

Durant la lectura del llibre, podreu observar que l'obra iniciada per Joaquina de Vedruna s'ha anat transformant amb el pas del temps. Deixem a mans dels historiadors l'anàlisi d'aquests passos. Tot i així, volem remarcar el darrer pas endavant que ha fet la Congregació de la Germanes Carmelites de la Caritat-Vedruna per tal de donar continuïtat als centres educatius que un dia va posar en marxa. Ens referim al pas de crear un nou ens, la Fundació Privada Educativa Vedruna-Barcelona, dirigida per un patronat que va assumint progressivament la titularitat i la gestió de les escoles Vedruna de la Congregació. Els objectius fundacionals

d'aquesta nova entitat especifiquen el propòsit de garantir, no només la mera continuïtat dels centres, sinó també i especialment el model educatiu i l'estil pedagògic promoguts per Joaquina de Vedruna i que els ha donat identitat fins avui.

Pel que fa a l'escola El Carme-Vedruna de Manlleu, aquest traspàs de titularitat a l'esmentada Fundació es va fer l'any 2005. És així com l'escola encara un futur d'estabilitat, alhora que manté el compromís de continuar una acció pedagògica coherent amb la seva trajectòria fins avui. Uns plantejaments que les escoles de la xarxa Vedruna expressen i concreten amb una "Proposta Educativa" pròpia, periòdicament renovada i que recolza en uns pilars fonamentals: El compromís amb una acció educativa que generi vida, dignifiqui la vida i treballi a favor de la vida de les persones, de la societat i de la natura. La centralitat de la persona, impulsant el desenvolupament i la maduresa de totes llurs dimensions, i l'atenció a les relacions interpersonals com a experiència educativa considerada fonamental. El lloc fonamental dels valors en la tasca educativa de l'escola. La solidaritat i el compromís amb els més febles, amb les identitats més vulnerables. El treball educatiu fet en equip per un professorat motivat, qualificat i compromès entorn d'un projecte educatiu compartit.

Heus ací, doncs, les intencions que han promogut la publicació d'aquest treball i les raons que ens fan pensar que el faran interessant als lectors. Interessant i alhora útil per a conèixer i valorar la contribució de les escoles Vedruna a l'educació, a la cultura i la promoció del país en general i de les seves dones en particular.

CRÈDITS

> El Carme-Vedruna Manlleu, des de 1856, fent escola. > Primera edició: abril del 2006 > © de l'edició: Fundació Privada Educativa Vedruna Barcelona > © del text: els seus autors > © de la fotografia pàgina 22: família Prat Pujol > © de la fotografia pàgina 32: Fotolocal.com/Oriol Molas > Disseny gràfic: Casals i Cots / DiacDisseny > Impressió: Gràfiques Diac Vic > Distribució: Distributions i Serveis Editorials, ronda de Francesc Camprodon núm. 2 de Vic, telèfon 938869349, editorial@diacvic.com > Dipòsit legal: B-20346-2006 > ISBN-10: 84-934559-8-9 > ISBN-13: 978-84-934559-8-9 > Tots els drets reservats. Cap part d'aquest llibre no podrà ésser reproduïda per cap mitjà sense prèvia autorització escrita de l'editor.

AGRAÏMENTS

> Agraïm a totes les exalumnes que han col·laborat aportant material fotogràfic, documentació i el seu testimoni; a totes les mestres, el personal no docent, germanes de la comunitat; i a totes les persones que d'una manera o altra han ajudat en la confecció d'aquest llibre.

COL·LABORACIÓ

> Aquest llibre ha estat possible gràcies a la col·laboració de la Fundació Caixa de Manlleu i al suport del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Joaquim Albareda

Emili Bayón

Mercè Puntí

Imma Domènech i Assumpta Tort

Jordi Rosanes

17

23

33

47

75

13

Educar en el passat i en el present: passió i repte

17

23

La fundació de l'escola del Carme

33

Aproximació a l'ensenyament de les dones durant el segle XX

47

L'escola del Carme, present i futur

75

Història fotogràfica

95

Educar en el passat i en el present: passió i repte

Joaquim Albareda Salvadó

La florida de congregacions religioses femenines que es va estendre per tot el territori català al llarg del segle XIX mereix un estudi aprofundit del qual avui no disposem. Amb tot, coneixem els trets fonamentals d'aquest procés que va donar fruits tangibles i sòlids¹. La primera evidència és que el moviment congregacionista —que va afavorir la professionalització i la sortida de la llar de la dona— va gaudir de molta més vitalitat a Catalunya que no pas a la resta d'Espanya. Trenta-cinc d'aquestes fundacions nascudes a Catalunya (les quals van obrir 490 cases o establiments) han arribat fins als nostres dies, en dues tongades, assenyaladament entre 1848-1862 i 1874-1887. La segona evidència és que l'expansió responia a una realitat sociològica, marcada per un creixement demogràfic molt notable, però, alhora, ha escrit Ana Yetano, per "la realidad religiosa de un catolicismo profundo y mayoritario socialmente todavía, potenciado por el espíritu romántico y espoleado por el desafío planteado frente a él por una nueva cultura y un nuevo Estado liberal"¹. En efecte, la societat catalana de la segona meitat del segle XIX es va veure immersa en un procés de canvis accelerats derivats de la industrialització, però també pel pas progressiu a una societat liberal (per bé que amb moltes limitacions fruit de la forma en què es va produir l'anomenada "revolució liberal" a Espanya, que va donar lloc a la construcció d'un Estat feble, incapaç de donar resposta a demandes fonamentals de la societat com eren l'educació i la sanitat). La darrera constatació és que les congregacions van sorgir per atendre noves necessitats de serveis socials tant escolars com assistencials de les diverses categories socials, cosa que els va permetre penetrar àmpliament en el teixit social català (rural, urbà, entre les classes altes...).

En aquest sentit, Yetano remarca que la implantació de congregacions no va ser el fruit d'una pura ofensiva recatolitzadora davant l'avenç imparàble del laïcisme, sinó que provenia tant de la societat civil, de la necessitat d'oferir nous serveis assistencials i educatius, com de la societat religiosa, que volia mantenir la seva presència des de les instàncies civils. La historiadora insisteix, doncs, que "es el cuerpo social el que ante los problemas derivados del momento en el que vive acierta a resolverlos con unos procedimientos y no con otros, con procedimientos "confesionales" en este caso, en la medida que está inmerso en un universo religioso"¹. Sovint, darrere la implantació d'una congregació de monges, per atendre els malalts —als hospitals o a casa— i les escoles, hi trobem les institucions civils. Aquest moviment de la base de la societat catòlica té un magnífic exponent en les Carmelites de la Caritat, impulsades per Joaquina de Vedruna, implantades a Vic el 1826 —amb el suport del bisbe Pablo de Jesús Corcuera, el qual es mostrà preocupat per l'educació femenina—, amb un notable arrelament en les poblacions mitjanes més dinàmiques. Com ha recordat Joan Bada, les carmelites

van desenvolupar la seva tasca assistencial i educativa adoptant “la fórmula de servidores per sobre de la de senyores” atenent dues prioritats: la promoció de la dona i el servei evangelitzador².

Quan les monges van arribar a Manlleu, l'11 de maig de 1856, la vila havia iniciat, feia una dècada, un seguit de canvis que la van transformar de soca-rel i a un ritme vertiginós. La història és prou sabuda i no la repetirem. Només en recordarem els trets distintius: l'ús intensiu de l'energia hidràulica —gràcies al canal— va ser la palanca del progrés; la fàbrica, l'espai productiu per excel·lència, gràcies a les màquines; els fabricants i els treballadors, els protagonistes del procés. En termes de fesomia urbana i social, era una altra població la que es configurava ràpidament, tan dinàmica com conflictiva. Una societat en la qual, enmig d'unes condicions de vida deplorables, tal com va exposar el doctor Joaquim Salarich de Vic³, els pares es veien obligats a fer treballar els fills, malgrat els salaris miserables que percebien els nens i les nenes, cosa que impedia que poguessin dur-los a l'escola. Les escoles, d'altra banda, eren escasses i es trobaven en un estat de precarietat crònic. Salarich era del parer que “prescindiendodelosmediosgeneralesqueelgobiernoestimeconvenientespara aliviar la suerte de estos pobres obreros, víctimas de la industria, no puedo menos de proponer la INSTRUCCIÓN FORZOSA de los hijos, para que saliendo de la culpable apatía de sus padres, puedan ensanchar el círculo de sus operaciones y abrazar un oficio de un porvenir menos sombrío”⁴. En tot cas, en mancar les condicions objectives per a una educació obligatòria fins a principis del segle XX (ja que la Llei d'Instrucció Pública de 1857, la Llei Moyano, contemplava l'obligatorietat de l'ensenyament primari entre 6 i 9 anys, sense posar-hi els mitjans adequats), els treballadors podien adquirir els rudiments de l'alfabetització un cop acabada la llarga jornada laboral (cosa difícil, perquè el 1884, els nois i les noies, a partir de 6 anys treballaven de 12 a 14 hores diàries!). Pel que fa a les noies, encara era pitjor: els rols socials les confinaven a casa per dur a terme les feines domèstiques: acabada la jornada a la fàbrica i també els diumenges havien de fer bugada als rentants i cosir. Sense cap mena de dubte, les dones van ser les protagonistes ocultes de la industrialització tant en l'àmbit productiu com, sobretot, en el de l'organització de l'economia i del consum familiar.

L'any 1900, el percentatge d'alfabetització femenina a la Plana de Vic —les dades de l'entorn rural encara eren més baixes— era només del 34,2%, mentre que el de la masculina assolía el 52,3%. El 1920 les proporcions s'acostaven: 60,4% de les dones i 70,5% dels homes; i el 1940 s'equiparaven: 83,2% de les dones i 86,1% dels homes⁵. Per entendre el fracàs educatiu, la incapacitat i la manca de voluntat de l'Estat espanyol a l'hora de fer complir les lleis que establien l'ensenyament obligatori —les quals s'anaven succeint amb resultats migrats—⁶, ens remetrem al testimoni de Josep Comaposada, que l'any 1917 recordava que la llei que prohibia el treball dels menors era incompleta en moltes fàbriques de la conca del Ter, amb el consentiment de les autoritats locals, les quals avisaven els fabricants de la visita que hi farien els inspectors de treball perquè amaguessin els menors d'edat que hi treballaven⁷.

Tot i aquesta realitat, no hi ha dubte que un dels trets que caracteritza millor les inquietuds de la societat que naixia amb la industrialització és l'interès per l'educació, conscients com eren les classes populars que accedir-hi constituïa una eina indispensable per a l'enlairament social i la seva emancipació. A partir

d'aquesta evidència, els sectors vinculats a l'obrerisme i a les tendències polítiques republicanes, socialistes o anarquistes, però també els sectors tradicionals i catòlics, preocupats per preservar els valors tradicionals i la religió, van emprendre iniciatives remarcables per atendre la demanda social des dels seus plantejaments ideològics respectius. D'una banda, és significatiu el naixement d'El Progrés, el 1862, que va impulsar una escola laica per als treballadors o l'Ateneu Català de la classe obrera, creat el 1864. Com també ho és el naixement del col·legi de les Germanes Carmelites el 1856 (i, anys més tard, l'escola nocturna de la Joventut Catòlica, el col·legi dels germans de La Salle i el Patronat de Sant Josep⁸), en la mesura que responia a les necessitats d'un substrat social marcadament religiós —especialment en l'àmbit femení— que també es manifestava en les confraries, germandats i altres associacions, així com en l'assistència nombrosa de les dones en els actes religiosos, en contrast amb l'absència dels homes en aquests actes, cosa de la qual es van queixar els successius rectors de la parròquia de Santa Maria.

D'altra banda la implantació del col·legi de les carmelites per a les noies de Manlleu significava, sens dubte, una millora qualitativa per a la condició social de les dones ja que, per primera vegada, podien anar a escola (no oblidem que les escoles públiques i privades anteriors eren de nois), si bé cal fer notar que, segurament, les alumnes que hi assistien durant les primeres dècades devien pertànyer a grups socials mínimament acomodats, que no necessitaven portar-les a treballar a la fàbrica. Pel que fa al suport social que va rebre la iniciativa, cal remarcar que en la seva implantació —tal com succeí també posteriorment amb La Salle—, a banda de diversos donatius en una recapta popular, van intervenir-hi alguns prohoms de la vila prou coneguts com el fabricant Josep Sanglas i els propietaris Joan Vilaró, Ramon Madirolas i Joan Munt, adquirint el dos primers solars per a la construcció de l'edifici, animats, ben segur, per mossèn Tomàs Puigcarbó. L'actiu rector també impulsà la creació del col·legi de La Salle, l'hospital de Sant Jaume i el convent de les Josefines de la Caritat. Afegirem que en l'acte d'inauguració, l'aleshores jove sacerdot Francesc d'Assís Aguilar (futur bisbe de Sogorb) va fer un sermó en el qual insistí en la necessitat de l'educació cristiana. Les sis primeres monges van dedicar-se a l'educació de les nenes, fins que el 1881 la comunitat es desdoblà per atendre l'hospital que havien creat al davant del col·legi, al qual accedien per un passadís soterrani⁹. Unes dades del bisbat de l'any 1909, que informen que hi havia 400 noies matriculades al Carme, confirmen l'èxit de l'aposta¹⁰. En efecte, les xifres del cens escolar municipal d'aquell any ratifiquen, amb variacions, la tendència expansiva: 257 noies de 6 a 12 anys i 91 de 2 a 6 anys. A la vegada, cal assenyalar que l'establiment de l'escola de pàrvuls significava una millora social indiscutible per a les famílies treballadores. En canvi, set anys abans, segons el cens escolar de 1902, només hi assistien 90 noies de 6 a 12 anys¹¹.

L'informe elaborat per l'Ajuntament sobre les escoles de Manlleu el 17 de maig de 1907 deixava constància que al col·legi de les Germanes Carmelites de la Caritat s'hi impartia l'ensenyament elemental i el de pàrvuls, el primer amb 230 alumnes i el segon amb 150. Els llibres que utilitzaven eren: Enseñanza religiosa: Doctrina Cristiana de la Diócesis de Vich; Historia Sagrada: Hnos. de las Escuelas Cristianas; Geometría: Jaime Viñas; Lectura: Vilallonga, Ibarz Borrás, M. H. Del C. de María y A.B. y Fontestá; Urbanidad: Martínez

Aguiló; Gramática, Aritmética y Geografía, propiedad de su Instituto. Les professores eren: Dolors Prats, de Vic, de 37 anys; Josefa Casas, de Santpedor, de 19 anys; Carme Fusimany, de Vilafranca, de 41 anys; Josefa Casanovas, de Santpedor, de 49 anys; Anna Casanovas, de Sant Sadurní d'Anoia, de 29 anys; Llúcia Camprubí, de Santpedor, de 38 anys; i Dolors Sors, de Borrassà, de 24 anys. Totes, llevat de Dolors Sors, estaven autoritzades a ensenyar per Real Cédula. L'informe acabava constatant que l'escola complia tots els requisits legals¹².

Recapitem: és bo recordar el passat —i aquesta commemoració ha d'omplir de joia, a més de les professores i professors del centre, tots els manlleuencs, en la mesura que el Carme és part indestruïble de la història de la nostra ciutat— però fixant la mirada en el futur. Un futur que s'entreu molt canviant, com ho va ser, salvant les distàncies, aquell llunyà 1856. I especialment en l'àmbit de l'educació.

Fa una dècada, la Comissió Internacional sobre l'Educació en el segle XXI, presidida per Jacques Delors, va establir que els quatre pilars de l'educació eren: aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a ser i aprendre a viure junts¹³. I davant del trasbals que vivim en aquest començament de segle XXI, en el qual veiem, amb inquietud, com es capgiren els patrons culturals i educatius que han prevalgut durant dècades, el filòsof Edgar Morin ha esbossat els set coneixements fonamentals que l'educació del futur hauria de tractar en qualsevol societat i en qualsevol cultura. Són aquests: les cegueses del coneixement (armar cada ment per al combat vital per la lucidesa); els principis d'un coneixement pertinent (aptitud de la ment humana per situar totes les informacions dins d'un context i d'un conjunt); ensenyar la condició humana (restablir la unitat complexa de la naturalesa humana, avui desintegrada per les disciplines); ensenyar la identitat terrestre (la comunitat de destí del planeta); afrontar les incerteses (cal incorporar l'ensenyament de les incerteses com ens revela la ciència, per afrontar els atzars); ensenyar la comprensió (la comprensió mútua entre humans per superar la barbàrie); l'ètica del gènere humà (com a individu, societat i espècie). Aquest desideratum, el qual esbossa un ideal educatiu tan ambiciós com complex (que lluny, en tot cas, dels reptes del 1856!), hauria d'esdevenir un referent per als educadors d'avui¹⁴.

Però més enllà d'aquest marc teòric general, aterrant en els problemes quotidians de l'ensenyament a Catalunya i, en concret, de les dificultats que han de superar els educadors en els nostres dies, les quals com sabem, generen un notable desconcert i desànim entre els professionals, el pedagog Francesc Imbernón ha plantejat, amb encert, que és fonamental que "el professorat es comuniqui, comparteixi els problemes, les angoixes, s'agrupi en un projecte comú per ajudar a superar la desmoralització i recuperar les eines que permeten desenvolupar bé l'ofici". Imbernón acaba amb aquesta pertinent reflexió: "El rearmament moral, intel·lectual i professional del professorat passa també per la recuperació del control sobre el seu procés de treball, devaluat com a conseqüència de la fragmentació i l'especialització curriculars començades durant el segle XX, de l'aïllament i de la rutina i la mecanització laborals. És necessari reubicar la tasca docent per augmentar-ne la consideració i l'estatus social. I a tot això hi ajudarà una veritable col·legialitat entre iguals, amb la participació de tothom qui intervé en l'educació de la infància i l'adolescència"¹⁵.

Es tracta d'un bon repte per a la nova etapa que encetem enguany en la qual, més que mai, no poden faltar ni la il·lusió ni la tenacitat per part dels ensenyants, com tampoc el ple suport de les institucions de govern i la implicació responsable dels pares. Perquè, al capdavant, l'educació, tal com ha recordat l'ensenyant Isabel Ribera, guardonada amb el Premi Ciutat de Barcelona 2006, és passió i repte alhora.

NOTES

> **1.** A. Yetano (2000). "Congregaciones religiosas femeninas. Algunos datos sobre el movimiento fundacional en cataluña durante el siglo XIX". *Analecta Sacra Tarraconensis* (vol. 73, pp. 161-173). Barcelona: Balmesiana; J. Bada i G. Sanper (dirs.) (1991). *Catalònia religiosa. Atlas històric*. Barcelona: Claret.

> **2.** J. Bada (2002). "Joaquima de Vedruna: aportació a l'Església i a la societat catalanes del segle XIX (1826-1854)". *Ausa* (XX, 150, pp. 665-682, la referència és de la p. 682). Vic: Patronat d'Estudis Osonencs. > **3.** J. Salarich (1858). *Higiene del Tejedor*. Vic: Imprenta y Librería de Soler Hermanos. > **4.** J. Salarich. *Higiene...* (p. 114). > **5.** P. Solà (1983). *Cultura popular, educació i societat al nord-est català (1887-1959)* (p. 468). Girona: Col·legi Universitari de Girona. > **6.** J. Álvarez Junco (2001). *Mater dolorosa. La idea de España en el siglo XIX* (pp. 545-549). Madrid: Taurus. > **7.** "La vida de l'obrer en la comarca del Ter". *La Nació* (1917). El 17 d'agost de 1909 l'Ajuntament de Manlleu va fer un ban que obligava els nens i les nenes de 6 a 12 anys a anar a l'escola, amb pena de multa als pares que incomplissin la norma. Arxiu Municipal de Manlleu. Instrucció Pública 34-279. > **8.** À. Roca i F. d'A. Pujol (2002). *Els tres patronats de Manlleu*. Manlleu: Patronat de Formació Professional; A. Roca, M. C. Montes V. Devesa (2005). *La Salle Manlleu (1880-2005). 125 anys educant amb il·lusió*. Manlleu: La Salle. > **9.** A. M. Alonso Fernández, C. (1971) a Ch. *Historia documental de la Congregación de las Hermanas Carmelitas de la Caridad* (tom 2, pp. 87-89). Madrid: Editorial Vedruna. Agraïxo a l'amic Ramon Rial que m'hagi proporcionat aquesta obra tan interessant. > **10.** J. Albareda, M.T. Collell, A. Tort (1985). "Ensenyament, cultura popular i religiositat al Bisbat de Vic a inicis de segle [Dades estadístiques del Bisbat dels anys 1892 i 1909]". *Actes de les 7enes. Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans* (p.471). Vic: Eumo Editorial. > **11.** Arxiu Municipal de Manlleu. Instrucció Pública, 34-279. Cens escolar. > **12.** Arxiu Municipal de Manlleu. Instrucció Pública, 34-279. Acta núm. 15, 17-V-1907, p. 32. > **13.** J. Delors (1996). *Educació: hi ha un tresor amagat dins. Informe per a la UNESCO de la Comissió Internacional sobre Educació per al Segle XXI*. Barcelona: UNESCO; J. Delors (2004). "Hacia la educación para todos durante toda la vida". *Política Exterior* (núm. 100, juliol/agost 2004, pp. 183-188). > **14.** *Els set coneixements necessaris per a l'educació del futur. Informe elaborat per Edgar Morin per a la UNESCO com a contribució a la reflexió internacional sobre com educar per a un futur sostenible*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya, 2000. > **15.** *Vivències de mestres. Compartir des de la pràctica educativa* (p.11). Barcelona: Graó, 2005 [Biblioteca de Guix, 145].

Fragments de la vila fa un segle i mig

Emili Bayón del Puerto

El 15 d'agost de 1855 un jove capellà deia la primera missa al temple parroquial de la vila. Per al novell sacerdot era una jornada molt especial. Es deia Francesc Aguilar i era fill de Manlleu, on havia nascut el mes d'octubre de 1826. Com tants d'altres nois que aspiraven a superar els seus orígens humils, en Francesc va haver de combinar el treball de teixidor des de molt jove (per passar més endavant a tenir cura de minyons de pagès) amb els estudis al Seminari de Vic. Aquella diada de festa major, finalment, pot adreçar-se als seus paisans des de la càtedra del sacerdot i compartir amb ells la joia de l'ofici religiós. Un altre fet l'omple de satisfacció i així ho recorda durant la cerimònia; en aquells dies a la vila: "Se estaba fent la casa de ensenyansa de noyas pera posarla (sota) la direcció de (les) Teresianas del Carme...!"

La prèdica d'Aguilar està esquitxada, però, de comentaris sobre les jornades que s'estaven vivint llavors al país. En una nota del volum on es van aplegar anys després els seus sermons, el futur bisbe de Sogorb anotava: "Cuant se predica aquest sermó hi habia en lo auditori gent vinguda de Barcelona y altres punts ab motiu de las circunstancias tristes de aquells dias, en que las Corts Constituyentes habian decretat la segonabasedelaconstitució, la lley de desamortizació, y se anaban convertint en una cátedra de protestantisme y entre'l poble se circulaba de viva veu y en folletons las ideas mes antireligiosas y anarquicas?"

Cal, doncs, situar el moment polític que estava travessant llavors la monarquia espanyola per entendre la preocupació que, des de l'òptica d'un home d'església, desvetlla l'escrit d'Aguilar.

Som al bell mig del bienni progressista, un curta experiència reformista a cavall entre els dos llargs mandats moderats del regnat d'Isabel II, iniciat el juliol de 1854, arran d'un pronunciament del general O'Donnell que, malgrat fracassar, provocarà uns dies més tard un seguit d'aixecaments contra el govern a diverses ciutats de la península. A Barcelona, on la situació social era explosiva arran d'un important atur fabril i un brot epidèmic de còlera, es constituí una Junta Provisional del Govern de Catalunya. La revolta s'acabarà consolidant i el general Espartero es posarà al capdavant d'un nou govern que derogarà la Constitució moderada de 1845. Malgrat la seva curta durada, l'etapa del bienni va abolir moltes de les lleis més conservadores del període anterior i va consolidar una obra legislativa molt important, sobretot a nivell econòmic, amb l'impuls d'una nova etapa desamortitzadora que posava en venda les terres dels comuns (municipis), alhora que completava les desamortitzacions eclesiàstiques dels anys trenta, i que dirigiria Pascual Madoz. També va impulsar el

desenvolupament econòmic capitalista a través d'una important obra legislativa (Llei de la banca de Món i de societats de crèdit) i la política d'infraestructures a través d'una Llei de ferrocarrils que s'havien de finançar mitjançant el producte de les desamortitzacions civils.

Però la conjuntura de canvi es veié condicionada per una situació summament conflictiva, tant des del bàndol de la reacció (el 1855 es va produir un nou aixecament carlí), com des dels rengles de l'església, per a la qual les reformes i l'anunci d'una nova Constitució eren interpretats com un atac a la posició assolida després de la signatura del Concordat de 1851. A Catalunya, ja llavors la fàbrica d'Espanya, el bienni impulsa una veritable embranzida del moviment obrer (permetent les associacions obreres), fins aleshores emmordassat per la política repressiva dels governs de Narváez i que ara aprofitarà per oposar-se a la substitució massiva de les mule-jenny per les noves màquines de filar selfactines, la introducció de les quals estava provocant una dramàtica desocupació obrera.

De fet, la "qüestió de les selfactines" va precipitar la caiguda del règim moderat. Ja al març de 1854 una vaga iniciada a la major empresa de l'època, La España Industrial de Barcelona, es va estendre per tota la capital. Els incidents es reproduïren al juliol amb l'incendi de dues fàbriques, en un atac antimaquinista que semblava reproduir a la capital catalana les bullangues de l'estiu de 1835, i que provocaren més de 800 detencions. A partir de llavors, però, i durant uns quants mesos, les societats obreres iniciaren una nova existència legal que els va permetre signar una gran quantitat de convenis col·lectius i reclamar un reconeixement legal en el nou text constitucional que s'estava elaborant. El gener de 1855 la recent creada Junta de Directores de la Classe Obrera va presentar a les Corts un document, signat per 33.000 treballadors, on es reclamava el reconeixement legal de les societats obreres. Al maig, un intent d'insurrecció carlina va provocar la declaració de l'estat de guerra al Principat, situació aprofitada pel capità general, Juan Zapatero, per iniciar una dura repressió contra el moviment obrer català. Un esdeveniment tràgic donarà ara la mesura del que podia esperar de les noves autoritats la classe treballadora. Ens referim a l'execució el 6 de juny de 1855 del líder obrer Josep Barceló, acusat injustament d'haver col·laborat en un crim comès en un mas del terme d'Olesa de Montserrat mesos enrera. En la creació de proves que inculpaven Barceló havia intervingut la tenebrosa figura del capità general, que pretenia decapitar un moviment obrer que estava assolint un protagonisme excessiu. En realitat, l'únic delictes de Barceló havia estat la seva defensa aferrissada del dret d'associació per a les societats obreres i la creació de comissions mixtes d'on havien de sortir contractes col·lectius entre fabricants i treballadors.

Els conflictes socials semblava que anaven quedant reduïts a les fàbriques de Vic, com Malats (Malars), Manlleu, Roda, etc. El capvespre del dissabte, dia 30, es produí un incident greu a Sant Hipòlit de Voltregà. Heus ací com en donava informació el diari La Corona de Aragón: "Al anochecer del día de ayer hubo una fuerte riña entre fabricantes y trabajadores de la villa de Sant Hipólito de Voltregá acerca de ciertas exigencias de estos últimos sobre el aumento de jornal, y habiéndole llegado a vías de hecho resultaron cuatro heridos de arma de fuego, todos de la clase de operarios, y uno de bastante gravedad, pues se halla sin esperanzas de vida. Los mozos de la Escuadra de Torelló pasaron al momento a aquel punto, y hoy han traído presos a algunos de los cómplices, ocupándose el tribunal en la formación de las diligencias criminales."

És curiós que els detinguts siguin els obrers quan havien estat ells els agredits. Aquell 1 de juliol el diari també informava: "Hace días que en algunas fábricas de Roday y Manlleu no se trabaja; pero se dice que la próxima semana volverán a funcionar por haberse convenido a mosy operarios, mediante la intervención de la autoridad civil y militar de este distrito, que al efecto pasó a aquellas poblaciones"³.

Però l'endemà, dilluns, no obriren les fàbriques, perquè la reacció de les associacions de treballadors al ban del capità general fou la convocatòria d'una vaga general a tot Catalunya. Una vaga, la primera d'aquestes característiques que es convocava a l'Estat, que arribava en unes condicions excepcionals: amb la prohibició governativa i la declaració de l'estat de guerra, en què Zapatero, a qui Josep Anselm Clavé va arribar a definir com el verdugo de Catalunya, podia trobar la justificació que esperava per reprimir l'obrerisme organitzat.

Les amenaces oficials, però, no aturaren una mobilització que trobà ressò als principals nuclis industrials de Catalunya: "A Osona (...), el dia 3 es tancaven tant les fàbriques de Vic com les de la zona del Ter, sense que fessin gaire efecte les admonicions del bisbe, que es planyia dels conflictes causats per la "malhadada cuestión fabril". El dia 6, un grup nombrós de treballadors es manifestaria a la plaça de Vic amb una bandera que duia el retrat d'Espartero "al estilo de Barcelona y otros puntos" - Espartero els correspondria adreçant a l'Ajuntament una carta on agràia els sentiments que li expressava "con motivo de los lamentables sucesos ocurridos últimamente en Barcelona" i esperava que, en col·laboració amb la milícia nacional, consolidarien "la situación creada por la revolución de julio."⁴

Aquesta era l'atmosfera que es respirava a la comarca quan Aguilar va fer el primer sermó a Manlleu. El ressò de la vaga general de setmanes enrera encara planava sobre la població. El sacerdot recorda que durant aquelles jornades corrien per la vila "(...) varias sociedades de trebayadores baix la direcció de clubs secrets (que), comensaban a pronunciar-se contra sos amos y a manifestar aspiracions insensatas, esperan ho tot de Espartero, a qui nomenaban l'Avi; comissionats dels clubs pujaban a dar instruccions anti eclesiásticas y socialistas als pobres jornaleros ó seguint de fabrica en fabrica o cridant los a las aforas de la vila, ahont acudian a collas fadrins y minyonas tornant de allí predicats contra los capellans y los amos y previnguts diabolicament contra tota idea de ordrey de sumissió"⁵.

Ja veiem, doncs, que durant els anys del bienni les poblacions industrials del Ter mostraven totes les tensions d'una societat trasbalsada pel creixement industrial. Però, quin havia estat el procés que havia travessat la vila en els anys previs i que havia conduït a aquesta situació?

Quan el 1856 arriben a Manlleu les germanes carmelites per instal·lar-se al nou col·legi aixecat al carrer de l'Horta d'en Font, ja han cicatritzat les ferides de la guerra dels set anys. De les cendres del Manlleu incendiat pel comte d'Espanya el 1839 ha sorgit un impuls que reconstrueix els molins i que, amb l'arribada d'inversors forasters, recupera el projecte de construcció d'un canal industrial projectat el 1832, quan la família Calm de Torralla i de Regàs havia iniciat la venda de drets d'aigua del Ter per a l'explotació industrial⁶. La construcció del canal va haver d'esperar, però, a la fi de la carlinada⁷. La seqüència és prou coneguda. El 1840 el fabricant procedent de Vic Francesc Puget s'instal·la a la fàbrica de can Barola situada al capdavant del carrer call de

Ter, que passa per ser la primera fàbrica hidràulica de la vila, perquè ja abans de 1829 l'explotava el vigatà Domènec Feyner, qui arran de l'incendi de la vila l'abandona per instal·lar-se a Torelló. Aquesta fàbrica restarà a mans de la família Puget fins el 1861, quan l'increment del salt de la fàbrica de la Seda inutilitza la roda de can Barola⁸. El 1880, la quadra serà cedida per la propietària, Filomena Torrent, per acollir les primers aules del col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes⁹. Però tornem al moment fundacional, quan la reconstrucció posterior a la primera carlinada va suposar per a Manlleu una implantació industrial sense precedents. Francesc Puget, juntament amb Antoni Baixeras, també resident a Vic, i el fabricant barceloní Salvador Juncadella, compren a Francesc Mitjavila, moliner que ha adquirit l'explotació de la sèquia a la família Regàs el 1840, les restes de dues cases situades a prop del molí que havien estat destruïdes per les tropes carlines. Els tres socis aixecaran tres quadres mogudes per rodes hidràuliques que s'alimenten de la sèquia del molí. Entre 1842 i 1844 es posen en funcionament les que seran conegudes com les Tres Fàbriques. A partir de llavors assistim a un procés sense aturador.

El 1846, Francesc Espauella, propietari del mas del Dolcet, permet l'ampliació de la sèquia per augmentar el cabal fins als 6.000 l/s. Una ampliació que possibilita l'allargament de la sèquia i l'arribada de l'aigua a les fàbriques de la Seda, cal Blau, Alemany i a la d'en Sanglas, situada al final del recorregut del canal. Finalment, el 1848 culmina la construcció del canal industrial, que des de llavors serà administrat conjuntament per una societat formada per tots els fabricants: Baulenas i Serra a la fàbrica més propera al molí; Almeda, Puget i Font a la fàbrica del mig; Juncadella i Baixeras a la fàbrica del xamfrà del carrer Vendrell; Francesc Puget que continua explotant la fàbrica de can Barola; Josep Corominas propietari de la Seda; Joan Pujol a cal Blau; Antoni Alemany i Agustí Serra a la fàbrica dels Vigatans; i Martí Sanglas i Pradell, juntament amb Mitjavila, propietari del molí Miarons.

Manlleu, en aquell temps ja havia assolit la primacia com a principal centre filador de la comarca i, en pocs anys, havia de situar-se entre els principals nuclis fabrils de la Catalunya interior. Però malgrat l'embranchada de les noves fàbriques mogudes amb energia hidràulica i aixecades per inversors vigatans i barcelonins, que en alguns casos formen societat amb fabricants locals, encara a finals dels anys quaranta el pes dels tallers i fàbriques que es dediquen al tissatge del cotó amb màquines manuals representa una part substancial de l'economia local. És cert que el seu pes s'està reduint, però no obtindriem una visió completa de l'estat de la indústria a la vila sense fer atenció a aquests establiments escampats pel teixit urbà. Com demostra la relació elaborada per Albareda¹⁰, a les primeries dels anys cinquanta Manlleu ocupava el segon lloc pel que fa a telers manuals, per darrere de Vic, donat el retard en el procés de mecanització del tissatge. Serà, però, a partir de llavors, amb la introducció de contínues, i sobretot de selfactines, quan finalment es consolida la mecanització definitiva de la filatura (al llarg de la dècada anterior bona part del procés de mecanització de la filatura s'havia dut a terme amb una maquinària antiga, bàsicament amb mule-jenny); i a partir de la posterior mecanització del tissatge, Manlleu assolirà un lideratge incontestat a la comarca, donat que combina l'ús d'una energia hidràulica barata i abundant i la maduresa de la indústria mecanitzada dins d'edificis fàbrica.

Coneixem les fites d'aquest impuls i la colonització de la riba fluvial per part d'aquests industrials. A llevant del terme, els germans Llanas, procedents de Vic, adquireixen el 1842 el molí de la Cavalleria i la resclosa que l'alimentava. El 1851 ja trobem la fàbrica groga en marxa, dirigida per Josep Pericas i Comella. La concessió atorgada en terrenys del Fugurull el 1834 es va voler impulsar a la fi de la primera carlinada, però "a causa de les dificultats econòmiques provinents de la guerra s'ajornà la utilització de les aigües del Ter"¹¹. Serà ara, el 1853, quan la societat formada per Ferran Almeda, propietari d'una filatura al canal, el barceloní Joan Güell i el comerciant manlleuenc Jaume Rusiñol posa en marxa la primera fàbrica de l'altra banda del pont. Cap a ponent, sota l'ombra del santuari de La Gleva, on des d'antic s'explotava el molí d'en Saleta (la roda del qual s'aprofitava també per a fer anar la maquinària d'una draperia des de 1826), Vicenç Casacuberta, que ja explotava una filatura al canal juntament amb Alemany, construirà una nova fàbrica de riu, ca l'Escolà. El procés d'ocupació de la vora del Ter va continuar al llarg dels anys seixanta, fins i tot durant l'etapa de recessió que provocà la fam de cotó. El 1862, Francesc Espauella i Remisa adquireix una concessió d'aigua i permís per aixecar una fàbrica de filats per sobre de la resclosa del canal industrial. Els Espauella eren propietaris del mas del Dolcet, que donarà nom a la fàbrica. La darrera a aixecar-se al despoblat de Manlleu és la fàbrica de can Remisa, la concessió d'aigües és anterior a 1866 i va ser feta a favor de la raó Dolcet i Lines, que aprofità les restes d'una antiga resclosa propera a Rocacorba per posar en marxa una fàbrica de filats i teixits. La història d'aquesta colònia industrial està lligada, però, a Jaume Rusiñol i Bosch, nascut a Manlleu el 1808 i resident a Barcelona, on es dedicava al comerç de cotó. Rusiñol engrandí la fàbrica de can Remisa als anys setanta, transformant-la en la major filatura de la població.

En paral·lel a aquesta ocupació del territori, s'optimitza el rendiment obtingut de l'energia hidràulica. A partir dels primers anys seixanta es comencen a substituir les velles rodes de fusta per un nou convertidor hidràulic que havia d'esdevenir el veritable motor energètic de les fàbriques de riu fins a l'arribada de l'electricitat. La nova turbina hidràulica Fontaine va començar a instal·lar-se per primera vegada al Ter mitjà a les fàbriques cotoneres de Manlleu a principi de la dècada dels seixanta. La primera, que feia el número 15 de les fabricades als tallers gironins dels Planas i Flaquer, va ser muntada a la fàbrica de can Sanglas (donava una potència de 10 CV); a aquesta la seguiren les turbines instal·lades a can Llanas, a les Tres Fàbriques, a can Rifà, al molí de Dalt, a can Casacuberta y Gras del carrer de Sant Martí, al Dolcet, a can Remisa i a ca l'Escolà, aquesta darrera amb una potència de 160 CV¹².

És important retenir les dates, perquè la pràctica totalitat d'aquestes quadres urbanes i les posteriors fàbriques de riu són anteriors a 1879, l'any d'arribada del ferrocarril al Ter mitjà i que marcarà el tret de sortida per a la construcció de les grans colònies industrials de les nostres contrades. Fou llavors quan una classe empresarial forjada en les filatures urbanes es llançarà a colonitzar les valls del Ter. La major disponibilitat de capitals, i la necessitat de sòl i energia hidràulica (i pau social), animarà els Almeda, Alemany, Puget, Pericas, Rifà, a pujar riu amunt; o els Casacuberta a aventurar-se en una inèdita colonització del Gironès a la colònia de Bonmatí, el 1901; o fins i tot a saltar a "l'altre riu", com faran els Sanglas, Rifà, Puget, Forcada, Boixeras... en un procés que no s'allargarà fins els primers anys del passat segle.

Un cas concret pot exemplificar aquesta embranzida dirigida per la figura del que Albareda ha anomenat "l'empresari modern"¹³. Es tracta dels Rifà, una de les nissagues més representatives de la indústria manlleuenca. El 1838, trobem Jaume Rifà i Baulenas, propietari d'una fàbrica de teixits amb telers manuals situada a la casa del carrer del Pont on vivia. La major part dels muletons, inglesines, bions, estamenyes i turcasses que surten del taller es traslladen amb matxos de bast a Olot, on un seu cunyat regenta una botiga, i des d'allà es venen a poblacions de la Garrotxa i el Gironès. El germà de Jaume, Domènec Rifà, també teixidor i establert a Barcelona, on tenia un taller al carrer Monac, trasllada als anys cinquanta els telers des de Barcelona a un taller del carrer Sant Domènec de Manlleu i s'associa amb el fabricant local Llagostera, creant la raó Rifà i Llagostera¹⁴.

El fill gran de Jaume Rifà i Baulenas i Rosa Sabatés, Jaume, també va residir uns anys a Barcelona, on es dedicava a la producció de teixits en un local del carrer Tallers; en incorporar-s'hi, el seu germà Josep amplià el negoci amb un magatzem per a la venda dels teixits dels Rifà situat a l'Arc de Sant Cristòfol de la ciutat comtal. Cap a 1856 els germans Rifà entren en el negoci del comerç de cotó en floca i en morir el pare el 1860 creen la societat Jaime Rifà y Hermano.

Els beneficis obtinguts amb el negoci del cotó permeten als Rifà iniciar contactes amb el propietari agrícola del Fugurull per fer-se amb una part de la concessió d'aigua atorgada el 1834. Des de 1853 la meitat del cabal del salt és propietat de la societat formada per Almeda, Rusiñol i Güell, que fan anar una de les primeres fàbriques de riu del terme. Els Rifà pretenen aixecar una nova fàbrica a tocar de l'anterior, i per aquest motiu s'associen amb els vigatans Llanas y Sobrinos (Gabriel Llanas, Comella i Pericas), propietaris de la fàbrica situada riu amunt. Però els contactes de Jacint Munt (sogre de Jaume Rifà) amb els Fugurull troben l'oposició de Ferran Almeda. L'estratègia seguida per Jaume Rifà y Hermano un cop avortat el projecte de construcció d'una fàbrica de riu a l'altra banda del pont, passa per llogar les naus de can Barola que acaben d'abandonar els Puget: "Fracassada la compra a Fugurull, varen decidir l'instal·lació d'una filatura en Juny de 1861, dedicada a fils gruixuts, que ells anomenaven metxa, feta amb borras, que necessitaven per a teixir els muletons i altres articles. Per espolsar la borra que adquirien, varen comprar un balón a can Llanas, un batán a can Pascual Fargas (fàbrica situada al cap de vall del carrer Vendrell, quina, passats molts anys, va comprar Juan Rifà i Munt) tres cardes i metxeres a Malars (fàbrica que mes tard comprà Jacint Rifà i Munt) i dugues selfactines al Clot".

La fam de cotó provocada per la guerra civil nord-americana jugarà a favor dels Rifà, els quals veuran incrementar els beneficis en pocs anys. Les limitacions de la vella filatura de can Barola serà compensada pel control que els Rifà exerceixen sobre bona part de la matèria primera que arriba a la vila en aquells anys d'escassetat i preus alts: "Els fils primos que l'hi convenien pels seus articles, continuaren comprant-los, o entregaven bales de cotó, per que els hi fliessin pel seu compte (ordinàriament a Gaspar Pujol, de la fàbrica de cal Blau)"¹⁵.

Finalment, el gener de 1862, els germans Rifà, "després de curtes gestions, ignorades a llavors per Rosiñol y Almeda"¹⁶, compren la concessió i terrenys a Fugurull per a construir la nova fàbrica, que serà inaugurada el 1864.

No entra dins els límits cronològics d'aquest article l'evolució posterior dels Rifà, però sí que volem recordar que els fills de Jaume Rifà i Sabatés —Josep, Jacint i Joan Rifà i Munt— van esdevenir durant el període d'entregues propietaris de fàbriques a Manlleu (can Ferran, la Seda, cal Blau i la fàbrica de l'altra banda del pont), Ripoll (colònia Agafallops), Gurb (colònia de Malars), Les Masies de Roda (fàbrica dels Molins) i L'Hospitalet (can Rifà), constituint un dels principals grups cotoners del Ter.

Però tornem al Manlleu de mitjan segle XIX, on malgrat el creixement econòmic provocat per la penetració capitalista, l'existència quotidiana de la major part de la població continuava sotmesa a unes duríssimes condicions de vida. L'hivern de 1854 Manlleu va patir unes temperatures glacials que, segons comenta Torrent i Garriga, van glaçar el vi a les llars i van paraitzar les fàbriques alimentades pel Ter. A la situació de misèria a què es veuen abocades centenars de famílies treballadores, s'ha d'afegir una violenta epidèmia de còlera que fa estralls entre la població. Del record d'aquell any de pesta resta l'ermita de Sant Jaume, aixecada per subscripció popular en agraïment per la fi del brot epidèmic.

Malgrat tot, el tret més característic del període és el creixement, un creixement que es fa palès sobretot en l'augment demogràfic. Si el 1830 la població era de 1.970 habitants i, un cop superada la guerra dels set anys, el 1842 encara donava unes xifres modestes (1.991), deu anys més tard, el 1852, el creixement ha estat espectacular i Manlleu ha arribat als 3.300 veïns. És cert que l'agregació dels nuclis dispersos de Clavellas, Vilamirosa i les Masies de Manlleu el 1844, contribueix a aquest increment, però l'impuls és innegable, perquè només cinc anys més tard, el 1857, s'arriba als 4.220 habitants. És a dir, durant les dècades centrals del segle el creixement demogràfic ha transformat la població i ha capgirat la relació entre municipis de la comarca. Manlleu haurà d'absorbir, no sense tensions, aquest increment de població i els nouvinguts, procedents dels petits nuclis dels altiplans del Collsacabra i el Lluçanès i d'altres poblacions de la Plana, conviuen dins una vila que passa de tenir 450 cases el 1842 a 689 el 1860¹⁷.

Les millores urbanes i de serveis trigaran a arribar i caldrà esperar el darrer quart de la centúria per consolidar un nou eixample al Baix Vila. Abans de l'arribada del ferrocarril el 1879 (el retard del qual només pot justificarse per les greus mancances financeres d'un Estat liberal que ha estat incapaç de recolzar el desenvolupament capitalista), la millora de les comunicacions són molt minses. El 1851 la vila inaugura un nou cementiri i el 1859 es fan obres de millora al pont d'entrada a la població, amb la instal·lació de guardarrodes que milloren el trànsit dels carruatges. Un any més tard, el 1860, s'instal·la a la vila una de les primeres fàbriques de gas de l'estat, la qual permetrà arraconar els antics llums d'oli. Finalment, el 1864 s'inaugura la nova carretera de Vic a Manlleu, que millorarà la comunicació comarcal i propiciarà l'obertura del passeig de Sant Joan.

Però la conseqüència més evident del procés industrial és la consolidació d'una massa treballadora de fàbrica i tallers, que ocupa la major part de la població i a la qual el procés fabril està abocant a una vida de moltes privacions. Aquest procés de proletarització accelerat al Ter a partir de 1840, va anar acompanyat de l'arribada al mercat de treball dels homes i dones nascuts després de les generacions buides de la guerra del Francès,

increment al qual vingué a sumar-se una creixent mecanització que expulsà mà d'obra de les filatures; la combinació dels dos factors van fer caure en picat el salari obrer, entre 1833 i 1855. A això cal afegir unes jornades de treball que com recordava Salarich el 1858: "Nuestras filaturas y fábricas de tejidos mecánicos tienen señaladas 69 horas de trabajo semanales, divididas en 12 por día, y 9 el sábado, que concluyen á las 4 de la tarde, hora en que limpian las máquinas; en las fábricas del Ter, son 13 horas la duración del jornal ordinario"¹⁸.

A les llargues jornades de treball calia afegir un treball infantil que permetia la incorporació a les fàbriques als vuit anys d'edat: "Nuestro proyecto de ley del 8 de octubre de 1855 los admite á los 8 cumplidos; edad demasiado temprana, si no se compensa con la disminución del trabajo (del jornal)"¹⁹.

L'11 de maig de 1856, amb motiu de la inauguració de l'escola del Carme, Francesc Aguilar torna a fer un sermó a la parròquia de Manlleu. En el parlament, farcit de crítiques al laïcisme imperant, fa una defensada aferrissada de l'ensenyament catòlic i situa el treball de les monges en la instrucció i adoctrinament de les noies en el centre d'una regeneració que "Si nos'fa y nos'fa prompte, es en va quels partits criden moralitat, moralitat!, serán paraules que sen portará lo vent y no s'évitará la catastrofe queus amenasas"²⁰.

I adreçant-se a alguns dels treballadors presents afegia: "No ignoro que á pesar dels esforços de la caritat, á alguns vosserá difícil valervos de ells, ja per no poder desprendreus de vosstras criatures, ja per aprofitar son petit guany, jo vos comprench, si realment es axís; pero al menos feu tot lo que pogau. Mireu que si no las educan, no eixiran may de l'estat de pobresa en que s'troban (...) mireu que aqueix petit guany, si no vos trobau en absoluta necessitat de procurar-lo, es una avarícia culpable, puig per ell exposau no sols la salut espiritual de vosstras fillas y son bé etern, sino la salut del cos, fent las créixer raquiticas, descoloridas, inútils pera los oficis a que las destina lo Criador"²¹.

Des de la posició conservadora d'un home d'Església, costa imaginar un reconeixement més explícit de la crua realitat a la qual s'enfrontava la quitxalla obrera en aquell Manlleu de mitjans anys cinquanta. Al davant dels membres de la junta promotora de l'escola, entre els quals trobem fabricants com Martí Sanglas, Francesc Vilaró o Jacint Munt, Aguilar acceptava que la qüestió de l'educació, sent primordial, no podia avantposar-se a la de la pròpia supervivència.

NOTES

> **1.** Una escola religiosa a la qual Aguilar dedicarà un important sermó l'any següent arran de la inauguració del centre. > **2.** Francesc Aguilar. *Sermons y platicas pròpies de Francesc d'Assís Aguilar* (notes 1 i 2). Vic: Librería de Luciano Anglada, plaça Major [sense data]. > **3.** Josep Benet i Casimir Martí (1979). *Barcelona a mitjan segle XIX* (vol. I, p. 817). Barcelona: Curial. > **4.** Josep Fontana (1998). *La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)* (p.324). Barcelona: Edicions 62. > **5.** Aguilar: Op. cit. [nota 1]. > **6.** Entre les concessions trobem uns establecimientos perpetuos otorgados a Gaspar y Joan Puyolia Bonaventura Mas, Francesc Sanglasi i Martí Sanglas, el 1833; a Francesc Mitjavila, molinero i a Domenech Feyner, el 1840; i a Agustí Serra, a Josep Codina (traginer), a Antoni Alemany i a Martí Ballart (ferrer), el 1841. Documentació de la Casa Regàs de Manlleu. AMM [per classificar]. > **7.** Vegueu el plànol-croquis elaborat per Jaume Dam el 1832 i reproduït a l'exposició permanent "La fàbrica de riu" del Museu Industrial del Ter de Manlleu. > **8.** La fàbrica havia estat projectada pels Pujol (procedents de Sallent), el 1832, els quals, però, acabaran aixecant-ne només una (cal Blau), el 1842. Finalment la quadra fou construïda per Pere Tarrés, passant-la a explotar a mitjan anys quaranta el fabricant barceloní Josep Corominas que la va dedicar al tissatge de la seda. > **9.** Entre 1861 i 1863 can Barola encara va conèixer uns nous arrendataris, els germans Jaume i Josep Rifà, els quals l'abandonaren per ocupar la nova fàbrica aixecada al Gelabert el 1864. > **10.** Joaquim Albareda (1987). *La industrialització a Manlleu. Energia hidràulica, creixement urbà, treballadors i fabricants (1760-1931)*. Manlleu: Museu de Manlleu. > **11.** Eduard Rifà i Anglada (1935). *Iniciaments de la indústria a la vila de Manlleu*. Extraordinari de Festa Major. Manlleu. > **12.** Jordi Nadal (1992). "Los Planas, constructores de turbinas y material eléctrico". *Revista de Historia Industrial* (n. 1). Barcelona. > **13.** Joaquim Albareda (1990). *Manlleu, aproximació a la història, l'entorn, l'economia i l'estructura territorial* (p. 105). Eumo Editorial i Ajuntament de Manlleu. *La industrialització a Manlleu...* (p.105). > **14.** Els fills de Domènec, Pere i Domènec Rifà i Puntí, obriren el 1886 un fàbrica de telers mecànics a Sant Vicenç de Torelló, empresa que van liquidar la dècada següent. Llavors, Pere Rifà va fundar una empresa de transports amb seu a Manlleu, mentre que Domènec es va dedicar a la *correduria de filats*. Mercè Rifà (1943). *Origen i evolucions de la família Rifà des de l'any 1838*. Manuscrit mecanografiat. Dec la consulta d'aquest document a l'amabilitat del senyor Andreu Rifà i Llimona. > **15.** M. Rifà. Op. cit. > **16.** Ibid. > **17.** J. Albareda. *La industrialització a Manlleu...* (p.37). > **18.** Joaquim Salarich (1858). *Higiene del Tejedor* (p.101). Vic: Librería de Soler Hermanos. > **19.** Salarich: Op. cit. (p.107). > **20.** Francesc Aguilar. *Sermons y platicas pròpies de Francesc d'Assís Aguilar*. Vic: Librería de Luciano Anglada, plaça Major [sense data]. > **21.** Aguilar: Op. cit.

La fundació del Col·legi del Carme

Mercè Puntí Sañé

Mirar enrere

33

Per abordar l'estudi de l'arribada de les carmelites a Manlleu ens ha semblat imprescindible fer una breu mirada enrere amb l'objectiu d'acostar-nos a la persona de la fundadora i, sobretot, amb la finalitat de conèixer els trets que, des de bon principi, han conformat la personalitat de la congregació nascuda a Vic l'any 1826. D'aquesta manera disposem d'un fil que ens condueix des de la fundació fins al llindar del segle XX.

Joaquima de Vedruna neix a Barcelona l'any 1783 en el si d'una família benestant. La vinculació amb la ciutat de Vic prové del seu matrimoni amb el jove vigatà Teodor de Mas. Després de tenir nou fills, queda vídua amb 33 anys i està fermament decidida a dedicar la resta de la seva existència a la vida religiosa, una vegada hagi resolt el futur dels seus nombrosos fills. Sembla que hi ha evidències que en un primer moment s'inclina per la vida de clausura però, persuadida pel pare Esteve d'Olot, decideix impulsar un projecte d'abast social, adreçat als més desfavorits. El nou projecte té dues línies: tenir cura dels malalts i l'ensenyança de les nenes i noies, i es completa amb l'atenció als infants orfes. El projecte és molt ben acollit pel bisbe de Vic que veia amb preocupació l'augment de la pobresa, la falta d'instrucció i educació entre la joventut.

Inici de la singladura

La primera comunitat de carmelites, dirigida per Joaquina, s'organitza a casa seva, al Manso Escorial de Vic. El dia 26 de febrer de 1826 la mateixa Joaquina i nou companyes més vesteixen l'hàbit carmelità a l'església dels caputxins, a prop del Manso, i aquest fet té ja caràcter i significat fundacional. Si bé són 9 les primeres col·laboradores de Joaquina, ben aviat cinc abandonen perquè no poden suportar l'extrema pobresa en què viuen. Coneixem els noms de les companyes de Joaquina i nucli inicial de la nova congregació: Veneranda Font, Francisca Anglada, Rosa Meílin i Anna Pla. A partir d'aquest moment la nova congregació inicia la seva singladura. Els primers anys són difícils i el creixement és lent. La primera guerra carlista, iniciada el 1833, interromp uns quants anys el camí iniciat amb èxit, però no exempt d'entrebancs. Amb l'acabament de la guerra, a partir de 1840, l'empresa, iniciada en aquell ja llunyà 1826, es reemprendrà amb molta energia.

El model de les fundacions no parteix d'un criteri previ dissenyat per la nova congregació, ben al contrari, els documents posen de manifest la voluntat d'adaptar-se a les necessitats de la societat i, per tant, existeix una flexibilitat total a l'hora d'instal·lar-se en una nova població. Les limitacions provenen del poc personal de què disposa Joaquina i també de les condicions econòmiques que ofereixen els sol·licitants i de la col·laboració amb la qual pot comptar. La fundadora vetlla en tot moment, no només de poder respondre al que la societat li demana, a través dels seus representants, sinó també de les condicions de treball, d'allotjament i de seguiment de les monges que afronten les noves fundacions.

Normalment són les juntes d'hospitals, rectors i prohoms de diferents poblacions, o fins i tot el bisbat, els qui es posen en contacte amb Joaquina de Vedruna i a qui exposen les seves necessitats. Gairebé totes les fundacions van acompanyades d'un conveni entre els implicats, on s'especifiquen els compromisos d'ambdues parts, així com un acord subscrit pel ple de l'Ajuntament.

A tall d'exemple:

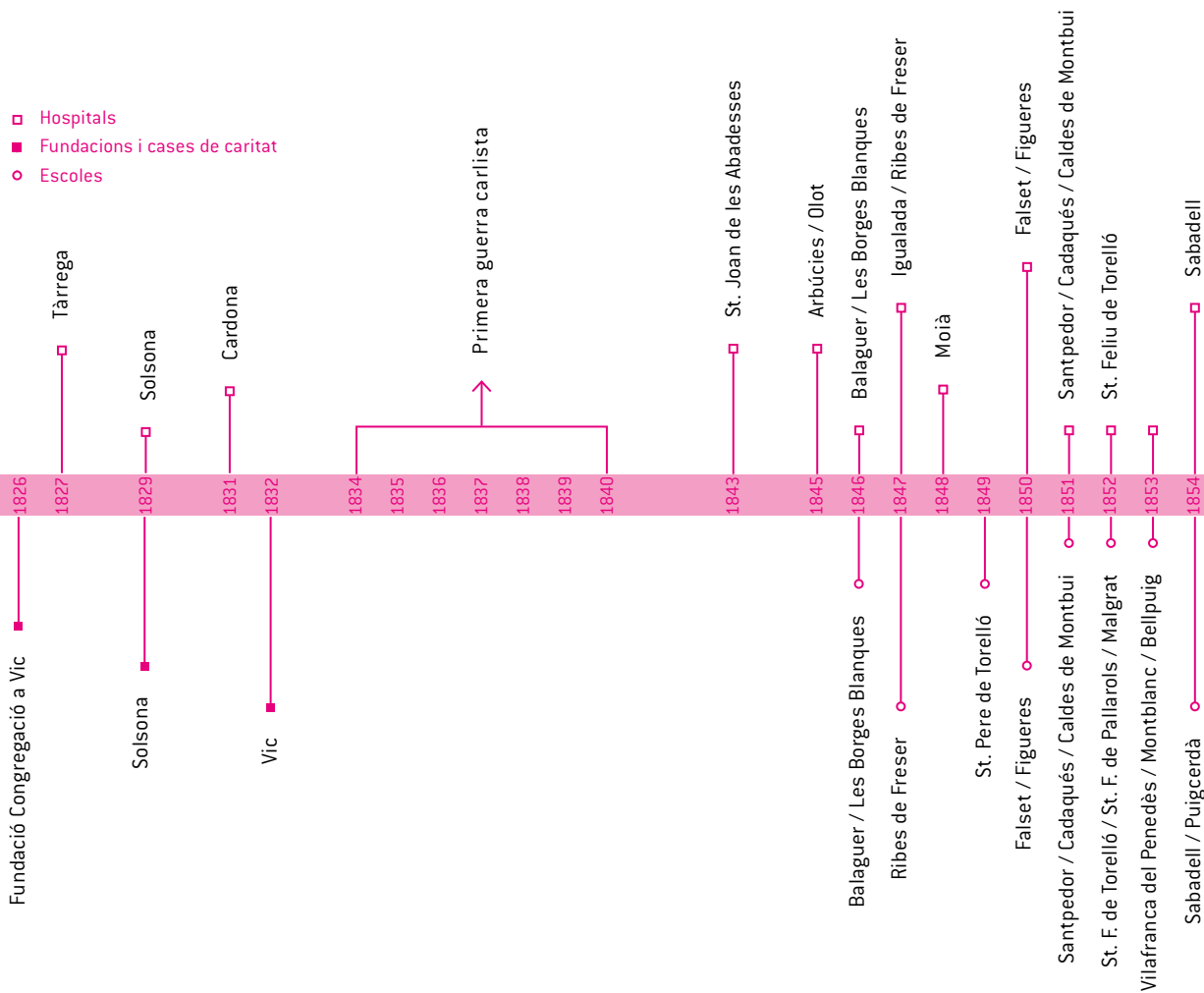
“la necesidad urgente de montar un hospital en el cual pudieran estar los enfermos cuidados con esmero y comodidad, pues solo existia con este nombre una casa en estado de ruina que ninguna ventaja ofrecia par dicho objecto. El Ayuntamiento determino fundar un hospital civil en el edificio convento Nuestra Señora del Carmen y organizar a la vez una escuela para niñas”¹

Fent un seguiment de les primeres fundacions ens adonem que, en un primer moment, les carmelites són requerides sobretot per posar en marxa i treballar en hospitals. A poc a poc, la cura dels malalts s'amplia amb la dedicació a l'ensenyament de nenes, realitzat per grups reduïts de monges. Hem de recordar que les nenes i noies gairebé no anaven a escola, només algunes anaven a “costura” on aprenien a cosir, fer ganxet i altres labors relacionades amb les tasques domèstiques.

Tot i que quan mor Joaquina de Vedruna la primera ensenyança elemental encara no és obligatòria, les carmelites ja tenen algunes cases dedicades només a la docència. La promulgació de la Llei Moyano l'any 1857 canviarà el perfil de les noves fundacions i la successora de Joaquina fundarà nombroses escoles que donaran resposta a les noves necessitats educatives derivades de l'obligatorietat de l'ensenyament.

Nombrosos hospitals i escoles i també un parell de cases de caritat són el balanç de la dècada dels quaranta; però no tot són èxits, donat que també hi ha cases que s'obren i poc temps després s'han de tancar. El resultat és, tot i així, molt satisfactori i la fundadora té voluntat d'anar més enllà, però l'expansió ja no serà cosa seva i, a més, s'acosten les dificultats. Joaquina emmalalteix i en pocs anys morirà. Per a Joaquina ha caigut el teló, no així per a la seva obra.

El gràfic mostra les Fundacions realitzades per Joaquina de Vedruna, anteriors a la fundació de Manlleu.

Temps crítics i canvis importants

1849: Joaquina pateix un accident vascular, del qual només es recupera parcialment.

1851: Dos anys després tenim la descripció, que ens dóna la mare Claret, de quina és la situació de la fundadora: "Claras las potencias y el habla, pero sin poder sostenerse, siendo preciso que la acompañen".

1854: Any extremadament crític per a la institució de les Germanes Carmelites per dues raons: el canvi de bisbe, el mes de maig, i la mort de la fundadora, el mes d'agost. Antoni Palau i Termes, el nou responsable del bisbat de Vic és un home jove, que prové de les terres tarragonines i aporta al bisbat aires nous.

Davant la situació d'emergència en què es trobava l'institut, a causa de la malaltia de Joaquina de Vedruna i la falta de direcció espiritual per part del bisbat, el bisbe Palau opta per fer dos nomenaments que canviaran els destins de les carmelites. El monjo benedictí Bernat Sala és nomenat director general de l'institut i la germana Paula Delpuig és nomenada vicesuperiora general, malgrat que la majoria de monges esperaven el nomenament de la germana Veneranda com a successora de la fundadora ja que era l'hereva de l'esperit inicial de l'obra.

“Deseando dar a vuestro Instituto la mas buena dirección y organización que es posible dar, en las actuales circunstancias, hemos venido a nombrar para el cargo de Directoral Reverendo padre Berbarodo Sala, monje benedictino, y para el de vicesuperiora general a la Hermana Paula Delpuig, que se halla al frente de la Casa Caridad en esta ciudad de Vich. (...). Dado en nuestro Palacio de Vich a 2 de junio de 1854. Antonio, Obispo de Vich”²

Abans, doncs, de la mort de Joaquina, la seva successió ja està decidida i, contra pronòstic, no recau en la germana Veneranda, representant del nucli fundacional, sinó en la germana Paula, que sembla més disposada a recórrer altres camins per fer possible un dels objectius essencials de la nova institució: créixer. I és de la mà de Paula Delpuig que es fan realitat les paraules de la fundadora: “quan jo mori, l’institut creixerà”.

→ 2

I mentre, què passa a Manlleu?

A partir dels primers anys de la segona meitat del XIX, que és quan mor Joaquina de Vedruna, Manlleu s'incorpora de ple al procés industrial, que s'havia iniciat dècades abans a Catalunya i que es basava en la màquina de vapor com a principal font d'energia. La industrialització de Manlleu, en canvi, ve de la mà de l'aprofitament de l'energia hidràulica del Ter, gràcies sobretot a la construcció del canal industrial entre els anys 1841-1848.

Com a conseqüència del desenvolupament industrial, Manlleu canvia. De vila eminentment agrícola es transforma en una població industrial, on nombrosos dels seus habitants treballen a les fàbriques de filats i teixits ubicades al costat del riu Ter i del canal. El nou sistema fabril significa un augment de la demanda de mà d'obra, especialment la barata, de manera que dones i infants comencen a treballar a les fàbriques cotoneres.

El text de Salarich és molt expressiu i ens posa de manifest l'ambient que es viu a Manlleu en iniciar-se la segona meitat del segle XIX:

*"Salarich es queixa el 1851 pel fet que les fàbriques de Vices traslladen al Ter i, malgrat que Vic tenia 362 telers de cotó, erendemà...ni una sola xemeneia de vapor—diu—s'eleva persobre de les nostres teulades...Les màquines dels nostres fabricants estan a Manlleu i a Roda; les aigües del Ter els donen moviment, de tal manera que allà hi va la nostra animació, la nostra vida, els nostres fills i els nostres cabals"*³

Paral·lelament al desplegament industrial, la població comença a augmentar i Manlleu es converteix en la tercera població amb més creixement demogràfic de la comarca d'Osona.

Les dades demogràfiques il·lustren aquest creixement:

1830	1842	1857	1860	1870
1.930	2.228	4.220	4.243	5.314

I de manera paral·lela a la industrialització, Manlleu també coneix tensions, enfrontaments socials i s'escampen idees antireligioses i anticlericals entre el món obrer. El juliol de 1855, Catalunya va viure una vaga general, en resposta a la persecució contra els dirigents obrers i en defensa del dret d'associació. La vaga va

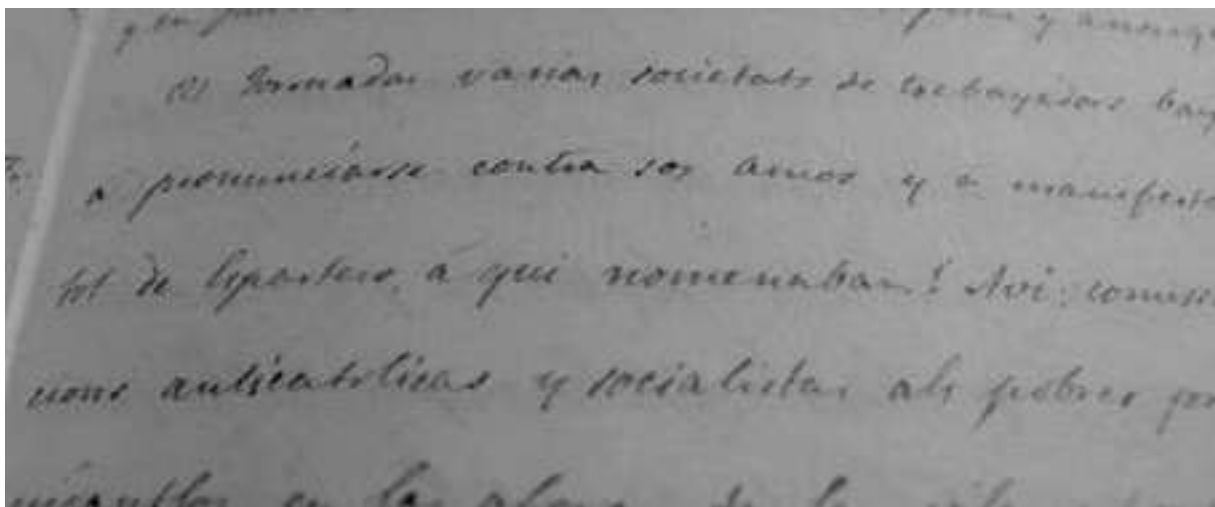
ser seguida molt extensament, es varen tancar fàbriques, tallers, botigues i locals d'esbarjo. Es considera la primera vaga general de l'Estat, ja que fou seguida pels obrers de Barcelona i rodalies i es va estendre per tot el Principat. Se'n tenen notícies de Sabadell, Igualada, Vic i de les conques fabrils del Ter i del Cardener. Aquesta vaga també es viu amb intensitat a Manlleu. I és el manlleuenc Francesc Aguilar, recentment ordenat sacerdot, qui, al sermó que predica amb motiu de la festa major de l'any 1855 a la parròquia de Santa Maria, fa esment dels esdeveniments socials i antireligiosos que sacsegen el país i que també remouen Manlleu. Aguilar, des del púlpit, alerta contra l'expansió d'idees contràries a l'ordre, així com també insisteix en la necessitat de millorar la formació religiosa i cultural de tota la població, de manera molt especial la de les nenes i noies.

"Jornadas varias sociedades de trabajadores bajo la dirección de clubs secretos como sabana pronunciarse contra los amos y a manifestar aspiraciones insensatas, esperanto tot de Espartero a qui nomenaban l'Avi; comissionats dels clubs pujaban a dar instrucciones anticatolicas y socialistas als pobres jornaleros o seguint de fabrica en fabrica o cridant los en les aforas de la Vila, ahont acudian a collas fadrins i minyonas, tornant d'alli predicats contra los capellans y los amos y previnguts diabolicament contra tota idea d'ordre y de..."

"Cuant se predicá aquest sermó hi havia en lo auditori gent vinguda de Barcelona i altres punts amb motiu de las circunstancias tristas de aquells dias, en que las Corts Constituyentes habian decretat la sego n abasede la Constitució, la ley de desamortizació i s'anaban convertint en una cátedra de protestantisme y entre el poble se circulaban de viva veu y en folletons las ideas más antireligiosas i anarquicas."⁴

Reproducció del tros del sermó original i a sota mecanografiat perquè es pugui llegir.

→ 3

Estat de l'ensenyament a Manlleu fins la fundació del col·legi del Carme

El segle XIX, i especialment la segona meitat, presenta dues cares oposades. La cara positiva és la prosperitat i el dinamisme econòmic, que de fet caracteritza gairebé tota la centúria; la negativa és la conflictivitat social que origina una important inestabilitat política. Catalunya i Manlleu també viuen aquesta doble realitat. Però malgrat aquest escenari amb llums i ombres, comença a quallar en la societat la importància d'aprendre de llegir i escriure, així com la necessitat d'adquirir coneixement culturals.

39 Durant la primera meitat de segle sembla que a Manlleu només hi havia una escola o, més ben dit, un mestre que era mantingut per l'Ajuntament amb penes i treballs, perquè, segons consta en la documentació, per mantenir-lo, l'Ajuntament necessitava l'ajut econòmic d'alguna família benestant o adinerada de la vila. Els mestres tenien l'obligació d'ensenyar els nois a llegir, escriure, les quatre regles, doctrina cristiana i gramàtica castellana. Per fer aquesta tasca el mestre cobrava 150 lliures, un sou molt esquifit que no li arribava per viure i per això havia de completar la jornada laboral amb altres ocupacions.

A partir dels anys cinquanta la situació canvia una mica i, segons parlen alguns textos, hi ha a Manlleu una escola oficial, dirigida per Cristòfol Forment, el qual ensenya a nombroses generacions de nois. També hi ha altres escoles, però tenen un caràcter més privat i estan vinculades a la parròquia. D'aquestes últimes no en tenim gairebé notícies. Totes, però, esmercen els seus esforços en la formació dels nois, ja que és del tot acceptat que a les noies només els cal formació relacionada amb les tasques domèstiques. Malgrat això, Torrent i Garriga esmenta l'existència d'una costura dirigida per una tal Fidela i que està ubicada a la baixada que avui encara porta el seu nom.

Amb aquest panorama, es fa ben palesa la manca d'institucions sòlides dedicades a l'ensenyament a Manlleu, l'abandonament instructiu i educatiu que pateixen les nenes i les noies a la vila de Manlleu i, per tant, la necessitat d'oferir instrucció i educació a les manlleuenques.

Perfil i realitzacions dels precursors

Tomàs Puigcarbó

L'arribada de les monges a Manlleu l'any 1856 va ser el resultat del treball i les gestions realitzat pels que es poden considerar els dos artífexs del col·legi del Carme: mossèn Tomàs Puigcarbó i Senties, rector de la parròquia de Santa Maria, i la responsable general de les carmelites i successora de Joaquina de Vedruna, la mare Paula Delpuig i Gelabert. Mossèn Tomàs Puigcarbó és rector de Santa Maria de Manlleu durant més de quaranta anys. Viu temps difícils a Manlleu, però també són temps dinàmics i trepidants. La cara positiva de la seva estada entre els manlleuencs són les novetats i construccions importants que coneix la

vila gràcies a la seva intervenció directa com ara la construcció del cementiri, l'ermita de Sant Jaume i la restauració de la cúpula del campanar amb un coronament de ferro, ja que l'havien enderrocat durant la segona guerra carlista.

Però sens dubte les obres més significatives de l'etapa de Puigcarbó són les quatre fundacions religioses amb finalitats socials que s'instal·len a la població, amb les quals va estar-hi directament implicat. Les quatre fundacions són: el col·legi de les carmelites, el col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes, l'hospital de Sant Jaume, també lligat a les Carmelites de la Caritat i el convent de les josefines. Les tres primeres encara perduren i han portat i porten a terme una tasca important.

Però també li va tocar viure la segona guerra carlista, la gran misèria de l'hivern del 1853 al 1854 a conseqüència del fred extraordinari que glaça el riu i el canal i que comporta el tancament de fàbriques; i l'epidèmia de còlera que pateix el país l'any 1854 que dobla les defuncions a Manlleu durant aquell any.

El rector, coneixedor de la duresa de les condicions de vida i de treball que pateixen els obrers, especialment la sobreexplotació dels infants i de les dones i, a la vegada, preocupat per la penetració d'idees anticatòliques i anticlericals entre els treballadors de les fàbriques, s'interessa per promoure un col·legi de caràcter gratuït destinat a la formació de nenes i noies. Amb aquest objectiu es posa en contacte i inicia les gestions amb qui és la superiora general de les carmelites: la mare Paula, a qui podem considerar cofundadora del col·legi de Manlleu. Posteriorment, ell mateix dirigeix tots els altres passos, com són la recaptació dels diners i la compra del solar, tràmits que culminaran amb l'arribada de les monges. Així doncs, les paraules de Francesc Aguilar expressades en el sermó de la festa major passada no han estat en va.

Paula Delpuig i Gelabert

Paula Delpuig és filla de Malgrat i, com ja hem vist anteriorment, és la segona superiora general de les carmelites i una digna successora de la mare Vedruna. La mare Paula va estar al front del govern de la congregació durant 35 anys. Durant el seu generalat, com ja Joaquina de Vedruna havia anticipat, la congregació carmelitana va créixer de manera espectacular. Paula va afegir un centenar de cases a les que s'havien fundat en vida de Joaquina.

En aquest escenari de creixement i de noves fundacions, Paula entra en contacte amb mossèn Puigcarbó i junts projecten i encaren la fundació del col·legi de Manlleu.

La mateixa Paula Delpuig descriu el rector i els passos que va fer per posar en marxa el col·legi.

"El celos ocurapárrrocode estavilla, conociendolafaltaque hacía unaenseñanzareligiosapara formar cristianamente alas niñas, hizo que sus feligreses comprendieran el bien grande que bajo todos los conceptos reportarían los padres

de familia, si podían conseguir establecerla, para descargarse por este medio de una gran parte de la obligación de educar a sus hijos en el santo temor de Dios, y darles una sólida instrucción, para que puedan ser útiles a sí mismos y a la sociedad.

Procuró animarlos a hacer algún sacrificio a trueque de obtener esta ventaja; y convenido después con el Ayuntamiento, pidió al Director General de las Hermanas, que realizaran su proyecto: y cuando tuvo concedidas las Hermanas, se hizo levantar un edificio de planta destinado a habitación de las Hermanas y a salas para las clases. En esta población permanecen aún, después de haber llenado las esperanzas de sus habitantes y dado mucha gloria a Dios".⁵

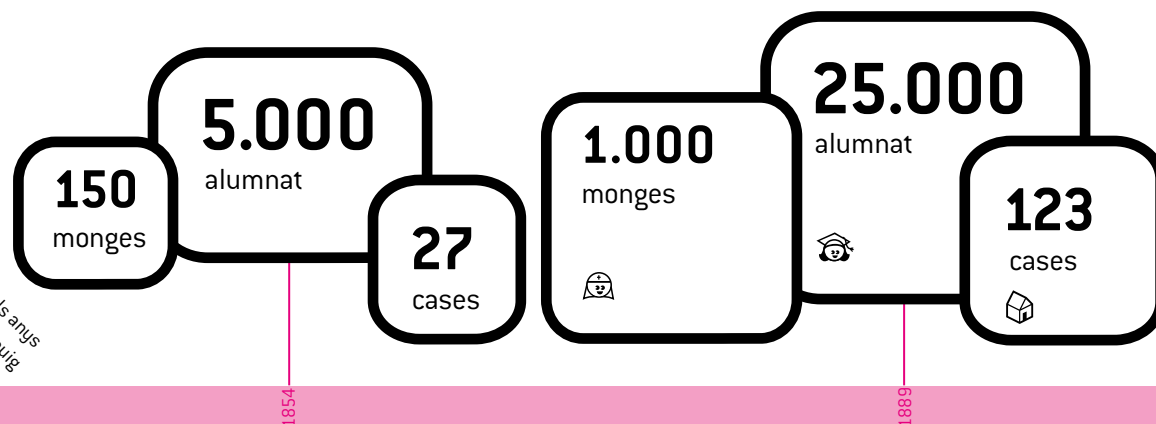
87

Manlleu, juntament amb Terrassa, Pons i Hostalric, va ser una de les primeres fundacions de la nova general. L'obra de la mare Paula és impressionant i va fer bona la premonició de la fundadora "quan jo mori, l'institut creixerà". Així va ser. Vegem com les dades posen de manifest el treball i la dedicació de Paula a la congregació.

→ 4

Creixement de la congregació els anys de la superiora general Paula Delpuig

La fundació

I arribem a l'any 1856, any de la fundació del col·legi de les carmelites a Manlleu. Els fets conductors que ens permeten entendre el sentit de la fundació, així com el seu creixement primer i el seu èxit posterior són:

- > El constant creixement demogràfic de la població de Manlleu.
- > Les tensions socioeconòmiques vinculades a la industrialització i a l'aparició d'ideologies anticlericals, que l'església vol contrarestar tot fomentant la instrucció i l'educació religiosa.
- > La dinàmica de creixement de la mateixa institució carmelitana, sota la batuta de Paula Delpuig.
- > La publicació i entrada en vigor l'any 1857 de la Ley Moyano, que obria les portes a l'obligatorietat de l'ensenyament elemental i a la seva gratuïtat en les escoles públiques.
- > La visió que té de l'educació l'Estat liberal. Aquest l'entén com una eina de modernització del país, mentre que l'Església es planteja l'educació, especialment la femenina, com un vehicle per perpetuar i transmetre els seus valors a través de la figura de la mare que és la primera educadora.

La fundació de Manlleu segueix el mateix model fundacional iniciat per Joaquina i continuat, de moment, per la nova general. El model consisteix a crear comunitats petites, i per això el dia 11 de maig de 1856 quatre monges, procedents de la casa mare de Vic i acompanyades per la mateixa mare Paula, arriben i s'instal·len a Manlleu, on se'ls ha preparat una casa situada al carrer de l'Horta de la Font.⁶ Les germanes són Josefa Rovira (la superiora), Bonaventura Soler, Francesca Capdevila i Francesca Garganta. Uns dies més tard s'incorpora al petit grup la germana Engràcia Ribes.

Les gestions per a la compra del terreny i per a la construcció de la casa s'havien iniciat a principis de l'any 1855, quan Joan Vilaró, Joan Munt, Josep Sanglas i Ramon Madirolas varen comprar de manera successiva fins a set solars contigus amb un cost total de 2.832 pessetes. Els diners surten dels donatius que varen fer els manlleuencs i especialment de les aportacions d'aquests quatre promotors, membres de famílies benestants de la població.

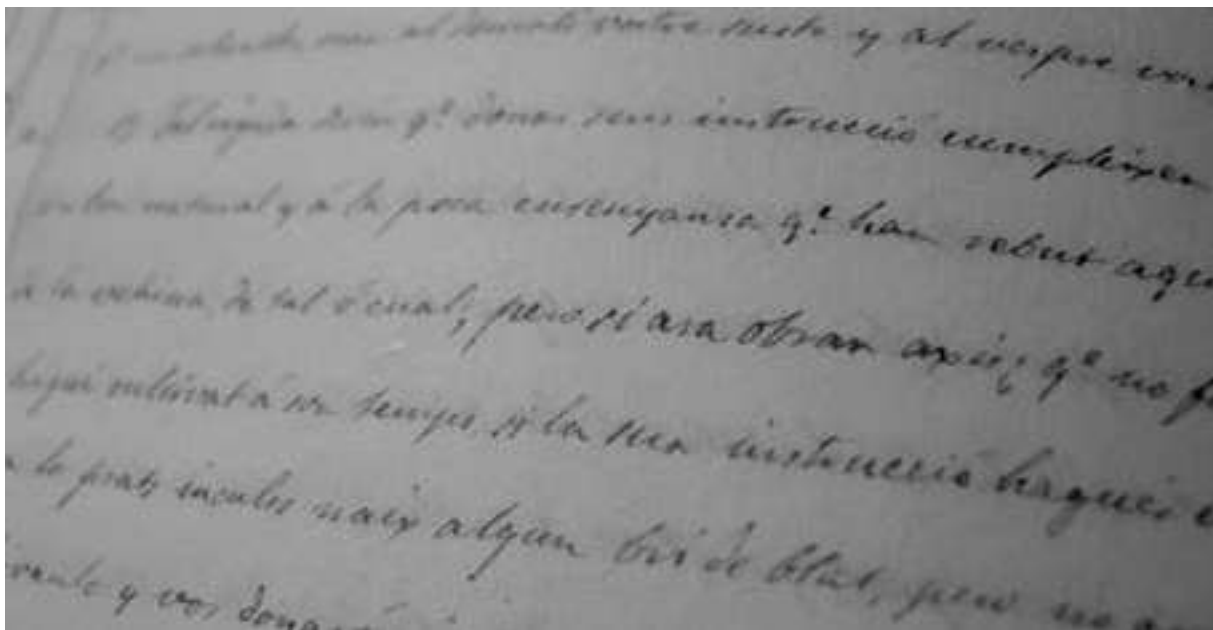
La inauguració del col·legi, acollida entre la població amb molt d'entusiasme, té lloc el dia 11 de maig. I és Francesc Aguilar qui llegeix el sermó en la celebració que es fa per festejar l'estrena del nou col·legi de monges.

Reproduïm uns fragments del sermó de Francesc Aguilar perquè ens expliquen la visió que té l'església del moment, de la vida i de la funció de la dona:

“Tal vegada direu que dones sense instrucció compleixen bé son deber. Axó es degut a son bon natural y a la poca ensenyança que han rebut aquí y allá de la mare, de la sogra, de la vehina, de tal ó cual; pero si ara obran així ¿que no farians si aqueix bon natural se hagués cultivat a son temps, si la seva instrucció hagués estat arreglada y completa? (...)”

“Jo convindré y més vuy advertirvos-ho que si á tots convé que l'educació sia bona y no saber més de lo que se ha de saber, molt més convé quant se tracta de l'educació de la dona. La ciència infla y, ay de la casa ha ont entra una dona inflada, superba, pegada de si mateixa, ella serà continuament un martell per los que han de tractar-la.”⁷

→ 5

Les dependències de les germanes inclouen la seva residència, el col·legi i l'hort. L'accés al col·legi és al carrer de l'Horta, molt concorregut aleshores, perquè encara no s'havia obert la plaça i hi passava el trànsit intern que anava de la carretera de Vic a la carretera de la Gleva. Els baixos de l'edifici són ocupats per les aules i els horts convertits en pati.

Les dècades posteriors a la fundació

A partir d'aquest moment hem de suposar que el col·legi va creixent seguint el ritme de l'expansió demogràfica de la població, però no disposem de massa documentació d'aquests primers anys. Malgrat aquest problema, sí que tenim algunes dades procedents del llibre de la "Junta Local de Instrucción Pública de Manlleu" que corresponen a l'any 1867. Els informes d'aquesta junta parlen de la nova fundació i elogien l'ensenyament que es dona al col·legi de les carmelites, dirigit aleshores per M. Francisca Cots.

De la documentació podem deduir algunes de les activitats educatives que es porten a terme: 1. Ensenyament diürn durant la setmana. 2. Ensenyament dominical, adreçat a les noies que treballen a les fàbriques tèxtils i al servei domèstic. Aquest tipus també creix molt i de fet sembla que arriba a igualar l'ensenyament diürn. 3. Exàmens públics de caràcter anual realitzats per la "Junta Local de Instrucción Pública de Manlleu", els resultats de les quals, segons consta en la documentació, eren satisfactoris.

Anys	Espanya	Manlleu
1803	5,96	-----
1841	9,21	-----
1860	19,27	-----
1877	24,48	24,50
1887	28,49	51,00
1900	33,45	54,00

Evolució del percentatge dels qui saben llegir i escriure.⁸

Podem afirmar que, a partir de 1877, el percentatge de la població de Manlleu que sap llegir i escriure comença a créixer i, fins i tot, sobrepassa la mitjana estatal. Malgrat tot, l'analfabetisme és encara una xacra important i no començarà a minvar fins els primers anys del nou segle. De ben segur que l'activitat docent de les carmelites té a veure amb l'augment dels percentatges d'alfabetització a Manlleu. L'any 1892 ja hi ha 4 escoles públiques, tres de nois i una de noies, a més del col·legi del Carme i dels Germans de la Salle.

A la primera dècada del segle XX, en concret l'any 1908, el col·legi del Carme té un pes important a la vila, ja que 400 nenes són escolaritzades a les carmelites, mentre que 90 assisteixen a l'escola estatal.⁹

Com podem deduir de les dades, el col·legi, dirigit per la superiora Maria Gener, afronta el canvi de segle amb bona salut: ha acomplert els objectius educatius i religiosos plantejats en iniciar-se la fundació, s'ha adaptat a les necessitats socials creixents i ha superat els vaivens políticossocials, però són nombrosos els reptes que li esperen en aquest nou segle que just comença.

Com a exalumna del col·legi del Carme de Manlleu i de l'Escorial de Vic, dedico aquest article a totes les carmelites vedrunes que han realitzat les paraules de la seva fundadora: "voldria posar remei a les necessitats dels pobles". Vull destacar Lúdia Martín, a qui recordo amb molt d'afecte i de qui vaig aprendre coses essencials.

IMATGES

> **1.** Manso Escorial, bressol de la Congregació de les Germanes Carmelites de la Caritat. El Manso era propietat de Joaquina, però provenia de la família de Mas, la del seu marit. > **2.** Joaquina de Vedruna, nascuda a Barcelona, l'any 1783. Filla d'una família acomodada de la burgesia intel·lectual barcelonina. El seu pare era notari i estava casat amb Teresa Vidal. El matrimoni Vedruna-Vidal va tenir vuit fills i Joaquina era la cinquena. > **3.** Fragment d'una pàgina del llibre *Sermones y pláticas propias de F. de Asís Aguilar* (pàgina 13) > **4.** Paula Delpuig havia nascut a Malgrat de Mar el 1811 i era filla d'una família humil. Atreta per la vida religiosa, busca el seu camí durant 9 anys fins a ingressar al noviciat de les Carmelites l'any 1832. Paula té una personalitat complexa, rica en matisos. Persona de poca salut física, amb inseguretats i pors heretades d'experiències infantils, és a la vegada una dona d'acció que va ser capaç de fer créixer de manera notable la congregació de les carmelites. > **5.** Fragment d'una pàgina del llibre *Sermones y pláticas propias de F. de Asís Aguilar* (pàgina 54).

BIBLIOGRAFIA

> **1.** Abian de Cuyàs, Angelina (1981). "Evocacions manlleuenques: 'De la celebració del Col·legi del Carme'". *Manlleu publicació* (núm. 145 i 146). > **2.** Aguilar, Francesc. *Sermones y pláticas propias de Fr. de Asís Aguilar*. > **3.** Albareda Salvadó, Joaquim (1981). *La industrialització a la Plana de Vic*. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs. > **4.** Albareda Salvadó, Joaquim (1984). "L'escola laica a la Plana de Vic a principis del segle XX". *Actes de les 5es jornades d'història de l'educació als Països Catalans* (volum 2). Vic: Eumo. > **5.** Albareda, Joaquim (etal.) (1990) *Manlleu. Aproximació a la història, l'entorn, l'economia i l'estructura territorial*. Vic: Eumo. > **6.** Alonso Fernández, Ana María (1971). *Historia Documental de la Congregación de Hermanas Carmelitas de la Caridad*. Vitoria: Vedruna. > **7.** Autors diversos (1995). *Pinzellades històriques Manlleu 1945-1995*. Manlleu: Copigraf. > **8.** Gaja i Molist, Esteve (1983). *El Manlleu del segle XIX*. Manlleu: Gràfiques Manlleu. > **9.** Gaja Molist, Esteve (1976). *Historia de Manlleu*. Barcelona: Jaimes Libros, SA. > **10.** Gasol Almen-dros, Josep M. "El col·legi de Ntra Sra. del Carme de Manlleu i el seu primer centenari". *Lletres Amicals* (núm. 13). > **11.** Llach, M. Teresa (1983). *Joaquina de Vedruna*. Vic: Germanes Carmelites de la Caritat. > **12.** Martín, Lúdia (1983). *Joaquina de Vedruna*. Barcelona: Claret. > **13.** Pla, Josep (1972). *Un senyor de Barcelona*. Barcelona: Destino. > **14.** Puntí, Ramon (1978). *Les generacions parlen*. Vic: Copivic. > **15.** Roca, A; Montes, M.C.; Devesa, V. (2005). *La Salle Manlleu (1880-2005)*. Vic: Gràfiques DIAC. > **16.** Surinyach, Miquel (1996). *El canal industrial. Materials per a una exposició*. Manlleu. > **17.** Torrent i Garriga, D. (1893). *Manlleu, croquis para su historia*. Vic.

NOTES

> **1.** Ana María Alonso. *Historia Documental de Hermanas Carmelitas de la Caridad* (volum 1, pàgina 204). > **2.** Ana María Alonso. *Historia Documental de Hermanas Carmelitas de la Caridad* (volum 1, pàgina 284). > **3.** Esteve Gaja i Molist. *Història de Manlleu* (pàgina 170). > **4.** Notes del sermó que Aguilar va predicar a la festa major de Manlleu l'any 1855. Extret del llibre *Sermones y pláticas propias de Fr. de Asís Aguilar*. > **5.** Citat per Josep M. Gasol. Extret de: P. Jaume Nonell, S. I. *Vida y virtudes de la Reverendísima Madre Paula Delpuig* (vol. I, pàgina 178). > **6.** Segons Josep M. Gasol, aquest carrer havia estat obert l'any 1764, en una horta que era propietat dels canonges agustinians del monestir de Santa Maria (on està situada la parròquia de Santa Maria). Més tard, el propietari d'aquest terreny era Francesc Font. > **7.** *Sermones y pláticas propias de F. de Asís Aguilar*. > **8.** Dades extretes de: Esteve Gaja i Molist. *El Manlleu del segle XIX*. Pàgina 63. > **9.** Joaquim Albareda Salvadó (1984). *L'escola laica a la Plana de Vic a principis del segle XX*. Vic: Eumo. La dada procedeix de l'estadística parroquial 1908, S.B.V. La xifra de 400 nenes és bastant sorprenent. Creiem que cal fer-ne un cas relatiu.

Aproximació a l'ensenyament de les dones durant el segle XX

Imma Domènech i Assumpta Tort

La nostra intenció a l'hora d'encetar l'elaboració d'aquest treball era emmarcar la realitat del Col·legi del Carme al segle XX en un context més general sobre l'educació de les nenes i de la realitat educativa del Manlleu de l'època.

D'altra banda, la manca de dades sobre l'escola ha fet que en molts aspectes hi hagi més referències generals que concretes. Aquesta falta de documentació es dona al propi col·legi, a la casa provincial de Vic i fins i tot a la casa de Roma, en part perquè els arxius d'abans de la Guerra Civil van desaparèixer i en part perquè no es va donar prou importància a deixar constància de la pròpia història.

Creiem que aquest fet és una manifestació més del poc valor que tenia l'educació de la dona en la societat de la primera meitat de segle, sobretot de cara al paper que les pròpies dones havien d'exercir en la societat. A més, l'esperit casolà, discret i modest de les germanes i del col·legi fa que no hi hagi ressò social de la tasca que es realitzava als centres i això es veu en la poca presència en la premsa i en la vida local.

L'escola, com qualsevol altra institució, presenta en la seva història llums i ombres i per tant la percepció de l'experiència viscuda al Col·legi del Carme varia segons els testimonis, les èpoques i les realitats que cadascú hi va viure.

Tanmateix hem d'intentar acostar-nos a la seva realitat en una bona part del segle XX i a l'important paper que va tenir en l'educació de generacions de nenes i noies que van tenir la possibilitat d'accedir a una formació intel·lectual, humana i religiosa que els permeté gaudir de moltes possibilitats de creixement personal i professional.

Hem de donar les gràcies aquí a totes les persones que ens han ajudat i ens han explicat el seu testimoni, a la Conxita Pujol, al Col·legi del Carme i en especial a la germana Carme Roig i a la germana M. Antònia, de la secretaria de la casa provincial, i a les germanes Dolors Magrinyà, Montserrat Saumell i Montserrat Torredflot, que havien desenvolupat la seva tasca a Manlleu, que ens han obert les portes, ens han proporcionat bibliografia i ens han acostat a la seva experiència educativa al Col·legi del Carme. Així, la celebració dels cent cinquanta anys d'existència de l'escola ha estat un bon motiu per portar a terme aquesta reflexió històrica.

Les primeres dècades

El marc general

A principis del segle XX la situació de l'ensenyament presentava un seguit de deficiències, fruit de la poca atenció que fins a aquell moment hi havien prestat els poders públics. Si bé la Llei Moyano de 1857 havia decretat l'obligatorietat de l'ensenyament per a nens i nenes, durant dècades l'Estat havia delegat aquesta funció educativa en les institucions eclesiàstiques. L'Església havia assumit de bon grat aquesta tasca, que li permetia, més que qualsevol altra, una clara incidència sobre la societat. Les últimes dècades del s. XIX havien vist néixer i desenvolupar-se una xarxa d'escoles dependents de les parròquies o de diferents ordes religiosos que coexistien amb una escola pública totalment deficitària, amb la particularitat que l'ensenyament d'aquesta era també confessional. En general, la manca d'infraestructures educatives, els rutinaris mitjans d'ensenyament, la manca de preparació dels docents, tant en les escoles públiques com en les privades o en les eclesiàstiques, i la poca consciència que tenia l'Estat de la seva responsabilitat educadora serien a la base de l'alt analfabetisme i del baix nivell cultural de la majoria de la població.

Només l'evidència que la modernització del país passava necessàriament per la reforma de l'estructura escolar va portar l'Estat a qüestionar-se el trist paper que en el camp de l'educació estava exercint. Per primer cop, el 1900, es va crear un ministeri dedicat als afers educatius (el Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts) i els diferents governs –conservadors o liberals– varen mostrar una major sensibilitat i una major voluntat d'intervenció i control en matèria educativa. Tanmateix, la problemàtica que s'havia heretat del XIX perviuria bona part del s. XX.

En els primers decennis del nou segle, la situació escolar de Manlleu diferia poc del de la resta de pobles de la comarca o de Catalunya. En els primers anys se sap de l'existència de quatre escoles municipals no gaire grans ubicades en diferents pisos de la població i dues escoles privades religioses: el col·legi de les germanes carmelites i el dels germans de la Salle. Existia a més una escola laica per als associats d'El Progrés. Vint anys després, la situació era semblant: el 1926, a part de les dues escoles privades religioses, existien quatre escoles nacionals, una de les quals, la del passeig de Sant Joan, tenia un local a la planta baixa per a nens i un altre al primer pis per a nenes.

Habitants	Escoles de nens			Escoles de nenes		
	Municipals	Dominicals	Privades	Municipals	Dominicals	Privades
5.813	175*	57	462	90*	40	400
	* 100 pàrvuls			* 60 pàrvuls		

Si analitzem una estadística parroquial de l'any 1908 que, com és obvi, no conté dades de l'escola laica, queda clar el pes aclaparador de l'escola religiosa, evidència del control ideològic de l'Església sobre les formes institucionalitzades de l'ensenyament, sigui de forma directa (escoles dominicals i privades) o indirecta (escoles municipals). La taula no reflecteix els nens i nenes escolaritzats que assistien a més a classes de catecisme; sabem, però, que el mateix any 1908 hi assistien unes 200 criatures. Cal destacar l'existència de l'escola dominical. Aquestes escoles gratuïtes eren fruit de la preocupació social d'una minoria de catòlics, a partir de les directrius marcades per Lleó XIII a l'encíclica Rerum Novarum, que van acostar l'Església als sectors menys afavorits de la societat. La taula deixa veure, a més, el menor nombre de nenes escolaritzades, en comparació amb els nens i la poca importància numèrica de les no pàrvules que van a les escoles municipals.

Sobta la importància de l'ensenyament confessional per un cantó i el poc pes de les escoles municipals o nacionals per l'altre, en aquests primers decennis del s. XX. Més encara en una població industrial com Manlleu, on la classe treballadora tenia de feia anys un pes important i on havien agafat força els corrents laics, obreristes i anticlericals contraris a la incidència que a nivell social, educatiu i ideològic tenia l'Església. Aquests corrents eren presentats per la jerarquia eclesiàstica com a "influències perverses" que causaven que "estado de la fey costumbres va en decadencia por ser las causas generales, y principalmente por ser estavilla (Manlleu) el centro, desde muchos años, de los trabajadores socialistas y anarquistas, y por consiguiante las huelgas frecuentes."

Pot semblar estrany que els intents de crear i mantenir una escola laica com la de la Societat Coral "El Progrés" fracassessin en uns anys en els quals la importància de l'educació com a mitjà de millora social o com a instrument revolucionari per construir una nova societat arrelava cada vegada més entre els sectors obrers. Les nombroses tensions o enfrontaments entre els sectors més progressistes i laïcistes i els clericals contraris a l'existència de l'escola laica, si bé no impediren que aquesta acollís gratuïtament els fills dels associats –un centenar el 1907–, la condemnaren a viure de forma totalment precària. L'any 1909, l'escola va tancar les portes.

L'oposició amb què es va trobar l'escola provenia especialment dels sectors més conservadors lligats a l'Església o a la patronal, però no eren els únics, com ho mostra el fet que l'any 1907 es recollissin 3.300 firmes en contra de la subvenció que l'Ajuntament donava a l'escola, en una població que just arribava als 6.000 habitants. Però com diu Joaquim Albareda, "si d'una banda la consciència obrera reclamava una escola laica, el fet no quedava exempt de fortes contradiccions en tant que la cultura popular estava marcada per una religiositat arrelada, especialment en el cas de les dones, molt ràcies a acceptar qualsevol innovació d'aquest tipus que fugís dels seus esquemes mentals tradicionals"¹.

Per a moltes famílies, l'escola municipal, més tard nacional, tampoc no era una alternativa a la religiosa. Si bé és cert que la preparació dels mestres era possiblement millor que la dels d'algunes escoles privades, hi havia altres factors que no engrescaven els pares a l'hora d'escollir l'escola per als fills. Tant les característiques dels edificis, ubicats en pisos i locals que no sempre reunien les mínimes condicions, com els mètodes d'ensenyament, basats quasi exclusivament en la memorització i la repetició (en això no eren gaire diferents

de la majoria d'escoles) o l'equipament escolar del tot deficitari, evidenciaven d'una forma clara l'endarreriment que l'escola pública patia des del segle anterior i eren la prova palpable de la manca d'atenció que aquest tipus d'escola havia rebut de les autoritats. Encara l'any 1927, l'Ajuntament acordarà buscar noves instal·lacions per a les escoles nacionals, "toda vez que los locales donde se hallan instalados en la actualidad són deficientísimos y antihigiènicos". A Catalunya i en concret a Barcelona i província, les inversions de l'Estat en matèria d'ensenyament primari eren inferiors (1,25 ptes. per habitant) a la mitjana estatal (1,59 ptes. per habitant). Durant anys les escoles municipals o nacionals nodrien bàsicament les seves aules de pàrvuls (fins a 6 anys), franja d'edat que no tenia opció d'anar a l'escola privada religiosa, que només impartia l'ensenyament primari. Únicament les famílies amb molt pocs recursos econòmics o amb fermes conviccions permetien que els seus fills continuessin a l'escola pública. No és estrany que a Catalunya, l'any 1915, més de la meitat de les escoles primàries (el 51,9%) fossin privades i el seu pes fos més alt, tant pel que fa a nombre d'alumnes com de mestres.

La manca d'atenció per l'escola pública va crear les condicions perfectes per a la difusió i l'augment del prestigi de l'ensenyament privat, especialment el que depenia de les ordes religioses. L'escola religiosa tenia també mancances greus, com ara la manca de preparació de la majoria de persones que n'eren responsables. Això era més greu en les escoles de nenes, molt menys valorades i amb molta menys projecció social que la dels nens. Oferia en canvi infraestructures més sòlides i adequades a la funció a la qual estaven destinades i els seus membres, amb un sistema de vida (el comunitari) que els eximia de moltes tasques i responsabilitats, podien dedicar-se plenament a l'ensenyament, amb poques exigències econòmiques i una àmplia disponibilitat de temps.

L'educació a les escoles religioses es va convertir en l'instrument fonamental per contrarestar els "efectes nocius" que es derivaven d'un ensenyament laic i secularitzat, que segons el bisbe Torres i Bages produïa "hombres sin principios, caracteres sin consistencia"². Durant bona part del s. XX les escoles religioses quedaren al marge de l'esperit de reforma educativa. La jerarquia catòlica, per contra, davant la incapacitat per presentar models alternatius, es va tancar en la defensa de l'ensenyament tradicional: l'educació religiosa com al nucli central que inspirava totes les altres branques de l'ensenyament. A les escoles dependents dels ordes religiosos es reivindicaven la disciplina, l'esforç i l'obediència com a eixos bàsics de la pràctica educativa, recelant i desconfiant de les noves idees pedagògiques.

L'ensenyament de les dones i el Col·legi del Carme

A l'hora de parlar de l'accés de les dones a l'educació, cal tenir present que es parteix d'un context social en el qual el paper de la dona estava circumscrit a l'àmbit de la llar. El seu paper era el d'esposa, mare i administradora de la llar, quedant exclosa de qualsevol projecte social, cultural o laboral autònom. Va ser a partir del segle XIX i sobretot de principis del XX que va començar lentament a canviar la situació, si més no en el

sentit d'admetre que la dona podia accedir a certs nivells d'instrucció per millorar les seves tasques habituals, no encara com a opció personal i professional. Val a dir que la igualtat política entre sexes no es va aconseguir fins a la Segona República i que la legislació de l'època encara limitava molt la capacitat civil de la dona.

Així, el nivell educatiu que oferí menys resistència a la presència de la dona fou el de l'ensenyament primari, ja que l'adquisició d'una instrucció elemental no es contradeia amb el manteniment del seu paper tradicional, sinó que, tal com recalaven els primers arguments a favor de l'educació femenina, la formació millorava la seva tasca educadora dels fills i podia preparar les nenes en una adequada preparació domèstica per reforçar-ne la funció a la llar.

De totes maneres, la incorporació de les nenes a l'ensenyament primari va ser lenta i la seva generalització va anar molt endarrerida en relació a l'escolarització dels nens, com es veu en les dades de matriculació a les escoles primàries de Catalunya de mitjans s. XIX:

Nens/Nenes	Any	Escoles privades	Escoles públiques	Total	Percentatges
	1855	---	---	62.824	73%
	1860	14.660	54.672	69.332	62%
	1855	---	---	23.549	27%
	1860	13.127	29.570	42.697	38%

Font: E. CORTADA. La dona i la institucionalització de l'educació.

Encara al 1900 les dones que no sabien escriure representaven el 69% de la població femenina de més de deu anys, mentre que en els homes aquest percentatge era del 47%. En aquest moment, a Catalunya només estaven matriculades en instituts de segon ensenyament quaranta-quatre alumnes (0'13%) i nou noies estudiaven a les universitats (0'01%). Tot això venia d'una situació que encara al llarg del segle XIX havia assignat molt pocs recursos a l'educació de les nenes.

És en aquest context on hem de situar l'activitat dels primers anys del Col·legi del Carme. Les primeres comunitats de germanes eren conegudes amb noms diversos: Hermanas del Tercer Orden de Ntra. Señora del Carmen, Hermanas Escorialistas, Hermanas Terciarias de Vic, etc. No va ser fins al 1909 que el papa Pius X va concedir, a petició de la superiora general Margarita Aroles, el nom definitiu d'Hermanas Carmelitas de la Caridad.

Aquestes comunitats no eren convents on les nenes acudien a rebre educació, sinó que eren grups de germanes que s'inserien en els centres públics dels municipis. En la majoria dels casos no s'instal·laven en una població per iniciativa pròpia, sinó que hi acudien responent a la crida d'aquesta i normalment per fer front a les tasques educatives i assistencials d'ajuda als malalts. Com que les comunitats eren petites, treballaven

molt i gastaven poc i necessitaven un mínim d'estructura, eren fàcils de finançar per unes economies municipals empobrides. Aquest va ser el cas de Manlleu i fou la germana Francesca Cots qui estava al front de l'escola de nenes a finals del segle XIX.

En les actes de la Junta Local d'Instrucció Pública es dóna fe de la situació de les diverses escoles de Manlleu, ja que aquesta junta passava a examinar els alumnes per avaluar-ne el progrés, i hi podem llegir el següent: "Seguidamente se dio visita a la enseñanza de la Hermana Francisca Cots a la que se examinó lo conveniente a la escritura de cuyos adelantos se quedó satisfecho"; "Preguntadas individualmente por el Reverendo curapárroco Marcos Puig, vocal de la Junta, han contestado de una manera más satisfactoria que no era de esperar. Han sido examinadas las niñas de doctrina cristiana, lectura, escritura y demás asignaturas que a ellas corresponde y en todas se ha convalidado la Junta de la aplicación de las niñas y de los de las señoras maestras a quienes después de felicitarles por el magnífico resultado de los exámenes se retiraron del local".

En posteriors visites els comentaris són semblants i de vegades es comenta que els resultats són millors que en les escoles dels nens, d'altres vegades els resultats d'uns i altres són igualment satisfactoris. En alguna visita es fa el comentari sobre les labors i també l'actitud de les nenes: "Igualmente se han examinado las labores y se ha visto que nada dejaba que desear"; "La junta se muestra plenamente satisfecho también del orden y compostura", (juliol 1880).

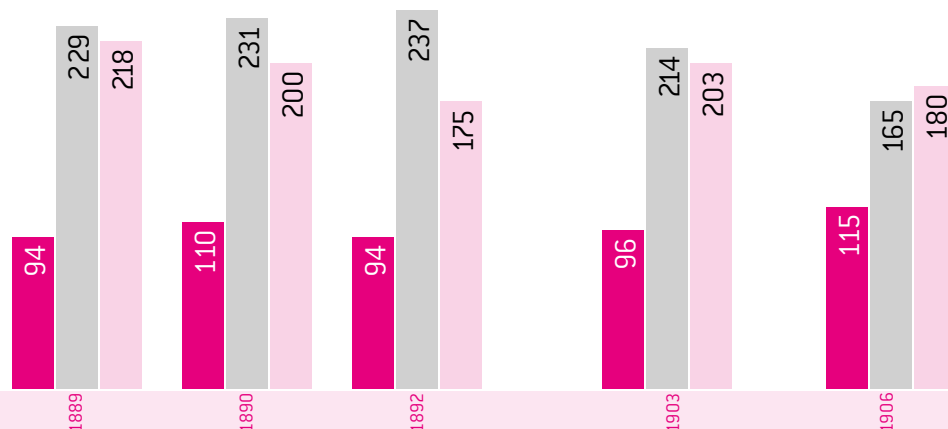
Suposem que va ser entre aquestes dates de finals del segle XIX i les de principis del XX (1909) que l'escola dirigida per la germana Francesca Cots (que va morir el 1883) va deixar de ser municipal per passar a ser privada, tal com s'expressa en documents posteriors: "En virtud de lo ordenado por el Gobernador Civil (...) se remita a dicha autoridad superior el informe siguiente: Que existen en este término municipal dos colegios de primera enseñanza no oficiales, uno de niños y otro de niñas. (...) El segundo titulado de Nuestra Señora del Carmen, a cargo de las Hermanas Carmelitas de la Caridad, dándose enseñanza elemental y de párvulos en la forma siguiente: Tiene la clase elemental 230 alumnos y la de párvulos 150. (...) "Tiene este colegio la autorización legal para su funcionamiento, habiendo cumplido todos los requisitos legales".

En actes de la Junta de la mateixa època ja es citen sempre les escoles de La Salle i el Carme com a escoles privades o no oficials, encara que la Junta passa a fer-hi els exàmens corresponents i en algun cas també fa referència a les instal·lacions: "En lo que respecta a las escuelas privadas de los Hermanos de la Escuelas Cristianas y a las Religiosas Carmelitas de la Caridad ha de decirse que las ha encontrado instaladas en locales amplios e higiénicos y autorizados con arreglo a la legislación vigente." (1909)³.

Les dades reflecteixen que a cada curs escolar s'estava fent més habitual la incorporació i la permanència de les nenes en l'ensenyament primari. L'obligatorietat de cursar aquests estudis fins als 12 anys a partir d'una llei del 1909 va contribuir a una assistència escolar femenina més nombrosa i a una reducció dels nivells d'analfabetisme, que van anar baixant a poc a poc. També del Col·legi del Carme de Manlleu tenim dades d'aquesta època:

- Pàrvules
- Externes
- Dominicals

Font: Estado General del Instituto de las Hermanas de la Caridad. Arxiu Episcopal de Vic.

53

Aquesta taula mostra únicament les nenes que anaven a escola. Res no ens diu, però, de les que no hi anaven o bé ho feien a mitges. Cal dir que el grau d'absentisme era molt elevat entre moltes nenes de les classes populars, que deixaven d'anar a l'escola per ajudar les mares en les feines domèstiques o per tenir cura dels germans més petits. Així ho reflecteix el testimoni de Rosita Caballeria: "al matí només hi podia anar de 9 a 11 perquè havia d'anar a casa a fer el dinar. A la tarda hi tornava a fer labors⁴." En les classes benestants, si bé es considerava important que els nens assistissin regularment a classe, en el cas de les nenes, l'escola era considerada una activitat secundària.

La taula mostra a més un nombre important d'alumnes que assisteixen a les classes dominicals. Les escoles dominicals, com hem dit abans, responien a la inquietud de l'Església per acostar-se als sectors més desfavorits de la societat i, en aquest sentit, responia també a les intencions de les escoles del Carme i de Joaquina de Vedruna. "El nostre institut, malgrat que no està condicionat a cap circumstància de classe social, raça o lloc, seguint la inspiració de la nostra mare, ha de mirar amb especial predilecció els pobres (...) Les germanes hem d'atendre tant aquells que pateixen els defectes de deficiències econòmiques, com els que estan menys dotats en l'aspecte espiritual i en l'humà i ha de donar accés als nostres centres i posar més interès en l'educació de les persones que no pas en la consecució d'èxits escolars⁵."

Així, a l'escola dominical de Manlleu hi assistien les nenes i noies que durant la setmana treballaven a la fàbrica i no podien anar a l'escola. En el Col·legi del Carme, durant les primeres dècades del segle, va funcionar una aula de "corte y confección" gratuïta perquè hi poguessin assistir les noies treballadores per millorar la formació personal i professional en algun cas. L'ensenyament gratuït havia de "proporcionar a las jóvenes una formación sólidamente cristiana acostumbrándolas al cumplimiento de sus deberes piadosos y sociales y cultivando su inteligencia con el estudio de conocimientos útiles y provechosos⁶."

Com era l'educació de les nenes en les escoles de les germanes carmelites en les primeres dècades del segle XX? Per a Joaquina de Vedruna, per educar calia partir de la vida, del que és concret, del quefer quotidià. Els

ensenyaments de la fundadora en aquestes èpoques, i fins fa pocs anys en què s'ha escrit la Proposta Educativa Vedruna, s'anaven transmetent per la tasca de les diverses germanes en cada centre i així passaven de generació en generació. Per tant, no hi ha documents que ens permetin conèixer de primera mà la realitat del col·legi. Segons explica Lúdia Martín⁷: "les diverses germanes tenien les seves diferències, pel que feia a la nostra educació però totes anaven a l'una. Elseuafany com úsols pretenia ferdenosaltres unes dones que visquessin obertes a Déu i als altres."; "Que jo sàpiga, cap de nosaltres no va quedar traumatitzada per aquella educació. L'esquema que ens donaren encara em serveix; no l'he hagut de trencar mai. Me'l van deixar obert als canvis socials, perquè els valors que m'inculcaren de l'Evangeli són de tots els temps." "L'ambient del col·legi era seriós i divertit, molt alegre. La relació amb les germanes, fins i tot amb aquelles que ens feien més respecte, era oberta i senzilla. Un clima ideal per a creure amb espontaneïtat."

Per a Joaquima de Vedruna calia corregir quan era necessari, però advertia que si el reny allunyava les alumnes, calia posar els mitjans per salvar l'amistat i recuperar la pau i l'alegria. La general de l'orde Teresa Ubach escribia el 1903: "Para la corrección se preferiran los medios de suavidad prefiriendo la expulsión de la alumna que solo con medida habitual de rigor se sujetase al Reglamento de Enseñanza. La emulación conocida estímulo para los adelantos en la juventud se excitará por medio de premios"⁸. Per tant, aquest tarannà, aquest ambient al qual fa referència Lúdia Martín en els seus escrits, si bé és refereix a un centre i a unes dates concretes, sembla que es pot generalitzar a moltes altres èpoques i llocs.

Pel que fa als ensenyaments que s'impartien, és evident que anaven dirigits a donar a les nenes "educación religiosa a fin que salgan sólidamente fundadas en el santo Temor de Dios", alhora que se les encaminava cap a la missió tradicional dins la família i la llar. Encara a finals del segle XIX, un manual d'educació femenina recomanava que de les 36 hores assignades a les escoles públiques femenines, 8 es dediquessin a la religió, 14 a les labors i només 14 a la resta d'assignatures. En els nombrosos col·legis de monges a les primeres dècades del segle XX, es van mantenir les pautes educatives tradicionals, pensant sempre en la funció principal de la dona: la maternitat.

Si bé amb el pas del temps es va tendir a l'anivellament dels programes escolars de nens i nenes, es va mantenir sempre una educació diferenciada sobre la base de la funció específica de cada sexe. No és estrany que el record de moltes de les dones que van assistir al col·legi en els anys anteriors a la Guerra Civil recordin especialment les hores dedicades a resar i a les labors.

En la majoria d'escoles públiques, on podia tenir més pes l'opinió dels sectors més renovadors, la pràctica tampoc s'allunyava gaire dels postulats tradicionals. Tot i que els continguts de tipus intel·lectual havien adquirit més pes, encara se solien dedicar dues o tres hores diàries a la confecció de labors i costura, malgrat que solien ser pràctiques poc útils de cara a una veritable formació per a una mestressa de casa. Pel que fa als continguts que s'impartien a les escoles de primària, a partir de la segona dècada del segle, sorgeixen iniciatives innovadores que, sense qüestionar el paper tradicional de la dona, amplien la visió de l'educació de les

nenes d'acord amb plantejaments que també es donaven en aquells moments fora de Catalunya. A Madrid, el 1911 es va crear l'Escola de la Llar i Professional de la Dona, que propugnava que la dona "tingui algunes branques del saber humà que puguin facilitar-li l'aprenentatge de diverses professions a més que aprengui a pigatenir cura dels fills i de la casa".

A Catalunya, Rosa Sensat treballarà en la mateixa línia, si bé insisteix en la necessitat de la independència econòmica de la dona, reclamant, doncs, una racionalització i dignificació de les matèries específicament femenines, a més d'una formació general. Per tant es tractava de la introducció d'un ensenyament domèstic de caire científic a l'escola, però no afegint assignatures, sinó transformant el treball escolar, fent-lo girar entorn de les activitats domèstiques, que pel seu caràcter pràctic possibilitaven la participació activa i espontània de les nenes. Així començaven a deixar de banda el seu tradicional paper de subordinació.

En aquest context cal citar la feina que la germana Carme Mascaró va fer en les escoles de carmelites. La seva gran preocupació era la preparació de les germanes que havien d'exercir de mestres i ja a principis de segle va fundar la casa d'estudis anomenada El Carmel (de la qual fou prefecta general fins el 1933), amb l'objectiu de formar les novícies i preparar-les per educar a l'estil de Joaquina de Vedruna, com si fos una escola de mestres, amb uns criteris molt avançats i no sempre compresos en la seva època. Entre 1912 i 1915 escriu al Dr. Torras i Bages i en una de les cartes diu: "Sobretot les germanes mestres de pobles petits de Catalunya han d'estar molt ben informades per poder jutjar els esdeveniments actuals i saber com han de parlar-ne en les respectives escoles per tal que les alumnes puguin rebre la convenient il·luminació, tant en l'aspecte religiós com en el polític¹⁰".

Aquesta relació amb l'entorn, aquest estar al cas de les realitats dels diversos centres i pobles serà una altra de les característiques dels col·legis de carmelites que es posarà de manifest diverses vegades també al Col·legi del Carme de Manlleu.

L'escola fundada per Carme Mascaró a Sant Sadurní d'Anoia estaria en la línia d'altres centres no religiosos que apostaven per una formació cultural i científica en l'àmbit domèstic per formar bones mares i professionals de la llar, amb metodologies de treball noves, amb grups reduïts, amb ensenyaments molt pràctics i en català, i amb cursets adreçats també a la resta de joves del poble. En aquest sentit, doncs, trobem un exemple d'experiències renovadores en el marc d'una institució religiosa, encara que no es pugui generalitzar i que la mateixa germana Carme Mascaró no pogués ampliar aquestes experiències, de vegades per falta de visió de futur de la pròpia institució.

A Manlleu, a finals de la dècada dels anys 20 o a principis dels 30, coincidint amb l'arribada al Col·legi del Carme de la germana Assumpció Cabré, mestra nacional, es començaren a oferir altres estudis que fugien de l'ensenyament tradicional i que es pagaven a part. Únicament les nenes de famílies amb més recursos hi accedien. La distinció social que comportava era recollida per les mateixes alumnes en expressions com: "A la classe de cosir, ai sí; a la classe de dibuix, ai uix!"¹¹

Un altre dels debats que en aquesta època apareixen en els àmbits més renovadors de l'ensenyament és el de la coeducació, debat també vigent a d'altres països europeus.

A principis de segle es van donar experiències de coeducació tant a Catalunya com a Madrid. En alguns casos es partia de raons ideològiques, tot i que també es van donar experiències per raons pràctiques, com mostra un reial decret de 1911 que autoritzava l'existència d'escoles mixtes en aquells centres on hi havia escoles unitàries perquè la població escolar era escassa.

Van ser, però, experiències aïllades, ja que el pensament generalitzat no era favorable a la coeducació, com es veu en les paraules d'un ministre d'educació de l'època: "a fi d'aconseguir la millor formació pedagògica dels alumnes, és millor la divisió en dues seccions d'alumnes masculins i d'alumnes femenines perquè així s'aconsegueixi l'especialització més perfecta dels estudis en harmonia amb la diversitat d'aptituds dels sexes¹²". També l'Església s'oposà frontalment a la coeducació que defensaven els corrents més progressistes, assenyalant els greus perills morals de la convivència sexual. Darrera aquesta crítica s'amagava la convicció que l'educació mixta perjudicaria el nivell intel·lectual i de preparació escolar dels nens i, encara que no ho verbalitzava, feia evident la concepció de la inferioritat de la dona.

La coeducació o les escoles mixtes serà un dels aspectes que, excepte en els parvularis, es tardarà més anys a fer-se realitat en les escoles religioses.

La Segona República i la Guerra Civil

A la Segona República, l'intent de les noves autoritats de modernitzar l'estructura política espanyola i de contrarestar la influència de l'Església catòlica en la política, la cultura i l'educació va convertir la qüestió religiosa en un dels eixos principals dels enfrontaments socials i polítics que es produïrien durant els anys 1931-1936.

Pel que fa a l'ensenyament, l'ideari educatiu republicà va fer una decidida defensa de l'escola laica, unificada i activa, amb el repte que això suposava: la construcció d'una escola primària obligatòria, no confessional i gratuïta que compensés la històrica deficiència del sistema escolar públic. Es tractava de millorar l'educació, però, més important, posar a l'abast de tothom una escola socialment més justa.

El maig de 1931, el govern provisional va decretar la voluntarietat de l'ensenyament religiós a les escoles públiques. Únicament s'impartiria a aquells nens els pares del quals ho haguessin sol·licitat. En els mesos següents altres normes incidirien en la secularització de les institucions estatals, com ara la supressió dels símbols religiosos de les escoles (només es consentirien en aquelles en les quals la totalitat dels pares ho sol·licitessin) i la supressió de l'assignatura de religió de les escoles i instituts d'ensenyament públic.

→ 1

La nova constitució, aprovada després de mesos de dures discussions, recollia en l'article 26, entre d'altres coses, la prohibició als ordes i congregacions religiosos de dedicar-se a l'ensenyament; la Llei de Confessions i Congregacions Religioses del juny de 1933 convertiria en norma el contingut d'aquell article. Tanmateix, la discussió del projecte constitucional i més endavant la certesa de l'aprovació de la Llei de Congregacions van animar els col·lectius catòlics a buscar una sortida legal a la nova situació. Seguint potser les recomanacions que el cardenal Vidal i Barraquer, el març de 1932, havia adreçat als bisbes catalans, "El primer medio a utilizar es agrupar a los padres de los alumnos de cada Colegio presentes y futuros en una persona moral que permita su actuación. (...) Para ello se ha excogitado la forma de Asociación mutua¹³⁹", en moltes localitats es crearen les mútues escolars.

La supressió de l'activitat educativa dels ordes religiosos –mancada potser de realisme si es té present l'escassetesa de mitjans humans i materials- necessàriament havia d'anar lligada a la lluita per crear una àmplia xarxa d'escoles laiques. El primer any de la República es va caracteritzar per la febre constructora d'escoles. Es demanava als municipis que proporcionessin els solars i ajudessin al seu finançament; el Govern central es comprometia a contribuir amb el 50% o el 75% de les despeses de construcció i pagaria el sou del mestre una vegada l'escola comencés a funcionar.

Mentre, a Catalunya, la política educativa i cultural de la Generalitat enllaçava amb molts dels plantejaments de la Segona República espanyola. L'educació era vista com un dels fonaments de la igualtat de les persones. Amb la democràcia s'havia de posar fi a l'analfabetisme i a la influència de l'Església en l'ensenyament. Afirmava l'Estatut que: "L'ensenyament primari serà obligatori, gratuït i català per la llengua i pel seu esperit. S'inspirarà en els ideals de treball, llibertat i justícia social i solidaritat humana, i es desenvoluparà mitjançant institucions educatives relacionades entre elles pel sistema de l'escola unificada. En tots els seus graus serà laic¹⁴⁰". Tanmateix, van haver-hi moltes dificultats per organitzar i planificar un sistema educatiu a Catalunya, ja que la constitució republicana va retallar substancialment les competències en matèria d'ensenyament i de fet hi hagueren dues xarxes, la de l'Estat i la de la Generalitat, amb dues llengües, amb diferent procedència dels mestres i amb mètodes de treball diferents. A més, la Generalitat tenia molt pocs recursos econòmics per crear i mantenir una escola catalana.

D'aquesta manera coexistiren a Catalunya una escola privada, la major part col·legis mutuals (escoles dirigides pels ordes religiosos), una xarxa d'escoles nacionals dependents del govern central i els centres escolars pagats amb el pressupost de la Generalitat.

Amb la República comença un període difícil per a les comunitats religioses dedicades a l'ensenyament. Encara que no es coneix de manera directa, no és difícil endevinar el clima de desconcert, d'indignació i de por que devien viure la comunitat de germanes del Col·legi del Carme davant els ràpids esdeveniments que posaven en perill la continuïtat de l'escola, del seu orde i potser de la seva vida. Tanmateix, el testimoni que ofereix en les seves cartes la mare Apolonia Lizarraga¹⁵, adreçades a germanes de diferents convents dins i fora de l'estat, permet acostar-nos-hi.

En els seus escrits, redactats poc després de la proclamació de la República, destaca la tranquil·litat que hi ha arreu, encara que veu el futur amb certa preocupació: "el porvenir se presenta incierto y poco favorable, pero Dios está sobre todo y no permitirá que la impiedad triunfe en esta tierra que es suya. Estén tranquilas ya que, como les digo, por ahora hay paz y tranquilidad, sólo que como sucede en estos casos, muchos rumores y es incertidumbre y temor de lo que podrá suceder." (23-4-31)

Dos mesos després el to de les seves cartes canvia. A partir d'aquell moment no deixarà de referir-se a la crítica situació que viu el país, especialment en els mesos previs a l'aixecament militar, insistint, però, en la tranquil·litat existent a Catalunya. Mostraran de manera clara l'estat d'ànim del col·lectiu de germanes: "que días aquellos (...), tan tristes y llenos de pena con tantos conventos ardiendo y sin saber qué sucedería, con una zozobra espantosa, en fin que hemos pasado días tremendos y de verdadera angustia (...). Aquí (es refereix a Vic) desde esos terribles días que ni de noche ni de día dejamos solos los dos sagrarios, van por turnos de tres en tres o más, relevándose cada hora, tres novicias en el coro y tres profesas en el oratorio, rezando todos los turnos, el trisagio, las letanías de los santos, la coronita de las cinco llagas y un rato de oración hasta terminar la hora, a fin de pedir a Dios nuestro Señor tenga misericordia de la pobre España." (3-6-1931) "Todas me escriben contando sus apuros y de lo mucho que en algunas partes han tenido que sufrir las Hermanas, porque ha sido y es una continua amenaza de que queman esto, que saquean otro, nos hacen estar con una in tranquilidad muy grande. No se ve remedio humano, las personas de orden se encuentran aterrorizadas (...). Hasta ahora no nos han quitado ni quemado ninguna casa, muchas amenazas en todas partes (...). Las Hermanas tienen que salir a dormir a casas particulares, por el día se reúnen, esto en el reino de Valencia, en Madrid y Andalucía (...). en Cataluña una tranquilidad que admira a toda España." (28-3-36)

La principal preocupació de les germanes durant bona part del període serà la continuïtat de les seves escoles, de la seva tasca educativa i també de la seva congregació. Són nombroses les referències a la legislació laïcista republicana. Així: "Seguimos bien en todas nuestras casas esperando el resultado que dirán en las Cortes a la Constitución que trata de los Institutos religiosos. En Dios confío será favorable a pesar de la maldad de los gobernantes." (31-8-1931) "Seguimos casi igual que nos dejaron. Ya está implantada la escuela laica. El 13 decretaron que los Religiosos no podíamos enseñar y el día 14 otro decreto que continúen en todos los colegios y si alguno cerrase se incautaría de él

el estado. No tienen personal laico preparado y por esto nos dejan por ahora.”(22-10-31) “Ya estarán enteradas del Decreto de disolución de la Compañía de Jesús en España.(...) Hay infinidad de protestas, pero yo veos seríend de todo y van siguiendo su infernal programa. Ya hay ministros que piden lo mismo para todos los religiosos y Religiosas. Empiezan ya a clausurar colegios.”(28-1-32) “Pedid con fervor nos dejen continuar con la enseñanza, si nos quitan ésta, nos quedaremos inutilizadas si pedir limosna, además da mucha pena porque qué será de más de 40.000 niñas que educamos en nuestros colegios y de éstas unas 20.000 gratuitas, pobres las llevarán a las escuelas laicas y saldrán no solamente sin conocer a Dios ni a la Sma. Virgen sino odiándolos y siendo unas personas sin Dios y sin religión.” (25-4-1932)

La victòria de les dretes a les eleccions del novembre de 1933 els van donar un respir, en posar en suspens els acords anteriors. La tranquil·litat que ara viuen es tradueix en l'escassetat de referències que sobre la situació del país apareixen en els escrits de la superiora. “Como han ganado las derechas no sé como iran las cosas pues parece que ahora no nos quitaran la enseñanza” (22-11-33) “Aquí gracias a Dios estamos bien y el día de las elecciones fuimos todas a las urnas a depositar nuestro voto, pasando de cien las que votamos, pudimos ir con el hábito gracias a Dios, esto estaba muy tranquilo, hay que añadir que en Vich ganaron las derechas; ahora cabe la esperanza que habrá algún cambio favorable a favor de la enseñanza religiosa.”(23-11-33) “Este año se nos presenta más sonriente que el pasado: pueden continuar los Religiosos la enseñanza; está dado el Decreto aplazando.”(2-1-34) “Me figuro sabréis nos ha dado el gobierno un decreto de que podemos continuar con la enseñanza vestidas con el santo hábito religioso, esto nos ha llenado de alegría.” (3-1-34)

La qüestió de l'hàbit apareixerà en nombroses cartes, especialment des de la victòria del Front d'Esquerres, el febrer del 36. En els seus escrits la germana Apolonia recomanarà: “no sean fáciles en quitarse el Santo Hábito (...) pero por amor de Dios, el hábito no se lo quiten hasta más poder” (5-3-36); encara que “Por lo que pudiera suceder tengansuvestidomodestoydecentitotodas. Pero, entretanto, las que novana clase, usen el Santo hábito. Las maestras, lo que vean que conviene.” (7-3-36) “(...) el vestirse de seglar es un peligro. En Cataluña, hasta ahora, ninguna de las nuestrasse ha quitado el Santo Hábito y siguen normalmente las clases de Primera y Segunda Enseñanza... Aquí hemos pensado que para vestirse de seglar las Hermanas de las clases podrían llevar un vestido negro modesto y que esté bien, encima en las clases un guardapolvo... Procura que no sericen el cabello, que eso no dice bien a una religiosa.” (30-3-36)

A partir de maig de 1936 la situació és cada vegada més angoixant i dramàtica: “Por aquí están los inspectores cumpliendo lo que les han mandado y lo cumplen al pie de la letra, van clausurando colegios sin hacer caso de grandes protestas de los pueblos. En pueblos pequeños nos han clausurado algunos que no tienen importancia...” (16-5-36) “Vístanse como las enfermeras de la Cruz Roja y así, llevarán Vds. la cabeza cubierta con el tocado propio de esas damas, pues lo que más impone a las Hermanas de los Colegios, al quitarse el Santo Hábito, es llevar la cabeza descubierta.” (29-5-36) “Los Inspectores nos han clausurado algunos colegios en Cataluña. Casi todas las Hermanas para las clases se han tenido que vestir de seglar (...) No nos han quemado ninguna casa, gracias a Dios, pero me parece que se incautan de algunas, porque así nos lo han comunicado ya.” (19-6-36)

Tot i el clima d'incertesa que es vivia, l'escola de les germanes carmelites va continuar la tasca educativa al llarg de tot el període. Tanmateix, la possibilitat de veure's obligades a tancar-la va propiciar el contracte amb

la Mútua Cultural de Manlleu. Aquesta associació, creada l'any 1933 a iniciativa del Patronat de Cultura, tenia per objectiu, segons consta en els seus estatuts, "promoure la creació i l'organització d'un o diversos centres de cultura, educació i ensenyança, amb personal adequat i qualificat per a cada una de les tasques que siguin necessàries"¹⁶. Aquesta associació, els socis de la qual tenien dret a portar fills i parents als centres creats per la Mútua, va establir convenis amb les dues entitats educatives locals regentades per ordes religiosos, esquivant així la prohibició d'impartir classes i assegurant-ne la continuïtat.

Pel que fa al Colegio de Nuestra Señora del Carmen, sense que se'n sàpiguen els passos previs, el 29 de desembre del 1935 es va signar un contracte entre la Mútua Escolar Cultural, representada pel Sr. Ramon Puigferrer Pradell, i Assumpció Cabré Jané, en nom propi. Cal dir que es tractava d'una de les germanes del col·legi que regentava la comunitat de carmelites de Manlleu¹⁷; no n'era la superiora, però sí l'única que tenia la titulació de mestra. En el contracte la germana es comprometia a "organitzar i donar l'ensenyament" en l'edifici números 23 i 25 del carrer Horta de Font, en qualitat de directora de l'escola. Es fixava el nombre de classes, el d'hores, tant diürnes com nocturnes, així com el professorat qualificat i l'auxiliar responsable de la tasca educativa. A l'article set es fixava la quantitat que la Mútua abonaria anualment a Assumpció, així com l'import de les matrícules ordinàries que els alumnes pagarien. El termini del contracte (prorrogable) es fixava en cinc anys, "a comptar del dia primer de juliol de l'any mil nou-cents trenta sis i finirà el dia trenta de juny del mil nou-cents quaranta u". No cal dir que els esdeveniments que es produïrien en els mesos posteriors deixarien sense efecte aquests acords.¹⁸

La reorganització de l'escola religiosa no va passar inadvertida a la premsa local. Des de les pàgines del setmanari dretà local Manlleu o des de les del quinzenal El Ter, periòdic promogut per ERC, defensors i detractors de l'escola religiosa dirimien les diferències. Però la polèmica a l'entorn de la creació de la mútua va quedar d'alguna manera eclipsada per un tema molt més candent: la manca d'una escola pública amb capacitat suficient per a una població escolar cada dia més nombrosa i amb unes condicions d'habitabilitat com a mínim dignes.

En els últims anys de la dictadura de Primo de Rivera, l'informe de la Junta Local de Primera Enseñanza, segons la qual "los locales donde están instaladas actualmente las cinco escuelas nacionales: dos de niños, una de niñas y dos de párvulos, son completamente inadecuadas para la función que vienen desempeñando, pues sobren o reunirla capacidad necesaria para el censo escolar de esta villa, carecen de condiciones de luz y ventilación suficiente, estando el interior de los edificios en estado sencillamente deplorable"¹⁹, havia obligat l'Ajuntament a sol·licitar a l'Estat, sense èxit, la construcció d'un edifici escolar "con tres locales o grados para niños y otros tantos para niñas", conscient que no podia emprendre per si sol la construcció per manca de mitjans econòmics.

En els primers anys de la República les associacions d'esquerra de la localitat es mobilitzaren més d'una vegada perquè l'Ajuntament "es prengués amb interès l'afer d'aixecar un grup escolar" aprofitant les facilitats que donava l'Estat a l'hora de construir els nous edificis. Però, sigui perquè l'eufòria constructora va afluïxar per

la manca de recursos després del primer any, sigui pel fre que, a partir de l'any 1933, els governs de dretes exerciren sobre les iniciatives renovadores o, simplement, com la premsa local d'esquerres insistia, per la passivitat de l'Ajuntament, es va arribar a l'any 1936 sense que res hagués canviat a l'escola pública.

→ 2

La "Academia Práctica", Centro libre de Enseñanza comercial, legalmente autorizado.

Certifica: Que D^{ña} TERESA DOT Y FUJAL

de 17 años de edad, natural de MALLORCA, provincia de BARCELONA, ha cursado con aplicación y aprovechamiento la asignatura de TENDURÍA DE LIBROS habiéndolo revelado con la nota de *Optimo* en los exámenes celebrados en este día ante los señores peritos y profesores mercantiles abajo firmados.

Y para satisfacción del interesado, a petición suya, le libra el presente testimonio en

Barcelona a los 26 de Junio de 1936.-

EL DIRECTOR

El Secretario,

El Presidente,

Amb la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions del febrer de 1936, les autoritats prosseguiren el seu objectiu de substituir les escoles religioses per l'ensenyament laic. El maig del mateix any, en una reunió entre la inspectora de primera ensenyança, representants del consistori manlleuenc (tots d'esquerres), de la junta i del consell locals i dels mestres nacionals, es tractà sobre la substitució de l'ensenyament de primària donat per les congregacions religioses. A l'acta de la reunió es va esmentar l'existència en la localitat de dues d'aquestes escoles: l'Academia Delaris, dirigida pels Hermanos de la Doctrina Cristiana, i "Otro Colegio de niñas, dirigido por Religiosas Carmelitas de la Caridad y titulado "Colegio de Nuestra Señora del Carmen", con una matrícula de 250 niñas de edad escolar y 140 párvulos". Després de constatar la impossibilitat d'aconseguir un nou edifici per a l'escola nacional, trobaven com a única solució que l'Estat obligués a "arrendar o ceder los locales amplios, suficientes y de buenas condiciones pedagógicas en las cuales está instalado el colegio "Delaris" anteriormente citado²⁰", sense que es faci referència als locals de l'escola i convent de les carmelites. Possiblement el fet de ser un edifici vell i no tenir les mateixes bones condicions que el dels germans de La Salle feia desestimar-ne la cessió.

Els ràpids esdeveniments que es produïren en els dos mesos posteriors canviaren de nou les coses. En el marc de la revolució social produïda com a resposta a la rebel·lió militar del 19 de juliol de 1936 es procedí a incautar els immobles que eren propietat de l'Església o de partits i organitzacions dretanes. El 21 de juliol, l'alcalde Maties Conesa, d'ERC, "en compliment del que disposa el Decret de la Generalitat de Catalunya" acordà incautar l'edifici de les germanes carmelites, les quals van haver de desallotjar-lo en el termini de dues hores. La comunitat es dispersà. Únicament restaren a la població les que es dedicaven a la cura dels malalts a l'hospital, encara que "si pel seu comportament tant administratiu com moral se'n fan acreedores se les respectarà als seus llocs i que en cas contrari seran rellevades per altres enfermeres²¹".

Els edificis incautats de les dues ordes religioses dedicades a l'ensenyament, les germanes carmelites i les germanes de La Salle, es convertiren en els locals de l'Escola Nova Unificada creada per la Generalitat.

Amb l'esclat de la guerra i en el marc de les transformacions socials que hi hagué a Catalunya en els primers mesos, la qüestió de l'ensenyament se situà en un primer pla. En els dies posteriors a l'aixecament es va crear el CENU, Comitè de l'Escola Nova Unificada, que a partir del setembre de 1936 es va convertir en el Consell de l'Escola Nova Unificada. Aquest organisme actuà com un veritable ministeri i es convertí en el protagonista absolut en l'àmbit educatiu català fins als fets de maig de 1937.

El decret publicat al Diari Oficial el 29 de juliol exposava: "La voluntat revolucionària del poble ha suprimit l'escola de tendència confessional. És l'hora d'una nova escola inspirada en els principis racionalistes del treball i de la fraternitat humana. Cal estructurar aquesta escola nova unificada, que no solament substitueixi el règim escolar que acaba d'enderrocar el poble, sinó que creï una vida escolar inspirada en el sentiment universal de solidaritat i d'acord amb totes les inquietuds de la societat humana i a base de la supressió de tota mena de privilegis". A nivell concret es tractava "d'organitzar en els edificis apropiats per la Generalitat el nou règim docent d'escola

unificada que substituís l'escola de tendència confessional i d'intervenir per assegurar que respongui al nou ordre imposat per la voluntat del poble²²."

Aquests principis coincidien també amb els de l'ideari pedagògic de la constitució republicana que, malgrat els intents del ministre Marcel·lí Domingo, no s'havien pogut portar a terme: la substitució de les congregacions religioses i la unificació i gratuïtat de l'ensenyament.

L'organització de la nova escola no era fàcil: la Generalitat va començar el procés sense tenir les competències d'ensenyament i amb els condicionants cada vegada més difícils de l'avanç de la guerra, especialment el de l'arribada de refugiats provinents d'altres zones. En la seva aplicació van haver-hi molts problemes, entre ells el del poc temps entre el decret de creació del CENU i l'inici del curs escolar i sobretot la necessitat i la voluntat d'escolaritzar tots els nens i nenes. Però la dotació i infraestructures de les noves places no es van poder fer com es preveia l'economia de guerra i les circumstàncies del mateix conflicte van obligar a situar els nous centres en locals d'ensenyament privats (fonamentalment religiosos) que van ser incautats i condicionats per a l'ensenyament. De la mateixa manera, la creació de noves places escolars unida a la mobilització al front de batalla o a altres responsabilitats de molts professors i professores comportaren la necessitat de trobar tres mil mestres nous.

A nivell local els problemes dels primers temps van ser sobretot logístics: edificis, nomenaments de mestres, material, escolarització, etc. A les actes de l'Ajuntament de Manlleu²³ en queda clara constància. El 15 d'agost de 1936 es va acordar la creació de l'Escola Nova Unificada "al carrer Ferrer i Guardia n. 86-92 [antic col·legi dels germans de La Salle, on s'ubicarien tots els nens i nenes de primària] i al carrer Horta d'en Font, 23 [antic col·legi de les germanes carmelites, on s'instal·larien pàrvuls]". La nova escola havia d'acollir de forma gratuïta tota la població escolar manlleuena, abastant tot el cicle formatiu, de parvulari a la fi de l'ensenyament primari, als 15 anys. Aquest fet exigia comptar amb una plantilla de 24 mestres i un director; per a aquest càrrec fou nomenat l'any 1937 el mestre Ot Ferrer, que fins aquest moment havia dirigit una escola laica privada a Can Regàs, el material didàctic de la qual va ser aprofitat per a la nova escola. En un principi formaven part de la plantilla els mestres nacionals que hi havia a la localitat i altres pagats per la Generalitat, que, a més, comptaven amb l'ajuda d'alguns alumnes auxiliars dels últims cursos. Més endavant, però, sense que se'n sàpiguen els motius, s'acordà reorganitzar l'escola únicament amb mestres de la Generalitat. Aquest fet i la possible manca d'espai explicarien l'acord que va prendre l'Ajuntament el març de 1937: "En virtut de la cessió de la Generalitat de Catalunya dels locals on s'hi troben instal·lades les classes de l'Escola Nova Unificada d'aquesta vila, els Mestres de l'Escola de l'Estat Central deuran ocupar els locals que ocupaven abans del 19 de Juliol o altres que s'assenyalaran (...) que s'informarà al poble per mitjà d'un manifest posant de relleu les causes que han induït a aquest consell municipal a prendre aquestes determinacions".

Un mes després, valorant que aquells mestres necessitaven uns locals adequats i decentes, qualitats que no complien els que tenien abans de la guerra, s'acordà "cedir-los l'edifici Torre d'en Fernandet per instal·lar-hi les

classes." Aquesta casa, propietat de l'industrial Ferran Almeda va allotjar, en diferents moments, nens i nenes refugiats i va servir-los durant un cert temps d'escola. L'acord de l'Ajuntament obligà a buscar nous locals on impartir les seves classes. Així els locals de l'escola pública La Central va encabir en els anys de la guerra nens i nenes refugiats que rebien ensenyament en castellà impartit pels propis mestres.

L'ensenyament que s'impartia a l'Escola Nova Unificada es fonamentava en una educació per a tothom, nens i nenes, en condicions d'igualtat, però amb llibertat perquè cadascú desenvolupés les seves qualitats i interessos i en la idea que les facultats determinaven les possibilitats de cada alumne o alumna i per tant la riquesa deixava de ser un condicionant en el procés d'aprenentatge. Idees com la unificació de l'ensenyament, la relació entre el treball i l'escola, l'escola activa, el mètode de projectes, etc., es reflectien igualment en el Pla. Si bé els principis coeducatius estaven en l'ideari dels polítics republicans, a la pràctica no s'havia donat prioritat a la seva aplicació ni en l'ensenyament primari ni en el secundari i l'arribada de les dretes al govern al 1933 n'havia frenat la creació.

Els beneficis que es reconeixien al sistema d'escola mixta eren generalment comuns per als dos sexes: millor organització escolar, preparació per a la convivència futura, la necessitat d'afavorir la participació política i social de la dona a través de l'ampliació del seu ventall d'interessos i el seu nivell cultural. També hi havia el fet que cada vegada més s'anaven generalitzant els plantejaments que reclamaven una preparació adequada de les nenes de cara al possible exercici, temporal o definitiu d'una professió. Malgrat tot es continuava mantenint la necessitat de la sòlida preparació domèstica de les nenes.

Només algunes veus es mostraven contràries a una prematura especialització en funció del sexe a l'escola que pel fet de no tenir en compte els gustos i les capacitats de cada individu, limitava el ventall de possibilitats de nens i nenes. De fet les primeres experiències d'escola mixta que es van realitzar en els anys de la República encara mostraven una clara tendència a generalitzar el model escolar masculí amb matèries exclusives per a les nenes per tal de mantenir el seu paper en la família, tot i que aquest fet ja es veia compatible amb nous drets i obligacions per a les dones (al vot, al treball, a l'educació).

Va ser en el marc de l'Escola Nova Unificada que a Catalunya, el 1936, per primera vegada a l'Estat espanyol, es va implantar la coeducació de nens i nenes en tots els nivells i en tots els graus de l'ensenyament "...per fomentar la col·laboració espiritual, fruit d'aquest tracte, i crear, així, en l'escola un ambient més humanitzat i més sensible²⁴". S'establia no tant per aconseguir l'enlairament del paper social de la dona sinó com un condicionant per aconseguir una educació igual per a tothom.

Des del CENU es van fer esforços perquè la coeducació fos una realitat des d'aspectes pràctics com fer reformes en els sanitaris fins a d'altres com obrir les escoles tècniques a les noies, on podien aprendre un ofici igual que els nois. No es recull en cap document que la pràctica de la coeducació comportés cap problema especial i, per tant, aquest període va representar una experiència notable.

La seva aplicació a Manlleu no sembla que comportés problemes especials. Algunes famílies, per convicció o per la manca d'adaptació de les seves filles, optaren, però, per portar-les a mestres particulars.

De la postguerra a la fi del franquisme

Amb la fi de la guerra, les escoles religioses incautades es tornaren als seus antics propietaris. Les germanes carmelites arribaren de nou a la població amb la finalitat de reobrir l'escola. Tanmateix, el mal estat en què es trobava l'edifici del carrer Horta d'en Font obligà a la Comunitat a traslladar-se a l'edifici de la Torre d'en Fernandet, on reiniciaren les classes. Mentre, es realitzaren les obres de la construcció d'un nou edifici amb l'ajuda d'un crèdit de l'Instituto de Crédito para la Reconstrucción Nacional. Les obres duraren pràcticament fins el 1945.

Amb el franquisme es va liquidar el model d'escola pública dels anys de la República: el de l'Escola Nova Unificada. L'ideari educatiu republicà basat en el laïcisme, la unificació i la gratuïtat de l'ensenyament va ser arraconat. En el seu lloc es va consolidar una escola antítesi d'aquella que es fonamentava en nous valors: la religió, l'autoritat, la jerarquia, el patriotisme, etc. De nou, l'Església recuperava el control de l'educació i l'ensenyament, camps que tradicionalment considerava seus. El predomini de l'escola religiosa era aclaparador i més en l'ensenyament de nenes.

Després del parèntesi de la Guerra Civil, el plantejament pel que fa a l'educació de les dones torna a posar en primer terme el seu paper com a mares i esposes. La postguerra necessitava les mares per a la reconstrucció demogràfica i moral de la nació i aquesta tasca es va dur a terme amb objectius i programes concrets que marcaven el que les dones podien fer i pensar.

S'adreçava a les nenes el missatge de la responsabilitat que haurien d'assumir com a mares i esposes i al seu paper en la llar com a formadores de fills i filles. La identificació entre ideals polítics i religiosos va contribuir a fer creure a moltes dones que qualsevol altra formació els comportaria perills, en el marc d'un ordre social i moral que fomentava un sistema de relacions jeràrquiques i d'hegemonia masculina. Altre cop se les tornava a posar davant del dilema d'una educació domèstica o d'una educació intel·lectual.

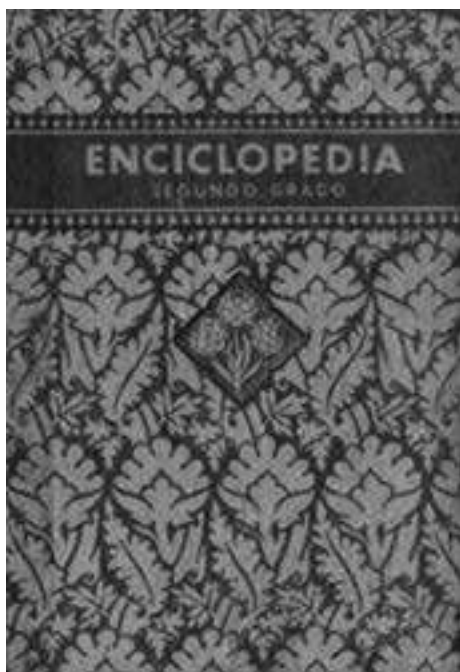
La Sección Femenina va rebre l'encàrrec de transmetre a les noies joves el nou ideari no només en els seus centres i activitats sinó en les assignatures que impartien a les escoles (labors, "formación del espíritu nacional", música i gimnàstica).

En els manuals que es feien servir en el Col·legi del Carme als anys cinquanta es combinaven els continguts de tipus pràctic per a les futures mestresses de casa, com "Higiene y medicina casera", "Convivencia social", "Formación familiar y social" dedicat a normes de comportament, amb l'aprenentatge de l'ideari polític de la Falange. Ara bé, una cosa era el discurs i l'altra la realitat. El fet que des del 1953 la Llei de Ordenación de la Enseñanza

Media establís la divisió del batxillerat en dos cicles va afavorir el creixement de la matrícula femenina. Moltes dones que havien viscut amb optimisme les expectatives que la República els oferia, es devien resistir a una visió tan reduccionista del seu paper social i així, de manera molt lenta, el nombre de noies que es matriculaven a les universitats i a d'altres centres de formació havia anat augmentant ja des del 1940.

També al Col·legi del Carme es van impulsar nous estudis per a les noies. És en aquests anys que la germana Assumpció Cabré juntament amb la germana Miracle Estela van veure la necessitat de donar una formació més sòlida a les nenes. A principis dels anys quaranta consolidaren els estudis de "teneduria" de llibres, mecanografia i taquigrafia, és a dir, ensenyaments per a aquelles noies que es volien dedicar professionalment a activitats administratives. Els estudis de comerç es van oficialitzar quan, el 1944-45, a Barcelona s'havia creat l'Academia Mercantil Vedruna, amb capacitat per examinar i expedir títols a càrrec d'intendents mercantils. La germana Miracle va impulsar també l'ensenyament del francès oferint a més classes particulars a persones interessades i a exalumnes.

→ 3

COMPRENDE		<u>Págs.</u>
Doctrina Cristiana. — El Catecismo Diocesano		
Historia Sagrada		5
Gramática Española		34
Aritmética		84
Geometría, Dibujo y Trabajo manual		138
Historia de España		168
Geografía		194
Ciencias Fisiconaturales		224
Urbanidad		274

De totes maneres, els primers anys de la postguerra, la majoria de nenes només feien estudis de primària i feien servir un únic llibre de text, La Enciclopedia, d'Editorial Bruño, on hi havia totes les assignatures, que s'impartien als matins i que s'anaven alternant segons els dies: història sagrada, aritmètica, gramàtica, geometria, història d'Espanya, ciències, urbanitat i geografia. A la tarda les nenes sempre feien labors i el dissabte al matí es feia repàs i religió; no hi havia assignada cap assignatura en concret.

Uns anys més tard, l'any 1954, es va iniciar també el batxillerat, i es van començar a incorporar professores seglars en part per la necessitat de tenir professores titulades per a aquest ensenyament. Moltes de les germanes no tenien titulació universitària i, més endavant, en molts casos des de la mateixa institució, es va propiciar que algunes d'elles ampliessin els estudis i obtinguessin una llicenciatura. En aquests anys a l'escola hi assisteixen unes 500 alumnes, 40 de les quals fan Comerç Pràctic i 30 estudien Batxillerat. Hi havia un internat, però per falta d'espai hi havia poques alumnes internes.

A més, a l'any 1956 es va crear una escola nocturna gràcies a la subvenció de 36.000 pessetes que el Col·legi del Carme va rebre de la senyora Àngela Roca i que va funcionar durant uns 10 anys. Aquestes classes les hauríem d'entendre com a cursos d'alfabetització, com les actuals escoles d'adults, i anaven adreçades a noies castellanoparlants que havien arribat a Manlleu, algunes a servir com a minyones a cases d'industrials de la població o a treballar a les fàbriques, i que no havien pogut aprendre a llegir i escriure.

Pel que fa a d'altres aspectes més anecdòtics, citem aquí un text de la superiora general Margarita Arolas, que tot i que està escrit als anys vint, continuava vigent anys després, pel que recorden moltes exalumnes: "Muchas veces no será posible ni prudente imponer a las señoras un criterio religioso en el modo de vestir a sus hijas, pero podemos siempre hacer que sean modestos los uniformes del Colegio, así como los del antaño usados en clase por las niñas mayores y por los párvulos de ambos sexos. Por lo cual, al principio de cada trimestre se alargarán convenientemente los vestidos, a fin de que el rápido crecimiento de algunas niñas no sea pretexto de que en el colegio sufra menos cabo la hermosa virtud de la modestia²⁵."

I també en les recomanacions que fa en les circulars que envia a tots els centres adverteix que: "Se nota que la hermana sale demasiado de casa. Se nos recomienda recogimiento y clausura. Eviten la salida cuanto puedan aun tratándose de acompañar a las niñas a paseo. Las excursiones y días de campo no se permiten. Lo más que se podrá conceder a las niñas es una merienda en el campo²⁶." Tots aquests aspectes lentament aniran canviant, tot i que responen al context social de l'època i al tarannà propi dels col·legis religiosos.

Al Manlleu de la postguerra, com a la resta del país, la vida escolar va quedar impregnada d'activitats, actes i commemoracions de tipus religiós. Així, en una carta de la superiora del col·legi adreçada al bisbe de Vic, possiblement de la meitat dels anys quaranta, es llegeix: "...Primer Viernes, el mes de Junio y el de Octubre ejercicios propios del mes con Exposición. Confesar una vez a la semana a las niñas del Colegio (...) Dos conferencias (de tema religioso) alternando las niñas. El primer viernes retiro a las niñas. Cada tres meses confesar a las niñas que aún no han hecho la primera comunión... Los tres días antes de Corpus las pláticas que se acostumbra en este colegio como: Presentación, Virgen del Carmen...²⁷"

En un document de l'any 1956 s'especifiquen algunes d'aquestes activitats religioses: exercicis espirituals a principi de curs, catequesi cada setmana a càrrec del capellà del col·legi i activitats relacionades amb les missions. Es destaca que les alumnes pertanyen a la Santa Infància i que participen activament a recollir segells

i plata i a recaptar fons per a les missions, sobretot el dia del Domund. El col·legi acollia també activitats dels grups de noies i senyores d'Acció Catòlica i de les Conferències de Sant Vicenç de Paül, que organitzaven periòdicament recollida de roba per als pobres.

En el record de les exalumnes del col·legi hi ha totes les celebracions religioses que s'anaven fent en el curs de l'any: el mes de Maria, el mes del Sagrat Cor, l'assistència diària a l'església del col·legi per resar el rosari, etc. En un document del col·legi del 1959 es recull que "anualmente se dan a las alumnas Ejercicios Espirituales. Para las mayores que dejan el colegio, cerrados y en local apropiado, y en el colegio para las demás. Periódicamente tienen retiro espiritual y conferencias de religión." També s'hi exposa que s'està construint una sala d'actes "para recreación de las alumnas y familiares con el ideal de retener a las mismas dentro de un ámbito moralmente más sano del que pudieran hallar en otros centros²⁸."

L'any 1956 cal fer un parèntesi perquè és l'any del centenari del col·legi i potser és dels pocs moments que la vida del col·legi té més projecció social, ja que s'escriuen articles a la premsa, es fan actes públics de celebració i es troba documentació relativa a aquests esdeveniments. En un document de la pròpia institució es descriu l'edifici en aquells moments: "Después de la Liberación reunidas nuevamente las Hermanas, se empezó la construcción del nuevo local que consta de planta baja y dos pisos, con una superficie de unos 2295 m². En este último decenio se ha construido en la calle de Sto. Domingo una planta baja donde se halla la portería para todo el alumnado, dos aulas y paso para la iglesia. Durante este último tiempo se han podido efectuar importantes mejoras: decoración de todo el edificio, adaptación del patio de recreo con anchas aceras para patinaje, campo de baloncesto, patio asfaltado para los pequeños, etc. Instalación de un cuarto de aseo, dos nuevas clases, creación de una biblioteca, adquisición de mueblaje escolar moderno completo para seis clases y compra de un cubierto y solar contiguos al colegio²⁹."

Si en altres moments hem parlat de l'ensenyament a Manlleu en general, cal dir que en aquests anys els centres d'ensenyament de referència eren el Col·legi de la Salle i el Col·legi del Carme. La major part de nens i nenes de Manlleu anaven als centres religiosos. Malauradament, els centres públics, les escoles nacionals, patien la mateixa precarietat de mitjans que abans de la guerra civil. Cal dir que la preparació dels mestres era l'adequada, ja que tots tenien la titulació corresponent i havien passat les oposicions, però és evident que per a les autoritats franquistes l'educació no era entre les seves prioritats i propiciaven el fet que l'ensenyament fos a càrrec de les institucions religioses en els anys del nacionalcatolicisme.

En un document de l'Arxiu Municipal sense data però que sembla correspondre a l'any 1959, es consignen 5 escoles nacionals: dues de pàrvuls (una situada a la plaça Quintana i l'altra al carrer José Antonio, n. 18), una d'unitària de nens (situada a la plaça d'Espanya, n. 5), una d'unitària de nenes i una altra de nens clausurada per no tenir les condicions adequades (totes al mateix carrer José Antonio, n. 18). En el mateix escrit es fa constar que: "los parvularios no tienen condición ni higiénica ni sanitaria. La unitaria de niñas está en un local aceptable pero es totalmente insuficiente para la matrícula existente y no tiene ninguna posibilidad

de ampliación. La única unitaria de niños que funciona está en un local aceptable pero no tiene patio de recreo, hay escasez de luz y tampoco es susceptible de ampliación. El Ayuntamiento tiene solicitada la construcción de un edificio escolar adecuado a las necesidades de esta población³⁰. "Es tardarà encara bastants anys per aconseguir la construcció d'una escola pública en condicions.

En arribar als anys seixanta diversos factors fan que puguem parlar d'una nova etapa tant en general com en l'educació de la dona i en el Col·legi del Carme. Són els anys en els que es van començar a manifestar públicament les inquietuds dels sectors feministes que defensaven la igualtat amb els homes per aconseguir una presència pública cada vegada més igualitària. En l'ensenyament es van qüestionar continguts i pràctiques educatives. Cada vegada es veia com a més normal que hi hagués dones que estudiessin i que desenvolupessin una activitat professional.

També hi hagué canvis en la legislació educativa: la reforma de la Ley de la Educación Primaria del 1965 ja propugnava un ensenyament més actiu i la nova Ley general de Educación del 1970 ja va representar un canvi qualitatiu en l'escolarització femenina. S'universalitzava i s'unificava el cicle educatiu de 10 a 14 anys, es deixava oberta la possibilitat d'aules mixtes i es van crear nous centres de batxillerat. A més, es van crear noves carreres i diplomatures universitàries. A partir d'aquí es garantia la presència de nens i nenes a les escoles durant vuit cursos (de 6 a 14 anys) i aviat es va veure que un nombre més elevat de nenes que de nens aconseguia el títol de Graduat Escolar i per tant responien amb eficiència a una educació en condicions de més igualtat. També es va correspondre aquesta situació al creixement de noies matriculades al batxillerat i a la universitat i en carreres cada vegada més diversificades, no tan "femenines".

També a nivell polític i social, malgrat la dictadura, la lluita per les llibertats, per l'ús de la llengua catalana, els moviments socials i culturals, al costat del creixement econòmic aniran creant les condicions per a una societat més oberta. Paral·lelament, l'Església viu en el Concili Vaticà II la seva renovació i un nou esperit que farà que els sectors més progressistes de l'església es vagin distanciant cada vegada més del nacionalcatolicisme oficial. Tots aquests canvis coincideixen també amb una època de renovació al Col·legi del Carme, sobretot en els anys en què en van ser superiores la germana Montserrat Saumell i la germana Dolors Alemany amb les germanes que compartien amb elles les tasques educatives.

De la primera etapa, que va del 1964 al 1970, cal destacar diversos aspectes, tant pel que fa a l'ensenyament com a d'altres àmbits amb més projecció social. Cal dir que d'aquesta època disposem de les memòries anuals que les superiores enviaven a la superiora provincial i on fan constar tots els aspectes de la seva tasca. Ja hem comentat d'altra banda que, donada la precarietat de l'escola nacional, les famílies de Manlleu per poc que poguessin econòmicament portaven majoritàriament els seus fills a les escoles religioses, fins i tot sense coincidir ideològicament amb els seus idearis, pensant a donar un bon nivell educatiu als seus fills. A finals dels anys seixanta el centre va arribar al miler d'alumnes i hi havia unes 18 germanes.

Any	Pàrvuls	Primària	E. Mitjà	Total	Gratuïtes
1965	385	386	100	871	69
1966	349	475	127	951	72
1967	371	453	158	982	101
1968	407	464	153	1.024	80
1969	389	464	237	1.090	86
1970	354	430	299	1.083	115
1971	352	496	244	1.092	120
1972	325	484	214	1.023	147
1973	293	514	177	984	32
1974	300	569	156	1.025	30
1975	330	563	138	1.031	---

FONT: Estadístiques de la Congregación de las Hermanas Carmelitas de la Caridad. Arxiu casa provincial.Vic

L'existència d'alumnes gratuïtes es va anar mantenint al llarg dels anys per fer possible que les famílies amb menys recursos tinguessin accés a l'educació que oferia el col·legi i si bé anys enrere s'havien fet certes diferències amb les nenes que no pagaven, o bé les recomanacions de la congregació o bé el sentit comú de les germanes van acabar amb les diferències i eren tractades igual que la resta d'alumnes. Així, es feia present una vegada més l'objectiu de Joaquina de Vedruna de vetllar sempre pels més desfavorits. També les empreses més grans de Manlleu en aquells anys pagaven als seus treballadors els estudis dels fills i filles que anaven al Col·legi del Carme. Tota aquesta etapa té en comú l'esforç per aconseguir uns estudis i una formació acadèmica sòlida per a les alumnes i això comportà canvis, tant en l'organització interna del centre i de la documentació acadèmica com en la necessitat de dotar el col·legi de més espai, amb obres d'ampliació i amb més equipaments (laboratoris, biblioteca, etc.).

Un nombre considerable d'alumnes continuava els estudis després de l'ensenyament primari o bé en els estudis de comerç o bé fent batxillerat elemental. Per a les germanes, el desig de capacitar les noies per acabar els estudis, sortir ben preparades del centre i aprovar era alhora un repte i un element que contribuïa al bon nom del centre. Segons el testimoni de les germanes també les nenes i les seves famílies responien amb molt interès i valoraven molt els estudis. Això ens indicaria també els canvis socials que s'anaven produint i la importància que ja es donava a la formació de les noies tant en l'àmbit familiar com en el professional. Fins que no es va fer el batxillerat superior, algunes alumnes de Manlleu ja deixaven el col·legi en acabar la primària per continuar tot el batxillerat a l'Escorial de Vic, que potser tenia més prestigi. A partir del curs 1969-1970 ja es va poder fer el batxillerat superior a Manlleu.

En tots els nivells de l'ensenyament es van començar noves metodologies més renovadores: "las niñas razonan y nose quedan en lo memorístico"; "Se procura dar las asignaturas siguiendo las normas de una escuela activa: traba-

josenequipo, cuadros murales... El orden es importante; pero se trabaja con gusto y se despiertan iniciativas personales. En este curso se ha iniciado la redacción de una revista Esclat³¹. En el curs següent les memòries afegeixen que es fan sortides de camp, visites a museus, pràctiques de laboratori i l'ús de mitjans audiovisuals.

Les sortides fora del centre també van afectar les germanes que participaven més en reunions amb altres centres o assistien a conferències, fet que contrasta amb les recomanacions d'èpoques anteriors en què pràcticament no se sortia.

Amb la implantació de la nova llei d'educació del 1970 (EGB) es comenta que "se ha introducido la enseñanza individualizada en cuarto de Básica. Varios han sido los maestros que nos han visitado en calidad de observadores del método activo. Los resultados han sido buenos, más contactos entre alumnos y profesores y entre padres y maestros. Las sesiones de evaluación han dado lugar a un mayor conocimiento de los alumnos³²."

Aquesta renovació pedagògica va anar lligada també a una major obertura cap a les altres escoles i cap a la població i a una major participació en activitats diverses en benefici dels propis alumnes: es participa en els concursos de redacció organitzats per marques comercials (Coca-Cola, Pasta La Familia...), amb l'obtenció de premis els anys 1967, 1968 i 1969. Es portaven a terme competicions esportives de bàsquet, ping-pong i atletisme tant al col·legi com en competicions comarcals entre diversos centres.

El 1969 es va aconseguir fer un festival esportiu de final de curs amb participació d'alumnes de tots els centres escolars de Manlleu, amb els nens i nenes organitzats per cursos i no per escoles, amb gran èxit. Mestres d'aquells anys recorden aquest fet com l'inici d'una relació molt més fluida i de col·laboració mútua entre les escoles de Manlleu, tant públiques com religioses.

També en aquests anys es programen conferències i xerrades per als pares de les alumnes sobre temes religiosos i sobre temes relacionats amb l'educació dels fills, per augmentar-ne la implicació. El 1965 es va formar una junta assessora de pares que va ser el preludi de les futures AMPA i que es reunien un cop al mes amb la direcció del col·legi.

Val a dir que moltes d'aquestes innovacions es van produir gràcies al tarannà obert, actiu i compromès de la germana Montserrat Saumell i de les germanes que compartien amb ella la tasca educativa en aquells moments. Aquest esperit emprenedor va fer també que es comencés a ensenyar el català.

Si bé, com hem dit al començament, un dels elements claus de l'estil Vedruna és el fet d'estar amatent a les necessitats i realitats de l'entorn, en aquests anys creiem que en algunes coses s'anava per davant de la mateixa institució. I això també ho podem aplicar a les activitats pròpiament religioses. D'una banda, els plans d'estudis havien reduït el nombre d'hores dedicades a les labors i a les oracions, però d'altra banda, progressivament va anar canviant el tipus d'espiritualitat que es practicava i es procurava que les nenes participessin

més en les celebracions, fent les lectures i els cants, preparant els textos i les pregàries i propiciant una major reflexió. Para la instrucció diària se les dedica veinteminutos. Se les da el tema con algunas preguntas que ellas han de contestar, así se las obliga a pensar y a no estar de una manera pasiva. Al final los equipos se juntan y se acaba con una conclusión práctica para aquel día. En cuanto a la preparación de las hermanas para las explicaciones, los domingos por la noche se reúnen con la madre y juntas estudian los temas que luego cada profesora acomodará a la edad de las alumnas de su clase³³.

Pel que fa als cants, la formació musical de la germana Montserrat Saumell va fer que la música fos molt present al col·legi, tant en l'ensenyament com en les celebracions religioses.

A partir del 1969 les alumnes de 5è i 6è de batxillerat aniran a fer els exercicis espirituals o convivències a Montserrat. Per a les alumnes amb més inquietuds religioses hi havia els grups anomenats de les "alpinistes", que aprofundien més en la reflexió espiritual. També durant aquest temps hi ha col·laboració amb els vicaris de la parròquia per a les celebracions religioses.

Els anys setanta, que coincideixen fonamentalment amb els anys com a superiora de la germana Dolors Alemany, es van caracteritzar per donar continuïtat a aquesta obertura cap a la població, a la renovació pedagògica i espiritual que acabem de comentar, però sobretot per la preocupació i l'empenta per adaptar-se als reptes i demandes de les alumnes, de les famílies i de la població en general.

Els plantejaments de l'escola activa es consoliden a EGB i continua amb molt bons resultats el batxillerat superior, fins al punt que ja al curs 1972-73 a petició dels pares es van acceptar nois a les aules, experiència que es valorarà molt positivament tant a nivell acadèmic, com formatiu i espiritual. En el moment d'implantar el BUP, la Comissió de Cultura de l'Ajuntament i els pares van sol·licitar oficialment al Col·legi del Carme que assumís l'organització d'aquests estudis a partir del curs 1974-75. Finalment, es va optar per fer un batxillerat municipal sota la direcció de l'equip de professorat del batxillerat superior del Carme i al començament en aules del mateix col·legi en el procés que portarà al futur institut públic.

Cal assenyalar l'esforç i la generositat que va representar tot aquest procés i així va ser valorat, ja que l'alcalde, en una carta a la mare provincial, agraeix la tasca portada a terme especialment per les germanes Dolors Alemany i Maria Vidal. Altres elements a destacar són que el 1972 s'oficialitzés la Junta de Pares que ja funcionava des de feia cinc anys i l'obertura del centre a les necessitats socials de la població. Els caps de setmana se cedien els locals a les corals, als grups sardanistes, als equips esportius, a l'Hospitalitat de la Mare de Déu, etc. La col·laboració amb la parròquia també anirà seguint i aprofundint-se durant aquests anys i en el futur.

El recorregut d'aquest treball acaba en aquestes dates de finals del franquisme. Amb la transició arribaran per a tota la societat noves realitats, noves expectatives i necessitats. També el món educatiu de Manlleu experimentarà noves situacions i reptes amb la millora i la creació de nous centres públics, primer de primària

i més endavant de secundària, amb l'ensenyament mixt, amb els nous canvis legislatius, etc. Reptes que el Col·legi del Carme ha anat assumint amb l'objectiu de formar nens i nenes seguint l'estil Vedruna i adaptant-lo a les realitats canviant del nostre temps.

FOTOS

> **1.** Llibres utilitzats durant la Segona República al parvulari de l'escola. > **2.** Certificat de "Teneduría de Libros", estudis endegats a l'escola per la germana Assumpción Cabré. > **3.** Llibre de text i continguts escolars impartits a l'escola als anys 40.

BIBLIOGRAFIA

> **1.** AGUILAR, M.; PUJOL, M. [2006, març]. "150 anys de pedagogia al Carme Vedruna". El Ter. Manlleu. > **2.** ALBAREDA, Joaquim [1984]. "L'escola laica a la Plana de Vic a principis del s. XX". A: Elements per a la Història de l'educació a Osona. Actes de les 5es jornades d'història de l'educació als Països Catalans. Vic: Eumo. > **3.** AUTORS DIVERSOS [2003]. Un segle d'escola a Barcelona. Acció municipal i popular 1900-2003. Barcelona: Octaedro. > **4.** AUTORS DIVERSOS [2006, gener]. "Mestres de la República". Sapiens. > **5.** BURGELL, M. Isabel [1994]. Carisma educatiu de Joaquina de Vedruna. Barcelona: Vedruna. > **6.** CORTADA, E. [1988]. "La dona i la institucionalització de l'ensenyament". A: Més enllà del silenci. Barcelona: Generalitat de Catalunya. > **7.** CORTADA, E. [1999, desembre]. "De las escuelas de niñas a las políticas de igualdad". Cuadernos de Pedagogía (núm. 286). > **8.** FLECHA, Consuelo [2000]. "Educació de les dones i feminismes en el segle XX". Temps d'educació (núm. 24). > **9.** FONTQUERNI, E.; RIBALTAM. [1982]. L'ensenyament a Catalunya durant la Guerra Civil. Barcelona: Barcanova. > **10.** GAJA, E. El Manlleu del segle XIX. > **11.** GASOL, Josep M. [1956]. "El Col·legi de Ntra. Sra. del Carme de Manlleu i el seu primer centenari". Lletres Amicals (núm. 13). Manlleu. > **12.** GONZÁLEZ-AGAPITO, J.; MARQUÈS, S. i altres [2002]. Tradició i renovació pedagògica 1898-1939. Barcelona: IEC/ Publicacions de l'Abadia de Montserrat. > **13.** LLACH, T.; ARUMÍ, M. [2005]. Histori documental de la Congregació de las Hermanas Carmelitas de la Caridad-Vedruna (vol. 3). Barcelona: Claret. > **14.** LOPEZ RAMOS, M.C. [2004]. Margarita Arolas (1845-1940). Cartas. Madrid: Vedruna. > **15.** LOPEZ RAMOS, M.C. [1991]. Apolonia Lizarraga (Madre Sacramento). Cartas. Madrid: Vedruna. > **16.** MARTÍN, Lúdia [1999]. Una experiència educativa. Barcelona: Vedruna. > **17.** NASH, M. [directora]. "Història de les dones als Països Catalans al segle XX". El Temps. > **18.** ROCA, A.; PUJOL, F. [2002]. Els tres Patronats de Manlleu. Manlleu. > **19.** ROCA, A.; MONTES, C.; DEVESA, V. [2005]. La Salle Manlleu 1880-2005. 125 anys educant amb il·lusió. La Salle. > **20.** ARXIU MUNICIPAL DE MANLLEU > **21.** ARXIU DE LA CASA PROVINCIAL DE VIC > **22.** ARXIU DEL COL·LEGI DEL CARME DE MANLLEU > **23.** ARXIU EPISCOPAL > **24.** ARXIU DE LA SECRETARIA DEL BISBAT DE VIC > **25.** ARXIU GENERAL DE ROMA

NOTES

> **1.** Les cites referents a l'Associació El Progrés estan extretes de: Joaquim Albareda i Salvador [1984]. "L'escola laica a la Plana de Vic a principis del s. XX". A: Elements per a la història de l'educació a Osona. > **2.** Josep González-Agapito i altres [2002]. Tradició i renovació pedagògica. 1898-1939 (pàg. 89). > **3.** Totes les cites de la Junta de Instrucció Local s'han extret del Arxiu Municipal de Manlleu. Gov. 34. > **4.** El Ter [març 2006]. > **5.** Lúdia Martín [1999]. Una experiència educativa (pàg. 57). > **6.** Escrit de la superiora general Rita Ubach [1905]. Arxiu de la casa provincial de Vic. > **7.** Lúdia Martín [1999]. Una experiència educativa (pàg. 19-21). > **8.** Rita Ubach. Op. cit. > **9.** Consuelo Flecha [2000]. "Educació de les dones i feminismes en el segle XX". Temps d'educació (núm. 24, pàg. 178). > **10.** Lúdia Martín [1999]. Una experiència educativa (pàg. 28). > **11.** Testimoni de la senyora Montserrat Parareda. > **12.** Citat a Consuelo Flecha. Op. cit. (pàg. 179). > **13.** Josep González-Agapito. Op. cit. (pàg. 507). > **14.** Fontquerni, E.; Ribalta, M. [1982]. L'ensenyament a Catalunya durant la Guerra Civil (pàg. 24). > **15.** Apolonia Lizarraga (Madre Sacramento), nascuda a Navarra, va ser la superiora general de la congregació de 1923 a 1936, any en el qual va morir assassinada. L'any 1991, a Madrid, van publicar-se les seves cartes, amb edició a càrrec de Maria Concepción López Ramos. Totes les cites que hi ha a continuació s'han extret d'aquest llibre. > **16.** Alexandre Roca [2002]. Els tres Patronats de Manlleu (pàg. 57). > **17.** A l'hora de referir-se al col·legi, el document únicament ho fa amb els termes Escola de Noies, sense que en cap lloc aparegui el de Colegio de Nuestra Señora del Carmen. Sembla que el canvi de nom podria anar lligat a la prohibició als ordes religiosos de dedicar-se a l'ensenyament. Tanmateix, estranya que en l'acta de la reunió que celebraria l'Ajuntament manlleuenc i la inspectora de primera ensenyança cinc mesos més tard es referissin a l'escola amb el seu nom habitual. > **18.** Arxiu del Col·legi del Carme. > **19.** Arxiu Municipal de Manlleu. Gov. 35. > **20.** Arxiu Municipal de Manlleu. Governació 35. > **21.** Acta de l'Ajuntament del dia 12 de desembre de 1936. Arxiu Municipal de Manlleu. > **22.** Fontquerni, E.; Ribalta, M. [1982]. Op. cit. (pàg. 30). > **23.** Arxiu Municipal de Manlleu. Llibre d'actes de l'Ajuntament [1936 i 1937]. > **24.** Fontquerni, E.; Ribalta, M. [1982]. Op. cit. (pàg. 149). > **25.** Arolas, M. Cartas (pàg. 290). > **26.** Arolas, M. Cartas (pàg. 234). > **27.** Arxiu de la Secretaria del Bisbat. > **28.** Arxiu general de Roma. > **29.** Arxiu del Col·legi del Carme. > **30.** Arxiu Municipal de Manlleu. Gov. 35. > **31.** Suplemento a los Anales correspondientes al año 1968. Arxiu Casa provincial Vic. > **32.** Idem any 1970. > **33.** Suplemento a los anales de la Congregación de las hermanas carmelitas 1967.

L'Escola del Carme, present i futur

Jordi Rosanes

75 En aquests darrers anys hi ha hagut molts canvis en el món de l'educació. La implantació de lleis educatives sobre d'altres anteriors que encara no havien acabat d'aplicar-se ha provocat un enrenou legislatiu més desorientador que no pas ordenador. Aquest fet ha estat més motivat per canvis en el terreny de l'administració política que no per canvis pensats i planificats des d'un vessant educatiu o des de les demandes de la societat. A banda d'aquest fet, que ha incidit en l'escola en alguns dels punts dels que parlarem més endavant, n'hi ha d'altres que considerem cabdals i que han marcat, marquen o marcaran el nou rumb per ser una escola de futur.

De la immigració estatal a la immigració global

Manlleu ha estat un nucli de població industrial d'ençà de l'aprofitament de la força del riu Ter. Això ha comportat que sigui una ciutat acollidora de molta immigració. A grans trets diríem que de primer va aglutinar immigració d'interior (de pobles de la comarca o de la resta de Catalunya) i això es produïa en les darreries del s. XIX i fins a mitjan s. XX. Eren els temps on l'escola acollia la figura de la dona com a la baula més feble de la societat. Recordem que dins un dels punts del projecte iniciat per santa Joaquina de Vedruna i posteriorment redactat per la Congregació de Germanes Carmelites de la Caritat hi diu: promoció decidida de la dona¹.

És en la dècada dels 50 quan es produeix l'arribada de la segona onada migratòria, persones procedents de la resta de l'Estat, especialment d'Andalusia i d'Extremadura, que arriben atrets pel gran augment de l'activitat industrial. El 1970 Manlleu tenia 13.169 habitants, la població va créixer un seixanta per cent només en el període de quinze anys, que van de 1960 a 1975, passant de 9.410 habitants a 15.054. "Pel que sabem els problemes lingüístics, d'integració cultural i social, d'habitatges i d'infraestructures de tota mena, no preocupaven excessivament els dirigents franquistes de l'època. El resultat fou un creixement urbanístic continuat i sense cap mena de planificació, amb tot el que implica de deficiències, d'especulació, de mala qualitat dels habitatges, i una certa segregació urbana dels immigrants, amb les dificultats afegides que suposava de cara a l'integració. Aquest increment demogràfic i la necessitat de nous habitatges va fer que sorgís un nou barri, el de l'Erm, on s'hi construïren els blocs d'en Mateu i en Garcia i on es concentrà la població nouvinguda amb la guetització que va suposar. Les deficiències en tots els aspectes de l'eufòrica planificació franquista s'agregaren amb la crisi del sector tèxtil als setanta. Amb

l'inici de la transició Manlleu va recuperar la seva vitalitat social i, tal com ja havia passat a la primeria del segle, el moviment obrer, associacions, partits polítics en la clandestinitat, i d'altres escol·lectius amb inquietuds, van començar a denunciar i a reivindicar solucions als conflictes plantejats²."

Una vegada les famílies novingudes s'anaven situant i econòmicament anaven reeixint, algunes optaven per l'escola del Carme com a mostra d'integració i de voler que les seves filles anessin a les "Monges" com popularment sempre s'ha conegut l'escola. Segons paraules de la Gna. Montserrat Torredelot, directora i titular del centre a finals del anys 70 i a començaments dels 80, "...alguns pares procedents d'Andalusia i d'altres contrades de l'Estat s'implicaren molt amb l'escola i si bé no van voler ocupar càrrecs, el cert és que s'hi van fer molt, amb l'associació de pares que s'estava formant i amb altres esdeveniments de l'escola, recordo el Sr. Pecellín...³".

L'escola actualment compta amb alumnes de tercera generació d'aquesta immigració vinguda de terres de la resta de l'Estat, amb això està tot dit, el grau d'assimilació i l'estimació envers l'escola que ha esdevingut un model d'integració social de la segona onada migratòria.

I d'ençà els anys vuitanta comença a arribar la tercera onada migratòria, aquest cop en un principi provinent del Magreb. "Són homes que han deixat el seu país d'origen, de manera forçada, per guanyar-se la vida. Vénen sols i aterren a Manlleu atrets per la demanda de mà d'obra barata que hi ha a la construcció, al sector tèxtil i a la indústria càrnia. Al començament, són homes sols, amb un nivell nul o baix d'instrucció, i per això mateix, saben que ocuparan els graons laborals inferiors. Saben que hauran de treballar en feines escarrassades i mal pagades, és a dir, les que refusen els treballadors d'aquí. La majoria, a causa de la seva situació il·legal, no tenen contracte de treball, ni tampoc permís de residència. Viuen en cases en pèssimes condicions d'habitabilitat i paguen lloguers desmesurats. S'amunteguen en pisos petits sense cap mena d'intimitat⁴".

Amb aquesta primera arribada, a causa de la nova onada migratòria que començava a produir-se s'implantà a Manlleu un nou model d'escolarització, més tard mal anomenat el model vigatà; a l'escola se li assignaren els primers alumnes magrebins... "Quan un dilluns al matí en Mohamed, en Samir i en... van arribar a l'escola tremolaven de por, anaven amb el cap cot, no se'ns comunicaven... Però molt aviat es van sentir a collits pels diferents companys, pels respectius tutors, fins i tot per alguns dels pares dels respectius companys que els convidaven a jugar amb els seus fills al Passeig del Ter i fins i tot a casa seva. Cal dir que eren uns nens molt tranquils, que venien de Melilla i que entenien una mica el castellà. Tot plegat va fer que la primera trobada amb la immigració fos molt fàcil. Quan al cap de mig any el pare ens comunicava que els nens tornaven al seu país ho vam sentir de tot cor⁵".

El curs següent, noies d'una mateixa família anomenada El Fatimy van ser la primeres nenes, les quals precedirien el nou repte que l'escola tindria al davant. "L'any següent, molt a començament de curs, s'integraven dues famílies més: la família El Fatimy i la família Botasghount amb la Sanaa, la Nadia, la Soukaila,

en Mohamed, la Sana... En general, tot i que no ens entenien gens, la integració va ser fàcil. Eren pocs i aviat van entendre i van parlar el català. Quin goig sentim ara quan veiem algunes d'aquestes nenes, noies avui, treballant en oficines, atenent el públic amb un català impecable i amb una exquisida educació, o bé estudiant a la universitat o fent cicles formatius amb molt d'èxit."

Però a la situació administrativa municipal que va apostar, encertadament, per la distribució equitativa dels nouvinguts, cal afegir la volença de la congregació i la titularitat del centre a obrir-se a aquest nou repte que es començava a esdevenir a finals dels anys 80.

A la declaració de la congregació, hi resa "Amor preferencial als pobres⁵" i en un altre punt hi diu "Servei incondicional a les persones⁷". Amb aquests dos punts queda més que justificada la postura d'assumpció social de l'acolliment d'alumnat immigrant per part del Carme-Vedruna.

En aquest article es reproduïxen una part de les impressions de la germana Roser Canela, directora de l'escola de l'època, sobre aquell intens període.

Tot i que el pas del temps suavitza la visió de les dificultats hagudes, s'ha de reconèixer que n'hi va haver, de dificultats, i no precisament pel cantó educatiu sinó pel cantó administratiu, sobretot en aquests primers anys. "El procés d'integració d'alumnes nouvinguts va començar fa una bona colla d'anys, potser una vintena. Els primers passos van ser una mica difícils. Hi havia pocs alumnes magrebins a Manlleu, desconexíem la manera de tractar-los i rebre'ls ens venia imposat per la inspectora que hi havia en aquell moment amb l'afegit de no rebre cap recurs per a poder atendre degudament aquesta nova situació que se'ns presentava⁸."

Cal dir que durant molt anys l'escola ha assumit una autèntica funció social i en bona part sense massa reconeixement per part de l'Administració.

Hi havia, en el pensament del claustre i de la direcció de l'escola, la impressió d'haver de matricular alumnes per obligació i llavors ja t'espavilaràs. "Cal no oblidar, però, que tot això va suposar moltes i moltes hores de reunions, de trobades, moltes demandes d'ajuda a l'Administració, d'estira-i-arronses amb inspecció, entrevistes amb els diferents delegats d'ensenyament, moltes negatives i promeses. Suposo que, com a tot arreu, no tots s'ha solucionat, que patim dificultats, que l'elevat nombre d'alumnes nouvinguts, malgrat les ajudes que avui es reben, fa difícil la nostra tasca⁹."

I el cert és que ja des del primer moment l'ajut de les germanes jubilades fent una tasca de primera acollida va proporcionar al centre un plus d'efectivitat per entomar aquest fet. A poc a poc l'Administració sí que ha anat aportant més recursos. El propi centre, lligat als recursos de mediació municipal, crea un procediment d'acollida als nouvinguts, estableix i gestiona recursos educatius propis per a l'acollida, però el flux migratori no decreix. "Amb els anys, tot i tenir feines inestables, es veuen amb cor de fer venir els

fills més grans, en edat de treballar. I així, de mica en mica, en arribar a finals dels noranta comencen el procés de reagrupament familiar, fent venir la dona i els fills més petits¹⁰”

Si el 1981 Manlleu tenia censats 15.962 habitants, avui, a principi de 2006, passa dels 20.000 habitants. D'aquests, aproximadament uns 2.100 provenen de països extracomunitaris, la majoria del Marroc. Hem crescut en habitants i en complexitat social. L'anomenada fins ara vila de Manlleu passa a tenir la denominació i rang de ciutat.

Amb tot, com a escola també intentarem donar resposta a aquesta nova situació. La diversitat és i ha de ser vista com un repte. De fet per l'escola ja és viscut d'aquesta manera i des del 1987 així s'entoma. “I ja no tot va ser de color de rosa: dificultats per entendre'ns, dificultats per ensenyar, per atendre'ls, per integrar-los... Possiblement tots recordem com buscàvem material adequat, com aprofitàvem els pocs recursos que ens arribaven des de l'Administració, com lluitàvem per aconseguir una bona convivència entre tots... i les moltes hores fosques. Però segurament tots recordem també les moltes hores de goig. Aquelles jornades interculturals en què vam voler fer “UN MÓN PER A TOTS” amb la festa inaugural plena de colors que ens recordava la pel·lícula Hoy empieza todo, la nostra passejada pels cinc continents i l'emoció de la tarda de cloenda amb el pati ple d'alumnes, professors, pares i mares, familiars... i el gran silenci que es va fer mentre les nenes magribines dansaven al ritme de la seva música... I tants i tants detalls que tots podríem anar explicant quan recordem els petits o grans avenços que tots plegats anàvem fent en el difícil però joïós art d'educar els nostres infants en la riquesa de la diversitat¹¹.”

Amb tot, cal dir que tot i disposar de més professorat —s'ha passat de 36 mestres el 1988 a 48 mestres en el curs 2005-2006—, l'escola, com la resta d'escoles del municipi, es trobarà amb un risc d'efectivitat amb l'acollida i l'ajut als nous alumnes; ja que el tant per cent d'alumnes nouvinguts a gener de 2006 és del 28%. “...a partir del 20% “d'estrangers” els centres que funcionen correctament llavors poden arribar a patir alguna mena de desajust que els afecti negativament. Fins a aquest nivell l'escolarització és “perfectament suportable”¹².”

Dins aquests paràmetres val a dir que s'espera que la integració d'aquests alumnes sigui una realitat i que quan tinguin fills i optin lliurement per portar-los a l'escola no siguin considerats de “necessitats educatives especials derivades de situacions socials desfavorables” com actualment han estat denominats.

Aquest fet és una qüestió a constatar perquè com a escola concertada cristiana es vol remarcar el fet de l'acceptació d'alumnat estranger i que el principal valor ha de “ser la persona i la seva formació integral i servir a la millora de la societat¹³”. Cal dir en veu alta que com a membres d'aquesta societat, tenim molt clar aquest treball, malgrat titulars periodístics com:

“Els grans col·legis concertats no escolaritzen immigrants” (El Periódico, 20-11-2005)

“La escuela concertada catalana podrá cobrar cuotas a las familias durante seis años más” (La Vanguardia, 19-1-2006)

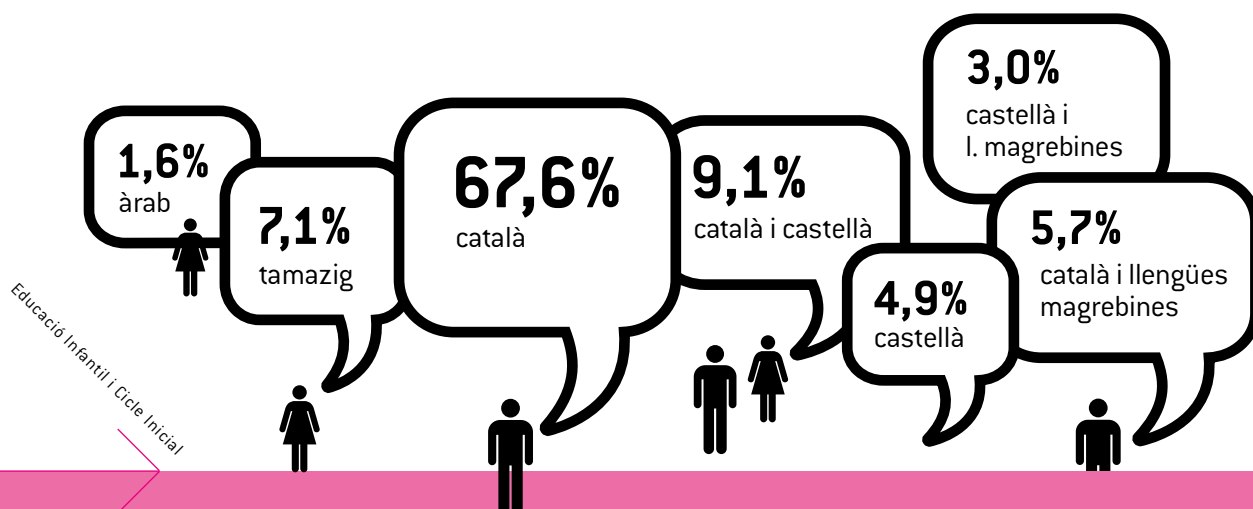
“CONCIERTOS EDUCATIVOS. El pacto prevé establecer contratos programa con la escuela privada de tal manera que éstos incluyan el módulo económico (concierto) adecuado para garantizar la gratuidad de la enseñanza, y que comprometan a los centros a admitir a alumnos inmigrantes.” (La Vanguardia, 19-1-2006).

Per il·lustrar l'acolliment d'alumnes estrangers vegem-ne la seva progressió en els darrers 8 anys. La rebuda d'alumnes immigrants en números:

Curs	Alumnes		Gràfica
1998-1999	Alumnes immigrants	044	
	Total alumnes	556	
1999-2000	Alumnes immigrants	062	
	Total alumnes	563	
2000-2001	Alumnes immigrants	077	
	Total alumnes	601	
2001-2002	Alumnes immigrants	107	
	Total alumnes	613	
2002-2003	Alumnes immigrants	133	
	Total alumnes	632	
2003-2004	Alumnes immigrants	155	
	Total alumnes	659	
2004-2005	Alumnes immigrants	168	
	Total alumnes	669	
2005-2006	Alumnes immigrants	188	
	Total alumnes	683	

Percentatge d'immigració en els darrers 8 anys							
1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
7,9	11	12,8	17,4	21	23,5	25,1	27,5

Com es pot veure, la progressió que ha seguit l'escola en l'acolliment de nous alumnes va en consonància amb l'augment demogràfic que ha experimentat Manlleu, que actualment ronda el 28% d'immigrants respecte de la població total.

Una altra funció que acomplim és ser un Manlleu en petit. Fixem-nos en les llengües parlades a casa dels nostres alumnes: Qüestionari 1A- Educació Infantil i C. Inicial / Qüestionari 1B- C. Mitjà i C. Superior¹⁴

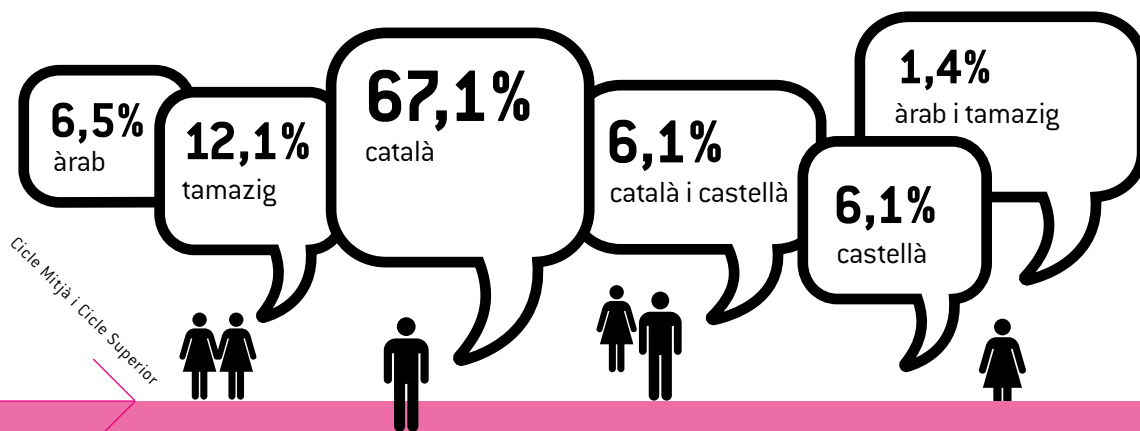
Això, amb el dia a dia que la convivència comporta, ens fa estar contents. I és palesa que es va per bon camí en les paraules de J. Prats: "S'ha de reproduir la societat dintre del mateix centre educatiu"¹⁵. I els nostres centres són un bon camí per a la integració, segons aquest assessor de l'informe PISA, que acaba incidint: "Els centres concertats constitueixen, en la majoria de casos, un receptacle ideal per als nous nadius"¹⁶.

El Carme-Vedruna podem constatar que s'ha avançat en el temps en entomar el fet de la immigració; això que es demana ara que els centres concertats acullin alumnes immigrants, aquí a Manlleu ja fa prop de vint anys que és una realitat. Com a mostra, l'any 1996 es guanya el premi Escoles del Baldiri Reixac per l'acolliment i integració d'alumnat nouvingut sota el prisma d'una escola cristiana.

No estalviarem esforços en aquest sentit, ara bé no ens volem centrar únicament en el fenomen de la immigració com a fet més significatiu de diversitat. La diversitat la tenim a les aules: alumnes amb un alt quocient intel·lectual, hiperactius, amb dificultats d'aprenentatges, amb desestabilització familiar, amb disminucions... a tots ells també els donem i els seguirem donant resposta. El futur és avui.

Cap a una escola d'infants (els efectes de la LOGSE)

Un altre fet significatiu i que ha marcat el tarannà de l'escola és la implantació de la LOGSE el 1990. En un dels punts determinava una nova estructuració del sistema educatiu: les etapes educatives i les edats que comprenien quedaven modificades. Si fins aleshores l'escola tenia alumnes amb edats compreses dels 3 fins als 14 anys, la implantació de la nova llei reestructuraria l'edat dels 3 fins als 12 anys.

El panorama d'aquesta nova situació s'esdevingué mercès a l'acord de col·laboració amb La Salle. Les dues institucions, Germanes Carmelites de la Caritat i Germans de la Salle, tenint com a titulars la germana Dolors Tresserra i Faja i el germà Modest Senmmartí, respectivament, acordaren una vinculació educativa per tal d'assumir El Carme-Vedruna les etapes d'Educació Infantil (de 3 a 6 anys) i d'Educació Primària (de 6 a 12 anys), mentre que La Salle faria l'etapa d'Ensenyament Secundari Obligatori (ESO, dels 12 anys fins als 16 anys) i el Batxillerat (dels 16 fins als 18 anys). També La Salle té un Patronat que ofereix cursos de formació laboral al jovent.

Amb aquesta nova distribució de l'alumnat, la presència de l'escola concertada a la ciutat, a més de l'altre centre d'aquestes característiques (Casals Gràcia), estaria garantida i consolidada.

Les primeres repercussions de la nova estructuració va ser tant a nivell d'espai físic dels edificis (obres, nous espais interiors, nova estructuració,...)¹⁷ com a nivell humà: mestres que havien impartit la docència a La Salle han passat a l'escola del Carme-Vedruna (8 mestres: Carme Ayats, Laura Terricabras, Margarita Vilalta, Carme Freixa, Jacint Sala, M. Àngels Dot, Rosa M. Criballés i el germà Enric Escaño) i a l'inrevés, mestres que havien estat al Carme fent classes han passat permanentment o puntual a La Salle (4 mestres: Gna. Roser Canela, Jaume Planas, Anna Pujol i Dolors Rovira).

Una novetat sempre crea expectatives de tot tipus, recels, temors, esperances, il·lusió... però el cert és que aquesta ha estat valorada molt positivament per la població i aconsegueix les premisses d'un tríptic editat conjuntament pels dos centres:

> El nostre centre està vinculat al centre docent: La Salle-Manlleu.

> Resolució 563/97 de la Direcció General de Centres. Units per oferir una educació cristiana des dels 3 fins als 20 anys. Les escoles El Carme-Vedruna i La Salle volen donar conjuntament una resposta social al dret que té tota persona a l'educació. Educació que vol ser integral i d'inspiració cristiana¹⁸.

D'ençà aquesta nova estructuració El Carme-Vedruna passarà progressivament a tenir tres línies per curs educatiu, en un procés que quedarà culminat el 1997. A partir d'aquest moment, l'escola del Carme-Vedruna podem dir que ha esdevingut una escola d'infants, amb una capacitat per a 225 places per a Educació Infantil i de 450 per a Educació Primària i amb el tarannà que això comporta.

De l'"Asociación de padres" (1971) a l'AMPA

Com a moltes escoles, la participació dels pares als centres educatius ha estat motivat pel creixent grau d'implicació de les famílies i d'un temps ençà també determinada per les diferents lleis d'educació que han aparegut en aquests darrers anys. Aquesta participació i lligam entre escola i família ha de ser un altre puntal bàsic per al fet educatiu i social de l'escola. Per aquest motiu en fem un altre capítol especial.

Els primers moviments d'associacionisme per part de les famílies sorgiren per allà els anys 70, quan el règim polític d'aleshores dictaminava que qualsevol associació havia de sotmetre's a la "Ley de asociaciones" de 24/12/1964.

El nom de Asociación de padres de alumnos del colegio "Nuestra Señora del Carmen-Manlleu" era el títol de l'associació de pares dels anys 60 i 70. És curiós observar la paraula "alumnos" quan la presència d'alumnat masculí estava acotada només a cursos de parvulari, fins a 6 anys. D'aquella època, se'n conserva encara un exemplar¹⁹ segellat pel Bisbat de Vic i en el qual es recullen algunes frases interessants. En el capítol 2n hi trobem el títol: "Advocación- La Asociación está bajo la advocación de Nuestra Señora del Carmen." De fet, moltes escoles Vedruna prenen el nom de la Mare de Déu del Carme, ja que recordem que la institució són les Carmelites de la Caritat.

La relació estreta de l'escola amb el Bisbat era molt lògica i comú. Veiem que l'escola Vedruna de Sabadell també seguia aquestes directrius. "L'APA de l'Escola del Carme es constituí el curs 1971-72, s'elaboraren uns estatuts per regir-la i el 25 de març de 1972 foren aprovats i va quedar inscrita a la Federació Diocesana d'Associacions Catòliques de Pares de Família²⁰."

Els canvis polítics i socials, en estrenar la democràcia, van portar aires nous a les escoles. L'octubre de 1976, els bisbes de la Conferència Episcopal Tarraconense van publicar el llibre L'Escola cristiana que volem. D'aquí es desprenen una sèrie de canvis per a la societat.

Serà el 14 de febrer de 1979, quan sota la presidència del Sr. Bonaventura Godayol i Mas i amb la ratificació dels socis fundadors es creen uns nous estatuts. En paraules del Sr. Bonaventura Godayol "...eren temps en què la junta ensaveníem molt, però sobretot diria que eren temps que l'escola començava a necessitar dels pares per afrontar els nous temps que es presentaven plens de canvis en el món social, laboral..."

Formalment fou el Govern Civil de Barcelona qui ratificà els estatuts l'1 de febrer del mateix any. La modificació també afectà al nom, quedant en "Asociación de padres de alumnos del colegio del Carmen de Manlleu". Un fet rellevant d'aquests nous estatuts fou que, tot i ja entrar en els primers anys de la democràcia, el Govern Civil els retornà aprovats però amb un apèndix en el qual hi constaven les obligacions a les quals quedava sotmesa la nova associació, que encara quedaven emparades per la Ley de asociaciones de 1964. Canvis sí, però a poc a poc, devia pensar algun sector de l'Administració. Però un dels canvis més significatius era el de la coeducació a l'escola, que iniciada a mitjans dels anys 70 s'aniria instaurant a tots els cursos. La presència de la paraula "alumnos" ja tindria més sentit, malgrat que l'essència femenina de l'escola és irrefutable i no apareixerà en la denominació de l'associació fins ben entrada la dècada dels 90, quan ja es portaven prop de 150 anys d'escola.

Serà gairebé una dècada més tard, i essent-ne president el Sr. Josep Autet i Sanglas (epd), quan es redactin els estatuts que actualment encara regeixen. Aquests estatuts foren aprovats en assemblea anual ordinària el 21 de novembre de 1987 i més tard en assemblea general extraordinària el 15 de desembre del mateix any. Posteriorment van ser ratificats pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, en data del tres de març de 1988. El nom d'Associació de pares d'alumnes del col·legi del Carme²¹ serà inscrit amb el n. 3764 de la secció 1a del Registre de Barcelona, a l'empara de la Llei orgànica 8/1985 de 3 de juliol i del Decret 202/1987 de 19 de maig del Departament d'Ensenyament.

Aquest mateix any l'APA fa l'adscripció com a club a la Direcció General de l'Esport; hi consta en el tom 1, foli 175, núm. 350, amb data 21 de juliol de 1988. Aquest fet és motivat pels nombrosos equips esportius de futbol sala, de tennis taula, de bàsquet, de minibàsquet i un d'handbol que competien durant els caps de setmana.

Evolució jurídica de l'entitat

Any de la publicació dels Estatuts	
Any publicació	Abans del 1979
Entorn polític	Dictadura i transició
Denominació	Asociación de padres de alumnos del colegio "Nuestra Señora del Carmen"- Manlleu
Finalitats i objectius	a/ Primordialment, la participació, amb el col·legi, de la formació integral dels alumnes, creant i impulsant les activitats necessàries i convenients per a aquesta finalitat. b/ La unió dels associats amb vistes a una mútua comunicació d'experiències, criteris i observacions, així com la recíproca ajuda moral i de consell. c/ La defensa dels drets de l'alumne relacionats amb la perfecta formació cristiana, patriòtica, social i humana. d/ La promoció d'un esperit cristià de cooperació mútua entre els associats i en ordre a una assistència social en benefici dels alumnes.

Estatuts	
Any publicació	Entre el 1979-1987
Entorn polític	Primers anys de la democràcia
Denominació	Asociación de padres de alumnos del colegio del Carmen de Manlleu
Finalitats i objectius	<p>a/ Facilitar el contacte entre els pares i els tutors dels alumnes, amb el director i amb el professorat del centre. b/ Estimular la creació de les instruccions, serveis i activitats complementàries del col·legi, perquè puguin encarrilar les possibilitats dels alumnes, segons la capacitat i aptitud de cadascú, d'acord amb una encertada orientació professional i aprofitant al màxim les ajudes que la societat i l'Estat ofereixin als alumnes. c/ Ajudar el col·legi en la seva especial i concreta funció educadora, col·laborant, dins de les possibilitats, amb l'Associació, perquè estigui dotat dels mitjans necessaris per al seu desenvolupament. d/ Promoure, d'acord amb els suggeriments dels professors, les oportunes activitats postescolars perquè els alumnes que causin baixa del col·legi trobin un llaç d'unió entre les escoles i el món del treball o dels estudis superiors. e/ Canalitjar les iniciatives i els suggeriments dels pares d'alumnes en ordre a la major eficàcia i servei de l'escola en col·laboració amb la direcció i el quadre docent. f/ Coordinar amb el centre escolar, per tal de completar dins la família la tasca educadora del centre docent, contribuint a la formació integral de l'alumne.</p>

Estatuts	
Any publicació	Després del 1987
Entorn polític	Assentament de la democràcia (la Generalitat és qui gestiona l'ensenyament)
Denominació	Asociació de pares d'alumnes del col·legi del Carme
Finalitats i objectius	<p>a/ Donar suport i assistència als membres de l'associació i, en general, als pares i tutors, als professors i als alumnes del centre i als seus òrgans de govern i de participació, en tot el que es refereix a l'educació dels seus fills i, en general, de tots els alumnes matriculats al centre. b/ Promoure la participació dels pares dels alumnes en la gestió del centre. c/ Assistir els pares dels alumnes en l'exercici del seu dret a intervenir en el control i en la gestió del centre quan aquest sigui sostingut amb fons públic. d/ Promoure la representació dels pares dels alumnes en els consells escolars dels centres públics i concertats, i d'altres òrgans col·legiats. e/ Facilitar la col·laboració del centre en l'àmbit social, econòmic i laboral de l'entorn. f/ Col·laborar en les activitats educatives del centre i cooperar amb el Consell Escolar en l'elaboració de les directrius per a la programació d'activitats complementàries, extraescolars o de serveis. g/ Promoure les activitats de formació de pares, tant des del vessant cultural com de l'específic de responsabilització en l'educació familiar. h/ Fomentar la pràctica de l'esport i realitzar tota mena d'activitats físico-esportives. i/ I d'altres que, en el marc de la normativa educativa, els assignin els seus respectius estatuts.</p>

Més tard, la coneguda abreviació de la institució APA donà pas, amb l'arribada de la LOGSE, a una altra abreviatura: AMPA (Associació de mares i pares d'alumnes). Tot i estar molt acceptat per part de tothom el mot AMPA, el cert és que de moment no ha estat oficialitzat de manera formal en cap assemblea ni ratificat per cap organisme oficial. S'ha de dir que moltes associacions de pares i mares es troben en igual situació.

L'AMPA avui

La Junta de l'AMPA de l'escola El Carme-Vedruna de Manlleu del curs actual (2005-06) està formada en aquests moments per 28 famílies, representants dels diferents grups-classe de l'escola, que han estat escollides per votació d'entre totes les famílies del grup-classe al qual pertany el seu fill/a. Aquests representants es renoven periòdicament cada tres anys. La junta està organitzada en comissions de treball, la qual cosa permet repartir i diversificar les tasques que cal portar a terme. Un cop cada mes, es reuneix tota la junta i es posa en comú el treball de cada comissió, es discuteix i es prenen decisions.

Les diferents comissions que té l'AMPA	
FESTES	EXTRAESCOLARS
Preparació de totes aquelles activitats relacionades amb els pares, com ara conferències, tallers, cursets, així com la festa de final de curs, per a tots els alumnes i pares de l'escola.	Organització i seguiment de les diferents activitats extraescolars: informàtica, expressió corporal, futbol, escola esportiva...
	LLIBRES
	Gestió de la venda de llibres de text.
COMUNICACIÓ	ESCOLA D'ESTIU I COLÒNIES
S'encarrega d'elaborar els documents per tal de fer arribar als associats i associades i a la resta de la comunitat educativa la vida de l'entitat.	Organització, durant el mes de juliol, de l'escola d'estiu i de colònies.

L'empenta de l'associació també es reflecteix directament i proporcionalment en la vida de l'escola. Una (l'escola) depèn de l'altra (AMPA) i a l'inrevés. Aquest esperit es pot resumir molt bé amb el poema que, el Nadal de 2005, l'AMPA ha fet arribar a la resta de la comunitat educativa i que mostra que tots volem remar cap al mateix cantó, el futur és aquí: Avui que el cel ha netejat el cel, / sé que som u, ocell, ona i oratge, / que tots brostem d'una mateixa arrel / i tots anem a la mateixa platja²².

Relació dels presidents de l'associació i any d'inici del càrrec:

> Sr. Bonaventura Godayol (1977), Sr. Daniel Leiva (1980), Sr. Josep Valldoriola (1982), Sr. Rafael Rierola (1984), Sr. Josep Autet (1987), Sr. Lleonart Sánchez (1990), Sr. Joaquim Casas (1993), Sr. Ramon Vallbona (1995), Sra. Lourdes Areñas (1998), Sr. Àlex Varela (2001), Sr. David Febrer (2004) i Sra. Judit Juvanteny (2005).

Menció a part i com a fet significatiu de la participació dels pares en la vida escolar és l'aparició dels Consells Escolars. Després de la promulgació l'any 1985 de la Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE), en què es regulava amb caràcter general la participació en el sistema educatiu no universitari, el Parlament de Catalunya aprovà la Llei 25/1985, de 10 de desembre, dels Consells Escolars, per la qual s'estructura aquesta participació. Sota la titularitat de la germana Montserrat Torrediflot s'inicià aquesta nova etapa de participació democràtica, ja que cada sector vota els seus representants, de tots els estaments de la comunitat educativa. El Consell Escolar és el màxim òrgan de la comunitat en el govern de l'escola, malgrat que la nova llei d'educació (LOE) que ens espera en modificarà una mica les atribucions. En ser una escola amb alumnes menors d'edat, actualment no té representants de l'estament alumnes i queda compost de la següent manera:

Consell Escolar

Número de representants del Consell Escolar					
1	3	4	4	1	1
President/a del consell	Representants de la titularitat	Representants dels pares i mares	Representants dels professors	Representant de l'AMPA	Representant d'administració i serveis

A qui ha format part de l'Associació o del Consell Escolar i ha restat en l'anonimat en aquest article, a aquelles persones voluntàries amb afany de servei que fins i tot han hagut de treballar per l'escola en temps difícils i alhora proporcionar als seus fills i filles un desenvolupament socioeducatiu complet, vagi des d'aquest article el més sincer reconeixement.

De la Congregació a la Fundació

El darrer canvi que pot transformar l'escola ha estat el canvi de titularitat.

Les vocacions religioses han anat minvant al llarg de la darrereria de s. XX a Europa i això també s'ha reflectit en el nombre d'educadores religioses en els diferents centres. Cal recordar que a principis dels anys 50 ben poques eren les persones laiques que exercien de mestres en les escoles religioses. La majoria d'escoles estaven sota la tutela de germanes tant en la direcció com ocupant plaça de docent. Al llarg dels anys, la presència dels laics va anar augmentant de forma ben notòria. Als anys 70 l'escola ja comptava amb un 60% de personal laic. Amb el pas del temps i amb la davallada de vocacions religioses (recordem que El Carme-Vedruna als anys 80 comptava amb un 30% de religioses en la plantilla docent) la titularitat de les Germanes Carmelites va anar pensant com calia plantejar el

futur per a les seves escoles de cara a un temps proper. Les decisions a prendre podien ser múltiples, però el compromís envers l'educació²³ era ferm i es va optar per obrir les escoles a persones laiques, ja no tan sols en la docència, sinó en els càrrecs directius. El 2003 la titularitat del Carme-Vedruna era representada per primera vegada a la seva història per una persona laica, la Srta. Assumpta Pomier i Dot, que rellevava la Gna. Dolors Tressera i Faja.

Aquest canvi prendrà realitat de nou temps en forma d'una fundació que agruparà tots els centres Vedruna de la província de Barcelona, un total de 13, amb la finalitat que tinguin una consolidació de cara al futur.

Aquest canvi significatiu es comença a gestar oficialment a les darreries dels anys 90, arribant al punt culminant el 2004, quan els primers centres canvien de nom de titularitat i passen a formar part de Fundació Privada Educativa Vedruna-Barcelona (en comencen a formar part de forma oficial Vedruna-Berga, Immaculada de Barcelona, Joaquina de Vedruna de Terrassa, i a principis del 2005, Manlleu).

RESOLUCIÓ

EDC/301/2005, de 28 de gener, per la qual s'autoritza la modificació de l'autorització d'obertura del centre docent privat El Carme-Vedruna, de Manlleu. (...)

PertalderesoldrelasolicitudpresentadaalscorrespondentsserveisterritorialsdelDepartamentd'Educaciópeltitular del centre docent privat El Carme-Vedruna, de Manlleu, en petició d'autorització de canvi de titularitat, es va instruir l'expedient corresponent. (...)

S'autoritza el canvi de titularitat que passa a ser Fundació Privada Educativa Vedruna-Barcelona²⁴ (...)

Un pas que per a alguns calia fer, i que comporta un alt grau de voluntat de continuació de l'obra iniciada fa més de 180 anys per la fundadora, santa Joaquina de Vedruna, i a la qual ara altres mans s'incorporaran per dur-la a terme. De Carmelites de la Caritat passarà ara a dir-se Fundació Privada Educativa Vedruna-Barcelona, però l'essència i la finalitat de ser al costat de la infància, del jovent, dels necessitats i del país només han fet que actualitzar-se.

Reptes de futur

Tots aquests esdeveniments que hem detallat en els capítols anteriors configuren per a l'escola una dinàmica especial, que determinarà un futur immediat. Tots aquests processos li hauran de servir per seguir essent una institució estimada pel poble i per seguir fent aquesta tasca sorda i constant d'ajudar les famílies manlleuenques en la formació de les futures generacions.

Aquesta n'és l'organització actual i amb aquestes persones, juntament amb les que vinguin, caldrà avançar per fer una escola plenament integrada en el s. XXI.

Organització i funcionament 2005·2006

Entitat titular: Fundació Privada Educativa Barcelona - Manlleu

ÒRGANS DE GOVERN

Equip directiu	Rep. de l'entitat titular i directora	M. Assumpta Pomier i Dot
	Subdirectora	Lourdes Granados i Martínez
	Cap d'estudis de Primària	Laura Terricabras i Cola
	Cap d'estudis d'Educació Infantil	Anna Altarriba i Lladó
Equip coordinadors	Educació Infantil	Esther Aligué i Pujol
	Cicle Inicial	M. Dolors Riera i Aguilar
	Cicle Mitjà	Anna Font i Font
	Cicle Superior	Gemma Tió i Curto
Claustre professors	Educació Infantil	Anna Altarriba i Lladó, M. Àngels Vila i Musachs, Esther Aligué i Pujol, Meritxell Terradellas i Delgar, M. Teresa Font i Casas, Dolors Montaña i Capdevila, Laura Vilardell i Saborit, Carme Ayats i Soliva, Vicky Castells i Molas, Montse Canadell i Vives, Maria Molist i Bau, Eva Vallbona i Güell, Mireia Farrés i Blanch.
	Cicle Inicial	Ramona Collell i Suriñach, Francesca Tarrés i Collell, Margarita Vilalta i Verdaguer, M. Dolors Riera i Aguilar, M. Àngels Dot i Dot, Carme Freixa i Domènech, Anna Vallier i Matas, Imma Pomier i Dot, Meritxell Martí i Sala, Laura Martínez.
	Cicle Mitjà	Laura Rovira i Ginebra, Jordi Rosanes i Clos, Anna Font i Font, Ramona Montmany i Roma, Eugènia Juanola i Porqueras, Carme Castells i Bonet, Jacint Sala i Sitjar, Laura Terricabras i Cola, Laura Font i Rafart, Gemma Mora i Muntada.
	Cicle Superior	Ernest Pla i Brunet, Tina Pecellín i Carrasco, M. Carme Boix i Escarrà, M. Carme Riera i Parés, Rosa M. Criballés i Castells, Anna Bosch i Burgaya, Lourdes Granados i Martínez, Gemma Tió i Curto, Neus Trabal i Parés, Elisabet Martin i Burgos, M. Carme Miquel, Dolors Rovira i Ginebra, Núria Martínez i Molist, M. Assumpta Pomier i Dot.
Departament psicopedagògic		Anna Font i Rafart

PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS	
Cap d'administració	Roger Caballeria i Treserra
	Patrocini Cuadrench
	Carme Tuneu
	Fe López
	Mercè Font

L'estructuració en departaments, equips o projectes és la següent:

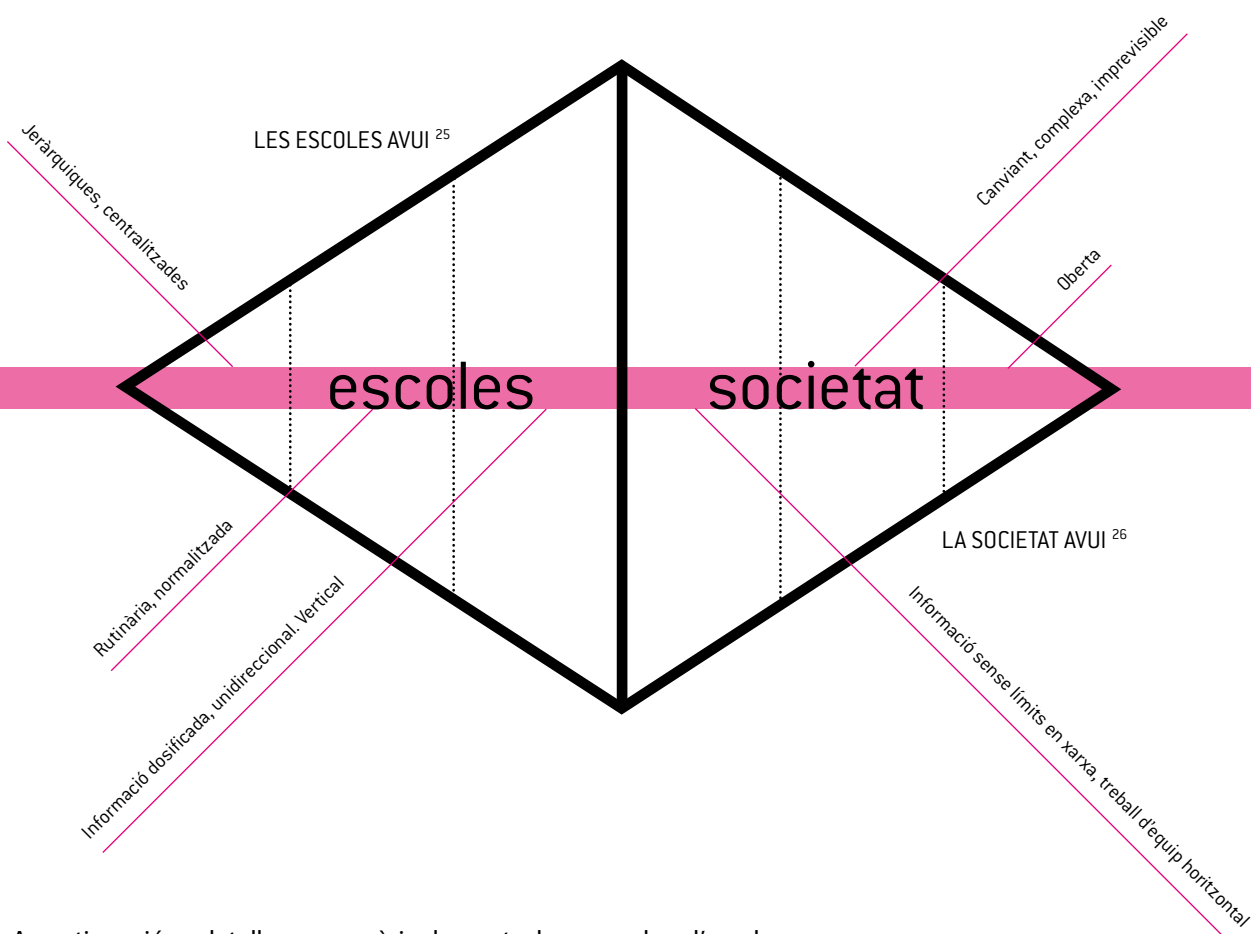
EQUIP DE PASTORAL	
Equip de pastoral	Anna Font i Rafart
Coordinadora i Cicle Superior	Lourdes Granados i Martínez
Direcció	M. Assumpta Pomier i Dot
Cicle Mitjà	Eugènia Juanola i Porqueras
Cicle Inicial	Ramona Collell i Suriñach
Educació Infantil	Laura Vilardell i Saborit
Projecte Religió	Eugènia Juanola i Porqueras

PROJECTE ESCOLA VERDA	Carme Riera i Parés
	Rosa M. Criballés i Castells
	Laura Terricabras i Cola
	M. Àngels Vila i Musachs

DEPARTAMENT DE PLÀSTICA	Laura Rovira i Ginebra
	Rosa M. Criballés i Castells

PROGRAMA FAMÍLIA ESCOLA: ACCIÓ COMPARTICA (FEAC)	Carme Ayats i Soliva
	Ernest Pla i Brunet
	Jordi Rosanes i clos

TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I DE LA COMUNICACIÓ (TIC)	
Coordinadora d'informàtica	Vicky Castells i Molas
Coordinadora pàgina web	M. Carme Boix i Escarrà

A continuació es detallaran una sèrie de punts de com vol ser l'escola:

1	> Una escola que conservi les moltes coses que fa i que fa bé: desenvolupament d'habilitats de lectura i escriptura, pensament matemàtic, de respecte al medi...
2	> Una escola que potencii les habilitats bàsiques (les quals ja es treballen en l'avaluació anual de les competències bàsiques) i la formació en valors humans i personals dels alumnes, que considerem que és un punt també molt elaborat i només cal veure les nombroses campanyes que promou l'escola: campanya de l'esmorzar solidari, campanya de l'encesa solidària, col·laboració amb Càritas en la campanya de Nadal, el Domund, assistència a la residència d'avis de Manlleu tant per Nadal com per Pasqua, col·laboració en la Marató de TV3, celebració del Dia de la no violència i la Pau...
3	> Una escola que haurà d'educar en i per a la societat de la informació.

4	> Una escola que haurà d'incidir, i ja hi pensa, en sistemes que desenvolupin la creativitat i la iniciativa personal de cada individu.
5	> Una escola que haurà de fer aprendre a llegir amb imatges i sons.
6	> Una escola que pensarà no solament a fer servir el maquinari informàtic i/o tecnològic, sinó a tenir criteri per fer-ho.
7	> Una escola que ajudarà a fer pensar i ser capaç de planificar tasques amb objectius clars.
8	> Una escola que continuarà arrelada al país i que difondrà amb criteri la seva llengua, la seva cultura i les seves creences.
9	> Una escola on l'aprenentatge de llengües estrangeres, i ja hi ha molts indicis que així es farà, sigui un pal de paller important partint ja de les primeres etapes.
10	> Una escola on les relacions humanes siguin cabdals, on la participació de tota la comunitat educativa sigui molt important i entre tots enllestir dinàmiques de participació i col·laboració que portin a una satisfacció educativa de tots els estaments. Un dels programes engegats des de l'any 2000 per afavorir aquesta relació és el FEAC (Família Escola Acció Compartida), amb la presència d'unes 40 famílies; pares, mares i mestres opinen i reflexionen junts sobre temes d'interès educatiu. També s'està introduint dins el centre la mediació escolar com a font per resoldre conflictes i podrà ser una eina per afrontar la relació entre els alumnes i els mestres.
11	> Una escola que afronti amb valentia els moments d'incertesa que la societat canviant ens va provocant, amb capacitat de fer ciutadans amb capacitat de fer i desfer i sobretot amb capacitat de reaprendre.
12	> Una escola que continuarà, com el missatge de la seva fundadora, santa Joaquina de Vedruna, acollint i intentant donar ajut a les persones integrants de les bosses de pobresa que tingui societat que ens envolta.
13	> Només a tall de reflexió, seria bo mirar cap on va la societat del s. XXI i on es troben les escoles avui.

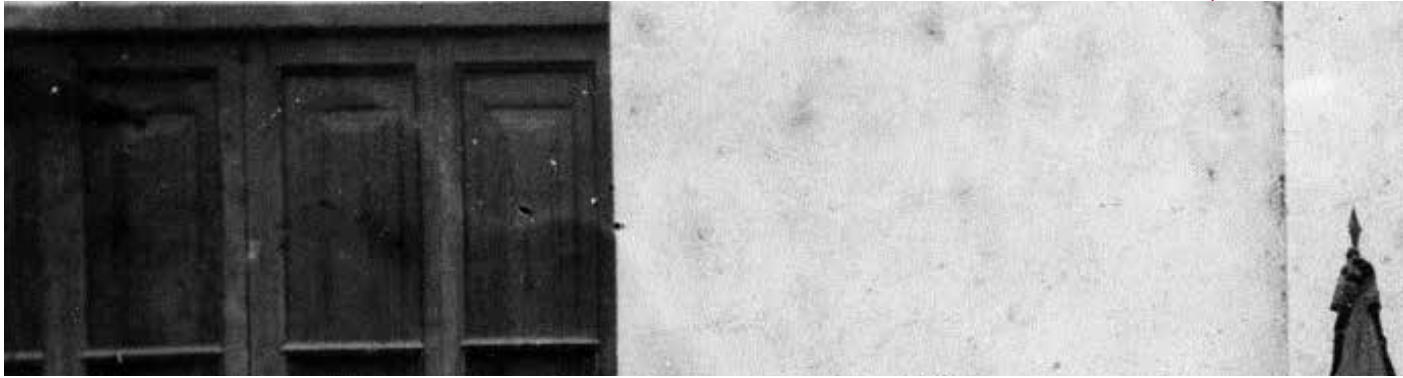
14	<p>> Com a utopia realitzable, seria convenient trobar a les escoles camins per afrontar la preparació de futurs ciutadans responsables de cara aquesta societat tan complexa del demà; fer passos cap a la connexió entre societat i escola; saber quines demandes fa la societat a l'escola (auditories de satisfacció?, tant per part de l'escola com per part dels pares d'alumnes, per tal de saber si es va en consonància amb als objectius establerts). També caldria que els mitjans de comunicació i els polítics facilitessin aquest camí i es dediquessin a plantejar veritables lleis educatives que miressin pel bé general i no pas pels interessos propis. Sempre sense oblidar alguns d'aquells valors tan vàlids que ens vénen de lluny, que contemplin una pedagogia personalitzadora, crítica, realista, creativa, innovadora, alliberadora, justa, fraterna, solidària, cooperativa, participativa, lliure, dinàmica, plural i en interacció amb el medi²⁷, que menin persones formades cap aquesta nova societat de la informació en la qual estem.</p>
15	<p>> Una altra voluntat serà ser una escola que haurà de tendir no solament a una escola de mínims sinó a poder ser una escola d'òptims.</p>

I acabem aquest article amb les paraules que s'expressen en el Projecte Educatiu Vedruna: "volem ser una alternativa educativa amb caràcter propi en el marc de l'escola catalana d'inspiració cristiana, tot contribuint a la formació de les noves generacions, a mans de les quals està un futur que mirem amb esperança".

NOTES

> **1.** GCCV. Declaració de la Congregació. <http://www.vedruna.org>. > **2.** Regidoria d'Ensenyament, Regidoria de Benestar Social (2002). Pla d'Acollida als centres educatius de Manlleu. Manlleu > **3.** El Carme-Vedruna. Conversa enregistrada amb la Gna. Montserrat Torredelot i la Gna. Teresa Huguet (desembre de 2005). > **4.** Regidoria d'Ensenyament, Regidoria de Benestar Social (2002). Pla d'Acollida als centres educatius de Manlleu. Manlleu. > **5.** Canela, Roser (germana carmelita, exdirectora del Carme-Vedruna) (2006). Impressions personals. Vic. > **6.** GCCV. Declaració de la Congregació. <http://www.vedruna.org>. > **7.** GCCV. Declaració de la Congregació. <http://www.vedruna.org>. > **8.** Canela, Roser (germana carmelita, exdirectora del Carme-Vedruna) (2006). Impressions personals. Vic. > **9.** Canela, Roser (germana carmelita, exdirectora del Carme-Vedruna) (2006). Impressions personals. Vic. > **10.** Regidoria d'Ensenyament, Regidoria de Benestar Social i d'altres (2002). Pla d'Acollida als centres educatius de Manlleu. Manlleu. > **11.** Canela, Roser (germana carmelita, exdirectora del Carme-Vedruna) (2006). Impressions personals. Vic. > **12.** Prats, J., president del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu de Catalunya. El Periódico de Catalunya (20-11-2005). > **13.** Proposta Educativa Vedruna (reed. 2004). > **14.** Font, A (2005). Anàlisi del context lingüístic de l'escola El Carme-Vedruna. Manlleu. <http://www.xtec.net/escola-carme-vedruna-manlleu/documents/context.doc> > **15.** Prats, J., president del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu de Catalunya. El Periódico de Catalunya (20-11-2005). > **16.** Prats, J., president del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu de Catalunya. El Periódico de Catalunya (20-11-2005). > **17.** Montes, M.C., Roca, A. i Devesa, V (2004). La Salle Manlleu (1880-2005) (p.100). Manlleu: La Salle Manlleu. > **18.** El Carme-Vedruna, La Salle (1998). Tríptic informatiu conjunt. Manlleu. > **19.** AMPA El Carme-Vedruna. Estatutos de la Asociación de padres de alumnos del colegio "Nuestra Señora del Carmen"—Manlleu. > **20.** <http://www.vedruna.org/barcelona/sabadell/index.htm>. > **21.** APA del col·legi del Carme (1988). Estatuts. Manlleu. > **22.** Grau i Jofre, J. (1979). El desert constant. Barcelona: Edicions El Mall ("Els Marges"). > **23.** GCCV. Declaració de la Congregació. <http://www.vedruna.org>. > **24.** Departament d'Educació. DOGC, n. 4324, 16/02/2005. > **25.** Campos Vidal, M. (2001). L'escola del demà. CCRTV. > **26.** Campos Vidal, M. (2001). L'escola del demà. CCRTV. > **27.** Varis (2001). Vedruna segle XXI: Construïnt futur. Declaració programàtica del Fòrum Educatiu Vedruna. Barcelona.

Historia fotogràfica

1910

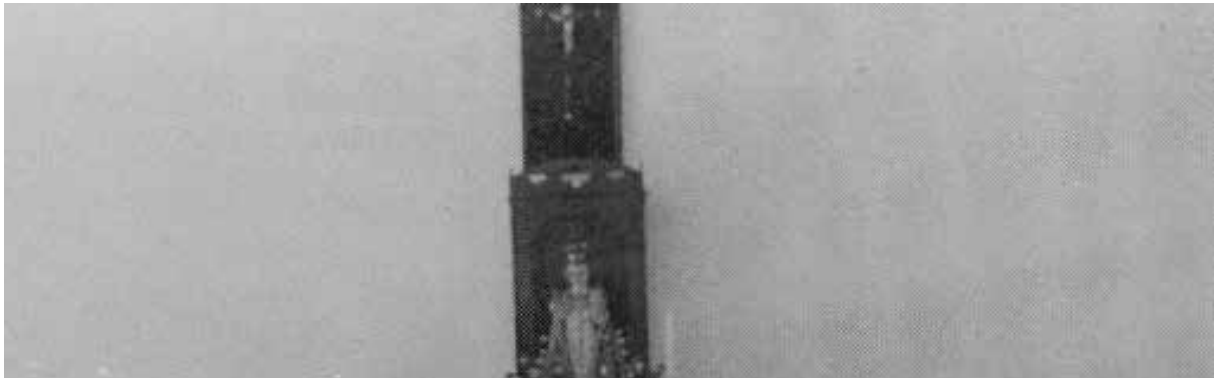
F1 > Primera imatge coneguda de l'escola. Es celebra una festa amb la temàtica d'Espanya i les seves regions.

F2 > Vista general de la plaça. Al fons es veu el carrer de Sant Ferran i Bisbe Morgades on s'observa que hi ha un jardí, més tard s'hi ubicarà part de l'edifici de l'escola. L'exalumna de l'escola Josefina Rovira Tort, nascuda el 1911, vivia just davant de l'escola, a l'edifici de l'antic hospital. Recorda el famós túnel que unia l'hospital i l'escola que encara era ben practicable, molts cops l'havia fet servir per anar a l'escola quan plovia. Recorda a les germanes Teresa d'Àvila, Montserrat, Concepció, que li van ensenyar molt bé de llegir i escriure en català, càlcul, aritmètica, geografia, gramàtica, catecisme i vides de sants. Les tardes les dedicaven a les labors i puntes de coixí. Va deixar l'escola als catorze anys, tot i que continuava anant-hi a les tardes a fer labors. Diu que en té un bon record i lamenta no haver-hi pogut continuar més anys.

L'historiador local Àlex Roca també assenyala l'existència del túnel que unia l'edifici de l'escola amb l'antic hospital.

"Dels primers 22 anys d'existència i d'interinitat de l'hospital del carrer de Sant Domènec, 1881-1903, pràcticament ja se n'ha esborrat el record, [...] les germanes carmelites tenien cura dels malalts. El seu convent i col·legi, [...] està ubicat a l'actual carrer Bisbe Morgades, davant del qual hi havia l'hospital, i les germanes es desplaçaven del convent al centre hospitalari per un pas subterrani que travessava el carrer. La comunitat la formaven sis germanes, tres es dedicaven a l'ensenyament i les altres tres tenien cura dels malalts de l'hospital." (Roca, 2005 Ponència no publicada).

1920

F3 > En aquests anys les classes de costura ocupen un lloc molt important en l'educació. Exposició dels treballs fets per les alumnes.

F4 > Grup d'alumnes amb el primer uniforme de l'escola.

F5 / F6 / F7 > Diferents grups d'alumnes al pati de l'escola en anys diferents. En aquests anys al pati hi ha uns quants arbres i el terra és ple de pedretes. En un racó s'hi troba una capella de la mare de Déu de Lourdes i dos bancs per seure. L'entrada de l'escola és al carrer de l'Horta d'en Font.

F5

F6

1930

107

F7

F8

F8 / F9 / F10 > Grups d'alumnes a la torre Almeda, més endavant anomenada de l'Oliveres. Després de l'aiguat que afecta Manlleu el 1940, l'escola es trasllada a la torre de l'Almeda per poder continuar les classes. Es torna a l'escola, ja reformada altra vegada, l'any 1945. No és la primera vegada que les classes es traslladen al mateix lloc. Durant la guerra civil molts nens i nenes de Manlleu continuen les classes a la torre.

1940

F9

F10

F11 > Grup d'alumnes en la festivitat de la Mare de Déu del Carme, que es celebra el 16 de juliol.

F12 / F13 > Alumnes amb mossèn Joan Rovira Tor. És habitual que el mossèn acompanyi les alumnes a les sortides que es realitzen fora de l'escola.

103

F11

F12

F13

F14

F15

1950

F17

F16

F14 / F15 / F16 / F17 > Diferents moments d'un dia d'escola. L'hora de la gimnàstica, al passadís i al pati fent les files, fotos de grups de diferents edats.

«Les més grans, les de la classe de la “hermana” Milagros, tenien el privilegi de tocar la campaneta que anunciava el “recreo”. Amb el pa amb xocolata o amb confitura de codony o de tres colors —no abundava massa el pa amb pernil ni amb llonganissa— sortíem en fila cap al pati que variava de colors, olors i jocs segons l'estació de l'any.

A l'hivern, ens acollia un cel de plom, emboirat, que feia olor d'humitat i de pela de taronja trepitjada i fins i tot els jocs i els sorolls quedaven en somort. A la primavera i a la tardor, quin espetec! El pati s'omplia de veus, de crits, de rialles i, més d'una vegada d'empentes: “Regular, sin mover, sin reír um,u / con una mano, con la otra, / con un pie, con el otro...”

Ara, quan me'l miro, aquest pati el veig petit, però en aquell moment era tan gran i ample com el món que estrenàvem.»

Anna Piella i Cros

F18

F18 > Els nens assisteixen a l'escola fins a l'edat de sis anys. Llavors la majoria es traslladen a la Salle on cursen primària. Tot i que assisteixen junts nens i nenes a l'escola, no es relacionen ni en hores de classe ni de lleure.

EL DOMUND

F19 / F20 > Celebració del Domund. Cada any es fa una recollida de donatius per enviar ajudes al Tercer Món.

F19

«De bon matí assaltàvem els carrers malgrat el fred i la boira i, amb els mitjons a garró, la bufanda i els guants mig foradats, omplíem a vessar aquelles guardioles que ens tenien fascinades. Perquè, la veritat, no era el mateix anar amb una guardiola de fang, que amb una d'aquelles que eren la cara d'un xineta de color groc o la del negret arrissat. Sí, sí eren cares com les de les fotos en color del llibre de geografia de la lliçó que parlava de les races. Em sembla que en aquells temps freds, la plata, les coloraines i la calor que les negretes duen a la pell ens escalfaven el cor com el sol.»

Anna Piella i Cros

F20

F21

107

«Quan ens preguntaven què volíem ser de grans, em penso que moltes desitjàvem anar a la selva a convertir negrets, com feien aquelles "hermanes" d'hàbit blanc que, acompanyades d'unes negretes vestides amb coloraines i molt escotades, ens visitaven algun any a final de curs. La visita s'anunciava amb temps i l'esperàvem amb nervis i amb impaciència perquè, fins i tot, podíem ser padrines d'una negreta o un negret, si fèiem un donatiu. Després, ens enviaven una foto, en blanc i negre, i la guardaven com un tresor: era el nostre primer fillol o fillola.»

Anna Piella i Cros

F21 > Acomiadament de la Gna. Josefina Roca, professora de l'escola, que marxarà de missionera al Congo Belga.

F22 / F23 > Amb motiu de la canonització de santa Joaquina de Vedruna, el 31 de maig del 1959, es celebra una processó escenificant, amb ajuda dels alumnes, la gent dels diferents països on hi tenen les missions.

F24 > Processó de la Presentació de N.S. al Temple, que es celebra el 21 de novembre.

F22

109

F24

F25

F26

F27

Pa d'àngel

«No aixecàvem ni tres pams i amb aquella bata negra semblàvem escarabatets. Entràvem a la classe amb l'ampolla de llet ben agafada entre els braços encreuats davant el pit i la deixàvem a terra, al costat de l'estufa de closca, perquè no es refredés. De puntetes i amb prou feines, penjàvem l'abric i ens assèiem en uns bancs que ens semblaven molt llargs i alts. N'hi havia dos, un a cada banda d'aquella estufa que era per a nosaltres com una lloca que ens donava escalfor i, de mica en mica, ens anàvem endormiscant. Somniàvem amb un cel que era com un carrer llarg, molt llarg, calentonet, tot ple de pa d'àngel, vorejat per uns angelets amb ales de plomes suaus, talment com els que sortien al quadre de la Glòria dels "Pastorets" del Centre. A mesura que avançàvem per aquest carrer jugant, saltant i atipant-nos de pa d'àngel —perquè allà hi aniríem a jugar, ens assegurava la "hermana Dolores"—, la llum es feia cada cop més resplendent i encegador, però no aconseguíem mai veure Déu, perquè quan gairebé hi érem a tocar, o quèiem del banc i tornàvem de cop a la realitat de les a, e, i, o, u i de pissarreta i el pissarrí, o bé la "hermana Dolores" ens despertava amb un cop sec, i el pa d'àngel, els angelets, els jocs i l'alegria se'ls enduia el canó de l'estufa. No es cansava de recordar-nos que havíem de ser bones minyones, perquè si no aniríem a l'infern on hi havia un rellotge que, en lloc de tenir broques i marcar les hores, només anava repetint "per sempre més, per sempre més, per sempre més..."

De més grandetes, a final de curs, solíem fer un festival al pati i amb les cues, els monyets o les trenetes ben pentinades, amb l'uniforme i amb el coll blanc encara humit de midó, ens enfilaven dalt d'un entarimat i en files i per ordre d'alçada cantàvem cançons, com ara: "La pizarra es negra, negra..." Les "hermanes" i les autoritats, que sempre eren a la primera fila, somreien i es miraven amb cara de satisfacció. Els nostres pares i familiars embadalits i nosaltres estiràvem el coll per sortir a la foto. Érem innocents, encara no teníem ús de raó, ni enteníem què volia dir la paraula infern. El nostre món era blanc, tou i dolç com el pa d'àngel.»

Anna Piella i Cros

F29

F30

F31

F32

CENTENARI

F29 / F30 / F31 / F32 / F33 > L'11 de maig del 1956 l'escola compleix 100 anys. La vigília de la celebració es fa una processó de torxes des de l'escola fins a Santa Maria. Al matí es celebra una missa a l'església de Sant Josep. Més tard té lloc l'ofici solemne celebrat per Ramon Masnou, bisbe de Vic. En sortir es troben alumnes i exalumnes al pati de l'escola on es fa una ballada de sardanes i un dinar. A la nit, una representació de l'auto sacramental La Siega de Lope de Vega.

113

F33

NOCES D'OR TERESA ALBI

F34 / F35 / F36 > Celebració de les noces d'or de la Gna. Teresa Albi. Amb motiu dels cinquanta anys de la seva professió, es fa un homenatge al pati, on s'inaugura una font i més tard es fa un dinar popular.

F34

F35

115

F36

F37

F37 > Grup d'alumnes al pati.

F38 / F39 > Un dels serveis que realitza l'escola després del centenari és l'escola nocturna on s'ensenya cultura general, confecció i alfabetització, gràcies al donatiu d'Àngela Roca. A la foto, la germana Fernanda amb un grup d'alumnes. Àngela Roca, que forma part de la nissaga familiar que va impulsar l'empresa Roca que avui està estesa a gran part del món, també va fer el donatiu per a la construcció de l'hospital de Sant Jaume.

1960

F38

117

F39

F40

F40 > Creuades Espirituals. Grup de pregària que assisteix setmanalment a l'església.

F41 > Grup d'alumnes en una sortida.

F42 > Alumnes de 4t de batxillerat participant en el famós concurs de redacció de la Coca-cola.

F43 / F44 / F45 > A finals de curs es fan festivals on assisteixen els pares. L'any 1968 es fer un gran festival al camp d'esports. El festival té molt d'èxit i es repetirà amb la resta d'escoles de Manlleu.

F41

F42

F43

F44

119

F45

F46

1970

F47

F48

F46 > Grup d'alumnes al pati.

F47 > Diada de Sant Jordi. Alumnes de Batxillerat. Algunes assignatures de 5è i 6è de Batxillerat es comparteixen amb l'escola La Salle.

F48 > Grup d'alumnes amb la germana Montserrat

F49

F49 > Un grup d'alumnes interessades per la fotografia realitzen un curset amb Lluís Grané.

F50 / F51 / F52 > Diferents sortides culturals que realitzen les alumnes durant aquests anys.

121

F50

F51

F52

F54

125è ANIVERSARI DE L'ESCOLA

F53 > Amb motiu de la visita de l'expresident de Catalunya Jordi Pujol i de la seva dona Marta Ferrusola a Manlleu, l'escola ofereix la sala d'actes per fer la recepció.

F54 / F55 / F56 > Reunió d'exalumnes pel 125è aniversari de l'escola.

1980

F53

F55

«Manlleu Publicació» n. 145,
15 de maig de 1981.

“Una commemoració sempre té un caire entre nostàlgic i esperançat perquè, d’una banda, tens el record de tots aquests anys que ja han quedat enrera i, de l’altre, s’obre davant teu un futur incert. Cent vint-i-cinc anys volen dir maduresa o solidesa de cosa ferma, però també volen dir moments difícils d’inquietud i d’incertesa. Sabem que és difícil la tasca educativa i això ens porta encara més a reconèixer el servei que la Institució ha prestat a la vila any rere any, veient com generacions de joves en sortien beneficiades.”

123

F56

F57

F57 > Ernest i Jordi disfressats de pallaso animant les vetlletes de les colònies escolars d'Educació Infantil.

F58 > Grup d'alumnes preparats per a representar els pastorets davant dels altres alumnes de l'escola.

F59 > Celebració del Carnestoltes.

F60 > Premis dels Jocs Florals.

F61 > Grup d'alumnes en una representació teatral.

F62 > Celebració de la castanyada.

F58

F59

F60

F61

125

F62

F63

F64

F65

1990

F67

F66

F63 / F64 > Cada any ens visiten els patges a l'escola.

F65 > Alumnes de sisè pintant els murals del pati.

F66 > Antiga aula de música de l'escola.

F67 > Celebració de la festa de Sant Jordi, amb el drac de l'escola.

F68 > Inauguració dels gegants de l'escola amb motiu de la celebració de la festa major de l'escola, per Santa Joaquina, el 22 de maig.

F69 > Manlleu Ciutat Pubilla. Ballant sardanes a la plaça.

F70 > Recollida dels premis Baldiri Reixac concedits als alumnes.

F68

F69

F70

F71

F72

2000

En aquests últims anys l'escola ha continuat compromesa amb la cultura i les tradicions catalanes, perseguint sempre l'objectiu de fer conèixer i participar a tots els alumnes de les festes religioses i populars catalanes. Inauguració del curs, la Castanyada, el Nadal i els Pastorets, Dia de la pau, l'esmorzar solidari, el Carnestoltes, la Quaresma, la Pasqua i les Caramelles, Sant Jordi i els Jocs Florals, Santa Joaquina i a final de curs s'acomiada amb un emotiu adéu a l'alumnat de sisè que deixa l'escola.

Des d'Educació Infantil fins a Cicle Superior, tots els alumnes de l'escola tenen l'oportunitat de sortir del centre per aprendre, a partir de la realitat, tot el que s'ha explicat a l'aula. Viure l'actualitat, gaudir del teatre o de la natura, i anar de conviències al mar o a la muntanya. Visitar el Fòrum de les Cultures, la Fundació Miró, l'Aquàrium, les mines de Cardona, les coves del Toll, el Parlament de Catalunya o l'aeroport de Girona és a l'abast dels alumnes. Conèixer de primera mà com treballa un terrissaire, com es fa el pa, com funcionava un molí de paper o com funciona un diari. Fer sortides al bosc, conèixer els animals de granja, excursions a Núria o al Cim de les Àligues, i moltes, moltes d'altres que posen l'alumnat en contacte amb la natura.

També en els darrers anys s'ha continuat amb l'esforç d'educar l'alumnat en valors com la pau i la solidaritat, amb activitats com l'esmorzar solidari, celebrar la Diada de la Pau o el Dia Internacional dels Drets de la Infància.

F71 / F72 / F73 / F74 / F75 / F76 / F77 / F78 / F79 / F80 / F81
F82 / F83 / F84 / F85 / F86 / F87 / F88 / F89 / F90 / F91 / F92
F93 / F94 / F95 / F96

F73

F74

F75

F76

F77

F78

F79

F79

F80

F81

F82

F83

F84

F85

F86

F87

F88

F87

F89

F90

F91

F92

F93

F94

F95

133

F96

F97

L'AMPA

L'Associació de Mares i Pares de l'escola ha fet costat amb la seva presència participativa i col·laboradora, participant any rere any de forma activa en les festes del poble i de l'escola. Sempre atents a tot el que passa a l'entorn de l'escola per poder col·laborar, així com emprendre noves iniciatives: venda de llibres, nou equipament informàtic, tallers, participació en festes populars i diferents actes, organització dels extraescolars i moltes d'altres.

F98

F99

F100

735

F102

F101

F103

GERMANES

La comunitat de germanes va ser l'encarregada de l'educació i gestió de l'escola des dels seus inicis. Al llarg del temps s'ha anat adaptant a les necessitats i reptes de l'escola. El Dr. Mn. Josep M. Gasol, recull el 1956 el nom de les superiores de la comunitat des del seu inici:

> Mare Josep Rovira, del Cor de Maria [11/V/1956-29/X/1856] > Mare Mònica Barbany, del Carme [29/X/1858-8/X/1858] > Mare Francisca Cots, dels Dolors [8/X/1858-20/V/1883] > Mare Maria Gener, de Sta. Victòria [27/VI/1883-13/II/1907] > Mare Concepció Nosàs, de St. Franc. de Sales [15/II/1907-7/XI/1911] > Mare Dolors Prat, de Mare de Déu del Remei [4/XI/1911-4/XII/1914] > Mare Elvira Pol, de Sta. Magdalena [29/I/1915-14/I/1918] > Mare Francisca Bertran, de Sta. Clara [17/I/1918-18/VIII/1924] > Mare Eudalda, de l'Assumpció [15/III/1924-1/XI/1929] > Mare Francisca Abadal, del Rosari [1/XI/1929-1/XI/1935] > Mare Engràcia Cornell, de Sta. Matilde [1/XI/1935-25/XI/1942] > Mare Roser Sancho, de Sant Josep [9/XI/1942-28/VIII/1948] > Mare Hermínia Vilurbina, del Sagrat Cor [28/VIII/1948-28/VIII/1951] > Mare Maria Boleda, de Sta. Veneranda [28/VIII/1951- ...] > Mare Assumpció Cabré [1956-1964] > Mare Montserrat Saumell [1964-1970] > Mare Dolors Alemany 1970-1976 > Mare Montserrat Berenguer [1976-1979] > Mare Montserrat Torredelot [1979-1985] > Mare Montserrat Prat [1985-1988] > Mare Teresa Huguet [1988-1991] > Mare Dolors Treserra [1991-2000] > Mare Remei Martí [2000- ...]

I finalment, hem volgut recollir el nom de les germanes que han estat destinades a la comunitat del Col·legi El Carme Vedruna de Manlleu a partir de l'any 1941:

> Concepció Vidal Vives + [1941] > Miracle Estela Caballé+ [1942] > Assumpció Cabré Gener + [1943] > Maria Lasús Boix + [1944] > Assumpció Nosàs Tebé+ [1944] > Consol Vilaplana Bornay + [1951] > Mercè Lloreda Farré+ [1951] > M. Teresa Huguet Navés [1954] > Montserrat Torredelot Pons [1957] > Dolors Ramentol Garriga+ [1958] > Roser Ausió Puiggrós [1964] > Dolors Magriñà Miracle [1964] > Montserrat Saumell Gili [1965] > Teresa Viñas Viñas + [1965] > Magdalena Tribó Montserrat + [1965] > Dolors Domenech Puig [1965] > Roser Vil·la Canyelles + [1965] > Maria Lladó Llobera+ [1966] > Mercè Dauffí Moreso [1967] > Margarida Plana Sociats [1967] > M. Teresa Villazón Villarricat + [1968] > Carme Milán Milán [1970] > Pilar Claret Nonell [1970] > Dolors Alemany Castells + [1970] > Maria Vidal Bachs [1970] > Maria Rubio Fernández [1970] > Montserrat Nogué Arderiu [1970] > M. Dolors Bergadà Company [1971] > M. Mercè Gispert Areña [1972] > Rosa Puigmartí Viñas [1973] > Dolors Sala Macip [1973] > Montserrat Berenguer Vilarnau [1976] > Roser Canela Salvador [1976] > Rosa Mercadal Bach + [1977] > Joana López Gómez [1978] > Lourdes Granados Martínez [1978] > Paz Marente Ladrón de Guevara [1979] > M. Dolors Guerrero Ruiz [1981] > Isabel Bertran Concustell [1982] > Mercè Casaramona Masramon [1984] > M. Montserrat Prat Costa [1985] > Montserrat Gené Farré [1987] > M. Carme Miquel Lladó [1987] > Guadalupe Garcia Espartero [1989] > Concepció Badia Masgrau [1991] > Patrocini Quadrench Esquius [1992] > Pilar Carrascal Valero [1995] > Remei Martín Matés [1999] > Esperança Casellas Fabregas [2001] > Montserrat Collell Ripoll [2001] > Roser Casañas Guri [2004].

F104 / F105 / F106

F107

F107 > Començant per baix, d'esquerra a dreta: Carme Milán, Montserrat Nogué, Joana López i Montserrat Gené.

A dalt, d'esquerra a dreta: Carme Miquel, Lourdes Granados, Re-meí Martín i Patrocini Quadrench.

AVUI...

137

F108

F108 > Començant per baix, d'esquerra a dreta: Montse Canadell, Lourdes Granados, Carme Freixa, Carme Castells, Dolors Riera, Assumpta Pomier, M. Àngels Dot, Laura Terricabras, Gemma Tió, Tina Pecellín, Dolors Montaña, Carme Ayats, Anna Valier.

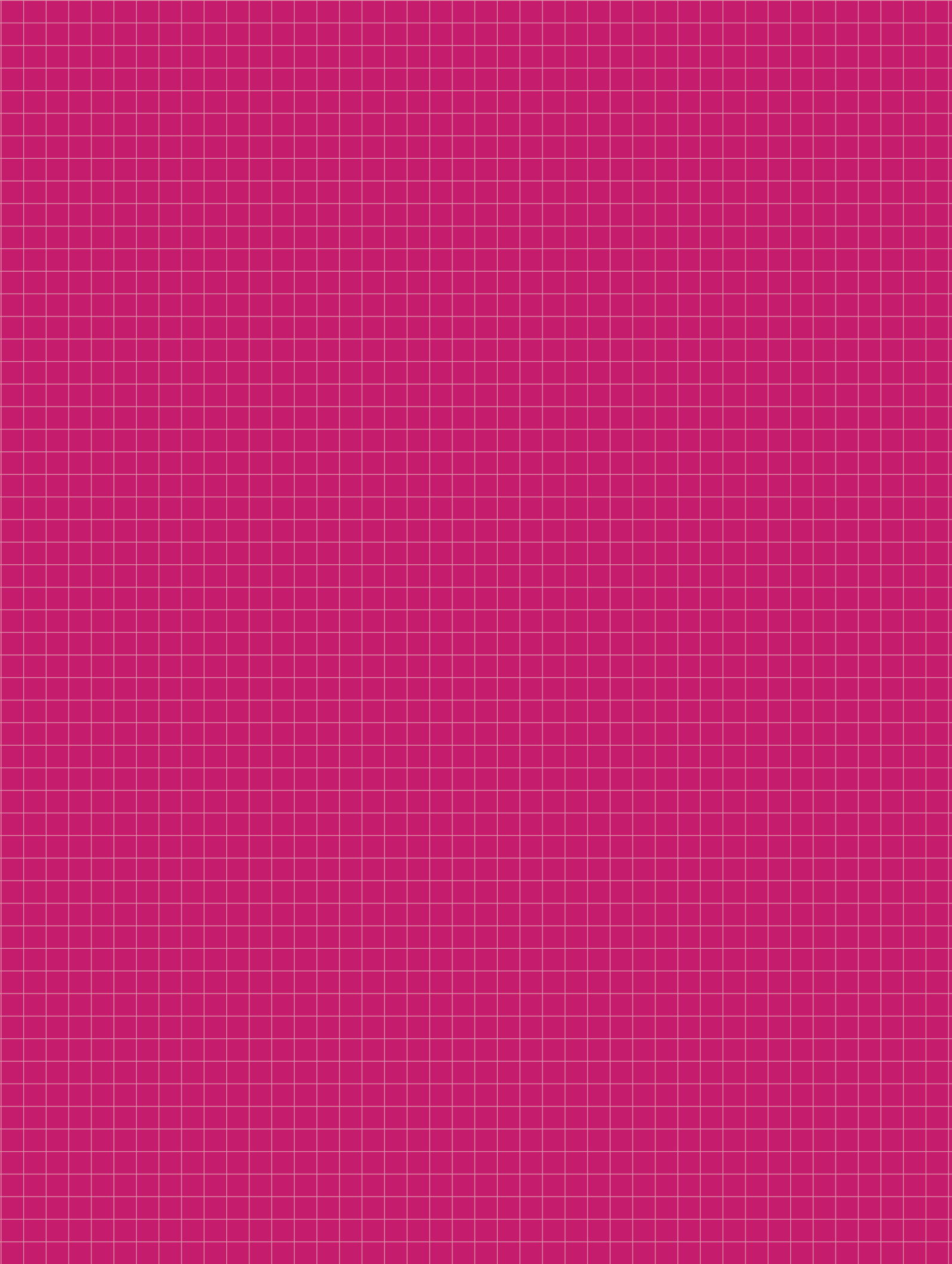
Segona fila, d'esquerra a dreta: Esther Aligué, Meritxell Terradellas, Montserrat Gené, Anna Bosch, Vicky Castells, Mireia Farrés, Eva Vallbona, M. Carme Boix, Eugènia Juanola, Carme Milan, Montserrat Nogué, Joana López, Fe López, Patrocini Quadrench.

Tercera fila, d'esquerra a dreta: Anna Altarriba, M. Àngels Vila, Carme Tuneu, M. Teresa Font, Rosa M. Criballés, Neus Trabal, Jacint Sala, Laura Vilardell, Meritxell Martí, Margarita Vilalta, Laura Rovira, Ramona Collell, M. Carme Riera, Ramona Montmany, Francesca Tarrés.

Última fila, d'esquerra a dreta: Roger Caballeria, Maria Molist, Imma Pomier, Ernest Pla, Jordi Rosanes, Núria Martínez, Laura Martínez, Anna Font, Elisabet Martí i Laura Font.

2006 <

El llibre que teniu a les mans exposa la història de l'escola El Carme-Vedruna de Manlleu i del seu origen i la seva evolució fins avui. Una història que, de lluny o de la vora, ha estat viscuda i pot ser recordada avui per moltíssimes persones que han viscut en aquest centre una experiència educativa que ha acompanyat la seva infantesa i la seva adolescència. Esperem que el contingut del llibre respongui a les expectatives que ha generat en la nostra comunitat educativa, i que els textos i la documentació gràfica que inclou aquest volum ajudin a tots els qui han estat protagonistes d'aquesta història a reviure amb satisfacció els anys viscuts a l'escola.